

ZÁKLADY
PRÁVA KANONICKÉHO.

ČÁST DRUHÁ.

PRÁVO PLATNÉ.

SEŠIT DRUHÝ.

NAPSAL

JUD^{R.} KAMIL HENNER.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — KNIHTISKÁRNA „POLITIKA“.

1919.

VŠECHNA PRÁVA SE VYHRAZUJÍ.

NĚKTERÉ DOPLŇKY A OPRAVY K PRVNÍMU SEŠITU.

Československý zákon z 28. října 1918, č. 11 sb. z. a n., ponechal článkem 2. prozatím v platnosti veškeré posavadní zemské a říšské zákony a nařízení.

§ 10. československého zákona z 13. listopadu 1918, č. 37 sb. z. a n., o *prozatímní* ústavě nepřihlí presidentu republiky oněch práv, která dříve vykonával císař ve věcech církevních. Sluší mítí za to, že řečená práva přešla nyní na celou vládu, jež je pověřena mocí výkonnou (§ 14).

Agenda ve věcech kultových přešla na ministerstvo školství a národní osvěty.

Na str. 6. po řádku 9. shora sluší dodatí: Přísaha tato nebyla přijata *do zákoníku*, ježto souvisí s *přechodnými* opatřeními proti modernismu. Ale v praxi nynější platí dále, jako i při stolecích biskupských dozorcí rada (*consilium a vigilantia*) nad duchovními, diocesaný a duchovními ústavy (dekret Officia z 22. března 1918, A. A. S. X, 136).

Na str. 16., 10. řádek zdola, má státi: místo ;.

Na str. 19. v nadpisu odpadá lit. D.

Na str. 22., 3. řádek zdola, lze dodatí: Dekret konsistoriální kongregace z 25. dubna 1918 obmezil značně dřívější fakulty biskupů (A. A. S. X, 190).

Na str. 29., 20. řádek zdola, má zníti: Jednání podniknuté z vážného a nespravedlivě nahnaného strachu nebo podvodně vyvolané (ex dolo) atd.

Na str. 53. má státi „in icere“ místo „in icere“.

Na str. 59. před č. 3 lze dodatí: Dekret konsistoriální kongregace z 30. dubna 1918 upravil návštěvu světských fakult se strany duchovních (A. A. S. X, 237).

Str. 77., 17. řádek shora, má státi: „je“ místo „ho“.

Str. 80., 3. řádek zdola, má státi: „primasové“ místo „primáti“.

Str. 86., 10. řádek shora, dodejte: Chartres a Tarbes-Lourdes.

Str. 106., 10. řádek zdola, má státi: „krcké“ místo krkské.

Str. 110., 6. „ „ „ „ „ „

Str. 155., 10. řádek zdola, má státi: „vešli“ místo „založili“.

Str. 155., 9. „ „ „ „ „se hlási“ místo „přislušeli“.

Na str. 160., 17. řádek zdola, má státi: „akatolíky“ místo „a katolíky“.

Na str. 163., 16. řádek zdola, sluší dodatí „(8—10)“ za slovy „v ostatních případech“.

PŘEDMLUVA K DRUHÉMU SEŠITU.

Vylíčení manželského práva církevního potud se odchyluje od dosavadního zpracování látky, že příslušné státní předpisy jsou vynechány. Důvod je tento: Má se nám dostati částečně nového státního práva manželského, i nechceme ještě líčiti odumřelého práva, nýbrž chceme vyčkati novely manželské, by kniha předčasně nezastarala. Podáme státní právo manželské později v dodatku, přihlížejícím k jednotlivým §§ům předchozím.

V Praze, dne 16. března 1919.

JUDr. KAMIL HENNER.

OBSAH.

	Str.
Oddělení druhé: Ústava církevní.	
<i>Pododdělení II.: Církevní ústava řeholní</i>	
§ 74. Všeobecný přehled	177—178
A. Řády a kongregace	179—198
§ 75. 1. Zřízení a zrušení řeholí a klášterů	179—180
§ 76. 2. Organizace a správa řeholní	180—185
§ 77. 3. Majetkové poměry řeholí jako právnických osob	185—186
4. Připouštění do řeholí	186—192
§ 78. a) Postulát a noviciát	186—189
§ 79. b) Profese řeholní	189—192
§ 80. 5. Život řeholní	192—193
6. Ukončení řeholního poměru	194—198
§ 81. a) Přestoupení k jiné řeholi	194
§ 82. b) Vystoupení z řehole	194—195
§ 83. c) Propuštění z řehole	195—198
§ 84. B. Sdružení, nápodobená řeholím	198—199
§ 85. Ustanovení světského práva ve věcech řeholních	199—203
Oddělení druhé: Ústava církevní.	
§ 86. <i>Pododdělení III.: O laicích.</i>	204—207
Oddělení třetí: Správa církevní.	
§ 87. Úvod	208
<i>Kapitola první. O svátostech</i>	
§ 88. Všeobecně	208—209
§ 89. 1. Biřmování	209
§ 90. 2. Eucharistie	209—210
§ 91. 3. Zpověď	210—212
4. Manželství	212—266
<i>Oddíl první: Manželství a právo manželské</i>	
§ 92. 1. Pojem manželství	212—213
§ 93. 2. Právo manželské	213—215
§ 94. <i>Oddíl druhý: Zasnoubení</i>	215—218
<i>Oddíl třetí: O vzniku manželství</i>	
I. O způsobilosti k manželství	218—245
§ 95. A. Všeobecné zásady	218—221
B. Jednotlivé překážky, vylučující manželství	221—237
§ 96. Všeobecně	221
§ 97. 1. Nedospělost k manželství	221—222
§ 98. 2. Překážka tělesné nemohoucnosti	222—224
§ 99. 3. „ platného svazku manželského	224—225
§ 100. 4. „ různého náboženství	225—226
§ 101. 5. „ vyššího svěcení	226—227

	Str.
§ 102. 6. Překážka slavných slibů	227—228
§ 103. 7. „ únosu	228—230
§ 104. 8. „ zločinu	230
§ 105. 9. „ příbuzenství	230—232
§ 106. 10. „ švagrovství	232—234
§ 107. 11. „ veřejné mravopočestnosti	234—235
§ 108. 12. „ duchovního příbuzenství	235—236
§ 109. 13. „ zákonného příbuzenství	236—237
§ 110. 14. „ ze zvláštního zákazu	237
C. Překážky zakazující	
§ 111. a) Všeobecně	237—238
b) Jednotlivě	238—241
§ 112. 1. Překážka smíšeného náboženství	238—240
§ 113. 2. „ zapření víry katolické	240—241
§ 114. 3. „ veřejného hříchu a církevní censury	241
§ 115. D. O dispensaci z překážek manželských	241—245
II. O uzavření manželství	
§ 116. 1. Smlouva manželská	245
2. O náležitostech vůle a jejího projevu	246—251
§ 117. a) Souhlas mezi vůlí a jejím projevem	246—248
§ 118. b) Svoboda vůle	248—249
§ 119. c) Možnost vůle podmíněné	249—251
3. O formě uzavření manželství	251—258
§ 120. a) O předchozích opatřeních, zejména o vyhláškách	251—253
§ 121. b) O sňatku	253—257
§ 122. c) O času a místě sňatku	257—258
§ 123. Oddíl čtvrtý: O účinných manželství	258—259
Oddíl pátý: Rozloučení a rozvedení manželství	259—263
§ 124. 1. Rozloučení manželství	259—262
§ 125. 2. Rozvod manželství	262—263
§ 126. Oddíl šestý: Řízení ve věcech manželských	263—266

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Ústava církevní.

PODODDĚLENÍ II.

Církevní ústava řeholní.

§ 74.

Všeobecný přehled.

I. Stav řeholní (*status religiosus*) v sobě zahrnuje všechny věřící, kteří dobrovolně a trvale žijí pospolu, by dosáhli větší dokonalosti tím, že plní mimo všeobecné předpisy církevní ještě evangelické rady, a to veřejným vykonáním slibů poslušnosti, čistoty a chudoby. Církev vyžaduje pro tento stav všeobecné úcty (can. 487).

Společný život jak mužů, tak i žen se uskutečňuje různým způsobem. Každé sdružení, povolené církevní vrchností za účelem shora naznačeným, se nazývá *řeholí (religio)* (can. 488, bod 1), a členové *řeholníky (religiosi)*. Každá řehole má svá základní pravidla, která se nazývají *regulae* u řádův a *constitutiones* u kongregací; ale *constitutio* znamená u řádů také nařízení, doplňující základní řeholi.

Kodex ponechal v platnosti staré *regulae* a *constitutiones*, pokud neodporují jeho novým ustanovením; vše, co se mu přičí, je zrušeno. I budoucně nesmí v žádné řeholi býti stanoveno, co by se nesrovnávalo s Kodexem (can. 489).

II. Podle vlastních pravidel se různé řehole na tyto útvary:

1. řády (*ordines*), vykonávají-li se v nich sliby *slavné*; mužští členové slují *regulares*, ženští *moniales* (can. 488, bod 2 a 7), i tenkrát, byly-li jim *výjimečně* povoleny jen sliby jednoduché.

Slavné sliby konají (cf. can. 491, § 1):

a) Řeholní kanovníci (*canonici regulares*), na př. lateránští nejsv. Vykupitele, premonstráti, kanovníci sv. kříže, křížovníci s červenou hvězdou.

b) Mniši (*monachi*), kteří v první řadě vedou život rozjímavý (kontemplativní), na př. benediktini všech odstínů: spojení, kamaldulští, vallumbrosští, silvestriini, olivetáni, armenští; cisterciáci, kartusiáni, antoniáni, basiliáni.

c) Řády žebravé (*mendicantes*), jako dominikáni, františkáni, augustiniáni, karmelitáni, servité, trinitáři.

d) Řeholní klerikové (*clerici regulares*), při nichž laikové se přijímají jen výjimečně podle potřeby, jako theatini, barnabité, ješuité, kamiliáni, řeholní klerikové menší, matky Boží, piaristé.

2. Kongregace (*congregationes religiosae* nebo prostě *congregationes*), konají-li se v nich sliby prosté, při čemž nerozhoduje, děje-li se tak trvale (*vota perpetua*), nebo dočasně (*vota temporaria*); ovšem musejí dočasné sliby býti obnoveny před uplynutím doby stanovené. Mužští členové slují *religiosi votorum simplicium*, ženští členové *sorores* (can. 488, bod 1, 2 a 7).

Ke kongregacím náležejí příkladem oratoriáni, sulpiciáni, redemptoristé, pasionisté, resurekcionisté, salvatoriáni.

3. Veřejné konání tří vytčených slibů je nevyhnutelno pro všechny řády a kongregace; vyskytují-li se sdružení podobně organizovaná jako řády nebo kongregace, však bez konání všech tří slibů, nebo ne slibů veřejně konaných, nazývají se oficiálně pouze *societates*, společnosti; členové jich nejsou řeholníky v pravém slova smyslu (can. 673, § 1).

Societates jsou na př. bekyně v Belgii nebo pallottini (misijní společnost).

Členové řeholí i řeholních společností mohou býti jak stavu kněžského, tak stavu laického. V řeholích se označují oni jako *patres* nebo *professi ad chorum*, tito jako *fratres*, *conversi*, *laici*. Musí-li většina býti stavu kněžského, nazývá se sdružení *religio (societas) clericalis*, jinak *religio (societas) laicalis* (can. 488, bod 4, 673, § 2).

III. Pokud není výjimky nebo nevyplývá opak z povahy věci, platí všechny předpisy kodexové jak o řeholích mužských, tak i ženských (can. 490).

Duchovní světští mají přednost před řeholníky, řeholníci před laiky. Další jednotlivosti o přednosti (*praecedentia*) má can. 491, § 1 a 2.

A. O řádech a kongregacích (o řeholích).

§ 75.

1. O zřízení i zrušení řeholí a klášterů.

I. Nový řád může vzniknouti pouze schválením papežského stolce.

Kongregaci schvaluje pravidelně nejdříve biskup (ani vikář generální, ani kapitulní) pro svou diecési, musí však dříve se dotázati stolce apoštolského (can. 492, § 1).

Pro terciáry *společně žijící* se vyžaduje mimo to přiřčení k řeholi se strany generálního náčelníka prvního řádu (can. 492, § 1).

Osvědčí-li se kongregace ve své činnosti, obdrží od apoštolského stolce dekret pochvaly (*decretum laudis*), a později papežské potvrzení (*decretum approbationis instituti, constitutionum*).

Podle toho se různé řehole na *religiones iuris pontificii*, to jsou řehole papežem schválené nebo pochválené, a na *religiones iuris dioecesiani*, jež byly schváleny pouze biskupem (can. 488, bod 3).

Řehole práva diecésního je podrobena pravomoci příslušných ordinářův i tenkrát, je-li *rozšířena* ve více diecésích, kteréžto rozšíření může se státi jen s povolením ordináře mateřince i nového sídla (can. 492, § 2; 495, § 1).

Změny řeholí práva papežského jsou vyhrazeny apoštolskému stolci (can. 494, § 1); u řeholí diecésních jsou změny vyhrazeny příslušným ordinářům (can. 495, § 2; cf. 492, § 1).

Zrušení kterékoli řehole přísluší výhradně stolci papežskému, jenž též rozhodne o jmění řeholním za šetření vůle jeho věnovatelů (can. 493).

II. Život řeholní se soustřeďuje v domě řeholním, v klášteře, který se označuje v Kodexu všeobecně jako *domus religiosa*; klášter řádový se nazývá *domus regularis*.

Hostí-li klášter stále alespoň šest řeholníků, sluje *domus formata*; jde-li o řeholi *klerikální*, musejí ze šesti býti aspoň čtyři kněžimi (can. 488, bod 5).

Monasterium se nazývá ještě nyní klášter, jenž je *sui iuris* (488, bod 2. can. 494, § 1 a pak klášter řeholnic se sliby slavnými *monasterium monialium* cf. can. 497, § 1, 512, § 1, bod 1; § 2, bod 1).

Sídlo řeholní může býti zřízeno jen tenkrát, je-li zajištěna dostatečná výživa řeholníkův, ať z vlastních příjmů klášterních, ať z obvyklých almužen (can. 496).

Pro zřízení klášterů, nevyňatých z moci ordinářovy, stačí jeho povolení (can. 497, § 1).

Schválení *apoštolského stolce a písemného souhlasu místního ordináře* je však třeba, jde-li o zřízení kteréhokoli sídla řehole vyňaté, o zřízení ženského kláštera se sliby slavnými neb o zřízení kláštera v místech podrobených kongregaci de Propaganda Fide (can. 497, § 1).

Týchž předpisů nutno šetřiti, má-li zřízený klášter býti věnován jinému účelu, leda že by zamýšlená změna byla opodstatněna vnitřní správou řeholní, ovšem za šetření fundace (can. 497, § 4).

Povolení zřízení nového sídla klerikální řehole zahrnuje v sobě oprávnění, míti kostel nebo veřejnou kapli klášterní, v nichž smějí posvátné úkony býti vykonávány v mezích práva (can. 497, § 2); vystavení kostela nebo kaple na určitém místě vyžaduje ještě zvláštního povolení místního ordináře (can. 162, § 4).

Jinak řečené povolení opravňuje všechny řehole k vykonávání všeho toho, co v řeholích a stanovách je předepsáno (can. 497, § 2).

Chce-li kterýkoli klášter vystavěti a zahájit školu nebo dobročinný ústav mimo klášter, stačí k tomu zvláštní povolení ordinárovo (can. 497, § 3).

Zrušení kláštera může povoliti: *papežský stolec*, jde-li o řeholi vyňatou z moci biskupovy; *nejvyšší náčelník řeholní*, za souhlasu místního ordináře, jde-li o nevyňatou kongregaci iuris pontificii; *místní ordinář*, v slych náčelníka kongregačního, jde-li o kongregaci iuris dioecesiani, při čemž je volný rekurs k apoštolskému stolci s účinkem suspensivním (can. 498). Má-li řehole jen jediný klášter, může býti zrušen pouze Římem (can. 493).

§ 76.

2. O organizaci a správě řeholní.

I. Podle řeholí a stanov se řídí organizace řeholní. V tomto směru je důležité, je-li celý řád jednotným zorganizovaným tělesem, nebo dělí-li se na více samostatných klášterů, které jsou na sobě nezávislé.

Tato druhá forma je starší, ovládána jsouc zásadou samostatnosti klášterů, kdežto novější útvar svědčí o soustředěnosti.

Při starších útvarech je každý klášter samostatnou jednotkou; řeholník náleží pak vždy k určitému klášteru, zachovává *stabilitas loci*. Těmto klášterům se říká *monasterium sui iuris*; náčelníkem jeho jest opat (*abbas*), jenž se počítá k vyšším náčelníkům řeholním (*superiores maiores*, can. 488, bod 8.). Opat vykonávající vládu má

přijmouti od svého diecézního biskupa benedikci do tří měsícův ode dne volby (can. 625).

Pro ochraňování společných zájmů jsou mnohdy tyto kláštery, ovšem se schválením papežským (can. 494, § 1), spojeny ve vyšší celek (*congregatio monastica*) pod jedním náčelníkem, jenž u spojených benediktinů se nazývá *abbas primas*, jinak *abbas superior*, arcipat (can. 488, bod 2. a 8.). Postavení a práva těchto vrchních náčelníků se řídí podle zvláštních ustanovení a rozhodnutí apoštolského stolce (can. 501, § 3; cf. can. 655, 1594, § 4).

Jinak se mají věci, tvoří-li řehole jediné těleso; neboť má jediného nejvyššího představeného (*supremus religionis moderator*), jenž má pravidelně titul *generalis praepositus* (superior, director) anebo *rector maior* a pod.; jeho pravomoc je v mezích stanov nejvyšší (can. 502).

Řehole je rozdělena na *provinciae* s provinciálem (superior nebo *praepositus provincialis*) v čele. Provinciálové jakož i jich zástupci náleží také k vrchním náčelníkům řeholním (can. 488, bod 8.).

Provincie zahrnují v sobě určitý počet klášterů, pravidelně z nějakého politického nebo národního celku (can. 488, bod 6.); zřízení, změna a zrušení jich přísluší apoštolskému stolci (can. 494, § 1).

Náčelníci klášterní jsou různě pojmenováni, jako *superior*, *prior*, *rector*, *guardianus* a pod.

Členové řeholí soustředěných nezachovávají *stabilitas loci*, nýbrž mohou býti volně přesazováni buď v provincii, buď v celé řeholi.

Řehole mívají svého *kardinála protektora*, jehož úkol záleží pravidelně v poskytování rady a záštity, zejména u kurie, beze práva zasahovati do vnitřních věcí řeholních (can. 499, § 2).

Mimo to má každá *mužská* řehole papežského práva *generálního prokurátora* k obstarávání všech řeholních jednání u apoštolského stolce. Prokurátor se ustanovuje podle řeholních stanov na čas, před jehožto vypršením nesmí býti odstraněn bez vědomí apoštolského stolce (can. 517, § 1, 2).

Samozřejmě je, že celý stav řeholní je podroben papeži, který může tudíž žádati vždycky poslušnosti od každého řeholníka (can. 499, § 1).

II. Nemají-li stanovy řeholní přísnějších požadavků, je třeba k *úřadu vyšších náčelníků (superiores maiores)* příslušenství k téže řeholi alespoň po dobu deseti let, počítaných od prvního vykonání slibův, a dále je třeba manželského původu. Nejvyššímu náčelníku a abatysi v ženském řádu musí býti aspoň 40 let, ostatním 30 let (can. 504).

Nemají-li stanovy jiných předpisů, uděluje se hodnost *vrchních* náčelníků pravidelně dočasně; *místní* představení (*superiores minores locales*) se ustanovují nejvýše na 3 léta, po nichž mohou býti opětně voleni, ale nikoli třikráte za sebou v témže klášteřu (can. 505).

Jednotlivosti volby jsou stanoveny v can. 506 a 507.

Náčelníci mají přebývati ve svých klášteřích a mohou je opustiti pouze podle stanov (can. 508).

Čestné tituly řeholních hodností neb úřadů jsou zakázány; nepřiči-li se tomu stanovy, mohou býti trpěny jen tituly, svědčící vyšším úřadům, jež řeholníci sami skutečně zastávali ve vlastní řeholi (can. 515).

III. Podobně jako se svolávají v neřeholní církvi různé sbory nebo synody, tak v řeholním životě vystupují *capitula*, která jsou buď *generalia*, buď *provincialia*, buď *conventualia*. Členové těchto kapitul slují *vocales* nebo *capitulares*. Jednotlivosti jsou stanoveny buď ve zvláštních nařízeních papežských, buď v konstitucích řeholních.

Kapituly generální svolává generální náčelník nebo jeho zástupce a dostavují se vedle něho pravidelně *consilarii* (t. zv. definitoři, pravidelní rádcí generálovi) a provinciálové s dvěma zástupci z každé provincie. Kapituly generální mají v příslušné řeholi nejvyšší moc nařizovací, správní a korekční.

Kapituly provinciální se skládají pravidelně z provinciála, místních náčelníkův a po jednom zástupci jednotlivých klášteřů; jim přísluší jen moc správní, nikoli nařizovací.

Kapituly klášterní (místní) tvoří bezprostřední představený místní nebo jeho zástupce, a všichni, kdož mají v klášteře právo voliti a účastniti se správy.

Jelikož kapituly generální a provinciální se scházejí jen po různu, ale i svolávání kapitul klášterních činí mnohdy obtíže, mívají nejvyšší náčelník, náčelník klášterní kongregace, provinciál a místní představený sídel, zvaných *domus formatae*, své rady (*consilarii*), by si vyžádali v mezích práva a stanov jejich souhlasu nebo dobrého zdání (can. 516, § 1).

Obecné právo a stanovy rozhodují také o vykonávání kázeňské moci (*potestas dominativa*) náčelníkův a kapitul nad podřízenými řeholníky (can. 501, § 1, 2).

IV. Aby zachován byl v řeholích *pořádek*, jsou

1. nejvyšší náčelníci řeholní (opat primas, náčelník klášterní kongregace a nejvyšší náčelník papežských řeholí) povinni podávati zprávu apoštolskému stolci o stavu podřízených sobě řeholí, a to alespoň každý pátý rok (can. 510).

2. Vrchní řeholní náčelníci mají podle stanov buď sami, buď po případě zástupci visitovati všechny klášteře sobě podrobené (can. 511).

3. Místní ordinář má každého pátého roku visitovati všechny klášteře ve svém obvodu podle detailních předpisů v can. 512, § 1—3.

Každý visitator má právo i povinnost vyslyšati řeholníky o poměrech a věcech podrobených visitaci; řeholníci jsou povinováni vypovídati podle pravdy, a náčelníci řeholní nesmí jim v tom nikterakž brániti (can. 513, § 1). Z nálezů visitátorových je přípustný rekurs s účinkem devolutivním, nebylo-li nastupováno cestou soudní (can. 513, § 2).

4. Každý představený je povinen se starati o to, by znalost papežských výnosův, upravujících poměry řeholníků, byla zajištěna u podřízených, a místní představení jsou zavázáni, dáti alespoň jednou v roce veřejně přečísti vlastní stanovy a papežské výnosy, určené k předčítání (can. 509, § 1, 2, bod 1.).

V. Pro správu majetkovou jsou ustanoveni *oekonomi*, a to *generální* pro celý řád, *provinciální* pro provincii a *místní* pro jednotlivé řeholní domy. Ekonomové jsou podřízeni příslušnému superiorovi (can. 516, § 2), jenž nesmí vésti řečené správy; výjimečně je kumulace možna pouze u místního představeného (can. 516, § 3). Nemají-li stanovy zvláštních ustanovení, dosazuje se ekonom od příslušného vrchního náčelníka za souhlasu jeho rady (can. 516, § 4).

VI. Velmi detailně upravil Kodex otázku *zповědníkův*, a to řádných a mimořádných v řeholích, zejména ženských. Všeobecné pravidlo je, že nesmí řeholní představený nikoho nutiti, by se zpovídal u něho, a že každý má míti možnost se zpovídati u zpovědníka osobní důvěry. Zejména smějí novicmistr a jeho pomocník zpovídati novice, jen byli-li za to jimi požádáni z důležitých důvodů (can. 891).

Místní ordinář ustanovuje také pro laické neeximované řehole kaplana (*cappellanus*), jenž má obstarávati svaté obřady a kázání.

V řeholích *eximovaných* ustanovuje kaplana náčelník řádový a v případě zanedbání této povinnosti teprv ordinář (can. 518—530).

Co do *zaopatřování* a *pohřbívání* jsou některé výjimky z obecného práva připuštěny (cf. can. 514, 1221, 1230, § 5).

VII. Zvláštní zmínky vyžaduje *poměr řeholí k moci ordinářové*.

Pokud není výjimka stanovená, je každá řehole podrobena ordináři. Řehole, vyňaté z moci ordinářovy, slují *religiones exemptae* (can. 488, bod 2. a 500, § 1). K objasnění řečeného poměru vytýkáme tyto jednotlivosti:

1. V řádech mužských jsou řeholníci i novicové, pak kláštery a kostely osvobození od pravomoci místního ordináře (can. 615). Ale řádoví řeholníci, zdržující se nedovoleně mimo řeholní dům, pozbývají exemce (can. 616, § 1).

2. Spáchal-li řádový řeholník delikt mimo klášter a nebyl-li potrestán vlastním náčelníkem o tom zpraveným, může býti pokutován od místního ordináře, ačkoli dovoleně opustil klášter a do něho se vrátil (can. 616, § 2).

3. Ženské kláštery řádové, podřízené vedení mužského řeholního představeného, podléhají ordináři pouze ve věcech, právem *zvláště* stanovených (can. 500, § 2, 615). Exemce nemají tudíž řádové řeholnice beze spojení s mužským klášterem (can. 615).

4. Zavládly-li v klášterech nebo kostelech řádových nebo v řeholích vyňatých zlořády a zpravený o tom náčelník neučinil nápravu, musí místní ordinář ohlásiti věc stolci apoštolskému (can. 617, § 1).

5. Kláštery jsouce *domus non formatae*, zůstávají pod zvláštním dozorem místního ordináře, jenž může prozatímně učiniti nápravu, zavládly-li pohoršlivé nešvary (can. 617, § 2).

6. Náčelníci a kapituly mají v *klerikálních* řeholích *eximovaných* pravidelnou církevní pravomoc, jak ve foru vnějším, tak i vnitřním (can. 501, § 1).

7. Řehole se sliby jednoduchými nemají exemce, leda, že by privilej zvláště byl jim udělen (can. 617, § 1). V řeholích papežského práva však nesmí ordinář měniti konstituci, ani rozhodovati věci správy majetkové, leda v případech zákonem přípustných (can. 618 § 2, bod 1.; cf. can. 533 — 535), ani nesmí se vměšovati do vnitřní správy a disciplíny (can. 618, § 2, bod 2.).

Ovšem jde-li o řehole laické, smí biskup bdíti nad disciplínou, vírou, mravy, klausurou, přijímáním svátostí a učiniti nápravu, neučinili-li tak náčelníci. Ve případech naléhavých a důležitých, rozhoduje ordinář sám; jinak přenechá rozhodnutí stolci apoštolskému (can. 618 § 2, bod 2.).

8. Kdykoli řeholníci jsou podrobeni místnímu ordináři, mohou jim býti i trestáni (can. 619).

9. Zrušuje-li místní ordinář generální dispensí závaznost obecného práva, platí to i pro řeholníky diecéšní, jen když tím se nedotýká ani slibův, ani stanov řeholních (can. 620).

10. Spravuje-li řeholník faru, ať jako farář, ať jako vikář, zůstává vázán sliby i stanovami řeholními, pokud se to dá sloučiti s povinnostmi farního úřadu (can. 630, § 1). Ve věcech řeholních zůstává řeholník podroben výlučně svému náčelníku řeholnímu (can. 630, § 2).

Majetku, připadajícího mu vzhledem k farnímu úřadu, nabyvá řeholník pro faru; ostatního majetku nabyvá podle pravidel, platných pro řeholníky (can. 630 § 3).

Pro dobro přifařených věřících, katolických škol nebo zbožných ústavů farních může řeholní farář přijímati, sbírat, spravovat a vydávati almužny, šetře při tom vůle věnovatelovy a podrobuje se doзору svého představeného.

Je-li farní kostel řeholním, přísluší řeholnímu představenému přijímati a spravovati milodary, věnované na vystavění, udržení a ozdobu farního kostela; není-li farní kostel řeholním, náleží vytčené právo místnímu ordináři (can. 630, § 4).

Ve věcech správy farní je farář řeholní podroben ve všem tak místnímu ordináři, jako farář světský (can. 631, § 1). Co do správy majetkové platí předpisy can. 533, § 1, bod 4. a 535, § 3, bod 2.

Při vykonávání korekční moci pro úřední poklesky nastává však kumulativní konkurence mezi ordinářem a řeholním představeným; kdyby nemohli se shodnouti, má přednost rozhodnutí ordinářovo (can. 631, § 2).

O odstranitelnosti řeholního faráře bylo mluveno již shora str. 130, II, 2 (cf. can. 631, § 3).

§ 77.

3. Majetkové poměry řeholí jako právnických osob.

I. Není-li jinak stanoveno v řeholních stanovách, jsou každá řehole, provincie a jednotlivé kláštery způsobilý, nabyvati a držeti majetek i s příjmy pevnými, nebo zajištěnými na nemovitostech (can. 531).

Správa majetku se vede podle stanov řeholních; povolovati výdaje a konati právní jednání nutné k řádné správě mohou náčelníci řeholní a oficiálové, k tomu zvláště stanovení (can. 532, § 1, 2).

I *umístění peněz* se děje podle předpisů řeholních stanov; v některých zvláště vytčených případech (can. 533, § 1, bod 1 — 4 a § 2) je zapotřebí předchozího souhlasu místního ordináře.

II. Jde-li o *zcizení* věcí cenných nebo jiného majetku, přesahujícího hodnoty třiceti tisíců franků nebo lirů, nebo jde-li o půjčky a závazky přesahující tyto sumy, je pod neplatností zapotřebí *papežského schválení*; obecné předpisy (can. 1531) musejí ovšem také býti zachovány.

Ve všech jiných případech stačí písemné povolení příslušného náčelníka za souhlasu kapituly nebo rady, zjištěného tajným hlasováním.

V ženských řádech a kongregacích je nad to potřebí písemného povolení místního ordináře a případného řeholního náčelníka mužského (can. 534, § 1).

Samozřejmě je, že zcizení může platně se povolit jen tenkrát, je-li majetkový stav v žádosti dopodrobna podle pravdy vyličen (can. 534, § 2).

Nešetření předpisů těchto zakládá delikt *contra res ecclesiasticas* a tresce se podle can. 2347.

III. Zvláštnímu dozoru je podrobena *správa majetku v ženských řeholích* (can. 535).

IV. Za dluhy a závazky ručí:

1. Právnícká osoba (řehole, provincie, klášter), převzala-li je s povolením příslušných náčelníků (can. 536, § 1), nebo převzal-li je člen řádový nebo kongregační s povolením představených (can. 536, § 2).

2. Řeholník sám, převzal-li je bez příslušného povolení (can. 536, § 3).

3. Měl-li někdo z příslušné smlouvy osobní zisk, může žaloba vždycky býti naň podána (can. 536, § 4).

Náčelníci řeholní smějí povolit půjčky jen tenkrát, je-li zjištěno, že mohou úroky býti placeny z příjmův obvyklých a že dluh může býti splacen průběhem doby ne příliš dlouhé (can. 536, § 5).

V. Dary smějí se povolit z majetku řehole, provincie nebo kláštera jen za poskytnutím almužen nebo z jiného důvodu spravedlivého, a to pouze s povolením příslušného náčelníka a v mezích stanov (can. 537).

4. O připouštění do řeholí.

§ 78.

a) O postulátu a noviciátu.

I. Všeobecné pravidlo je, že může vstoupiti do řádu každý katolík, jenž tak činí z ryzího úmyslu, je způsobilý žíti jako řeholník a je prost závad zákonem stanovených (can. 538). Aby se seznala způsobilost, musí kandidát se podrobiti přijímacím podmínkám:

1. Především musí býti vykonán *postulatus*, t. j. první všeobecná průprava, které musejí se podrobiti před noviciátem v řeholích se sliby trvalými všechny ženy a pouze laikové (*conversi*) z mužských kandidátův, a to na dobu aspoň šesti měsíců, kterou může vrchní náčelník prodloužit na celý rok.

V řeholích se sliby dočasnými není obecného předpisu, naopak vše se řídí stanovami (can. 539, § 1 a 2). Postulanti (*postulantes, adspirantes*) musí se zdržovati buď v domě noviců, buď v jiném řeholním domě, kde musejí žíti přesně podle stanov za zvláštního dozoru. Kandidátky slibů slavných musejí zachovávat i klausuru. Postulanti se šatí jednoduše, však odchylně od noviců (can. 540, § 1—3).

Osvědčí-li se kandidát v době postulátu, může býti připuštěn 2. k *noviciátu*. Pod *neplatností* jsou *vyloučeni* z noviciátu (can. 542, bod 1.): příslušníci akatolických církví (předkládá se list křestní a biřmovací, can. 544, § 1); mladší než patnáctiletí (can. 555, § 1, bod 1); donucení nebo připuštění ke vstupu násilím, vážným strachem nebo podvodem; manžel za trvání manželství; kdož jsou nebo byli vázání slibem řeholním; všichni, jimž hrozí trest pro spáchaný těžký delikt, z něhož jsou nebo mohou býti žalováni; biskup sídelní nebo titulární, třeba byl papežem pouze designován; klerikové jsouce spapežským povolením vázání přísahou ke službě diecéšní nebo misijní.

Nedovoleně, však platně mohou býti připuštěni (can. 542, bod 2): klerikové vyšších svěcení bez souhlasu ordinářova nebo proti jeho zákazu, odůvodněnému tím, že by jinak správa duší doznala velké újmy; dlužníci, nemohouce platiti svých dluhův; osoby povinované vyúčtováním nebo zapletené do jiných světských věcí, z nichž by řeholi vzniknouti mohly nepřijemné spory; děti, jež mají se starati o své nuzné rodiče a prarodiče; rodiče, jimž přináležejí péče o výživu a výchovu dětí; kdož byli ke kněžství v řeholi ustanoveni, však musili z něho býti vyloučeni pro iregularitu nebo kanonickou překážku; orientálové pro latinské řehole bez písemného povolení kongregace pro církve východní.

Všecky tyto předpisy čelí k tomu, by do řeholí vstupovali jen, kdož cítí k tomu upřímné povolání a mohou zcela se věnovati řeholnímu životu.

Povolení k noviciátu a k následující profesi dává vrchní náčelník řeholní za souhlasu rady nebo kapituly podle zvláštních předpisů řeholních stanov (can. 543). Aby povolení mohlo se dáti, musí býti celá minulost kandidátova od dokonaného 14 roku jasná; proto jsou jednotlivé předpisy o tom, jak církevní úřady, neřeholní i řeholní, musejí o kandidátu podávati *tajné zprávy* (*litterae testimoniales*) vrchním náčelníkům (can. 544, 545, 546).

II. Důležitá jsou ustanovení o věnu (*dos*), které *postulantky přinášejí v ženských řádech i řeholích; o jednotlivostech rozhodují v řádech stanovy, po případě obyčej, v kongregacích rozhodují konstituce.*

Věno má se odevzdati klášteru nebo má býti zajištěno podle práva civilního před obláčkou. Prominouti nelze věna, ani zcela, ani z části, bez povolení apoštolského stolce při řeholích práva papežského, ani bez povolení místního ordináře u řeholí práva diecézního (can. 547, § 1—4).

Klášter nebo řehole nabývá neodvolatelně věna, zemře-li řeholnice, třeba vykonala jen sliby dočasné (can. 548). Po prvním vykonání profese má býti věno uloženo v hodnotách jistých, dovolených a plodonosných, a to představenou s její radou, za souhlasu místního ordináře a případného řeholního představeného mužského. Zakázáno je však věno vynaložiti před smrtí řeholnice, a to ani ne k vystavění domu řeholního, ani k zaplacení dluhu (can. 549). Nešetření tohoto zákona je deliktem zneužití moci úřední (can. 2412, bod 1).

Věna se spravují v klášteře nebo v pravidelné residenci nejvyšší náčelnice nebo představené provinciální. Dozor nad tím vedou ordináři místní, zejména při visitacích (can. 550, § 1 a 2; cf. can. 535, § 2).

Vystupuje-li řeholnice z důvodu kteréhokoli, má se jí dos vrátiti, ovšem bez plodů již dospělých (can. 551, § 1).

III. U ženských kandidátek řeholí třeba vyňatých je ještě zapotřebí, by náčelnice alespoň dva měsíce před noviciátem a před konáním kterýchkoli slibů zpravila místního ordináře, jenž pak má sám nebo knězem k tomu delegovaným alespoň 30 dnů napřed se přesvědčiti, zdali kandidátka vstupuje do kláštera z vlastního přesvědčení a rozhodnutí (can. 552, § 1 a 2). Opominutí tohoto zpravení je deliktem zneužití úřední moci (can. 2412, bod 2.).

IV. Noviciát má trvati aspoň celý nepřetržitý rok v domě určeném pro novice; jinak je neplatný (can. 555, § 1, bod 1.—3., can. 556). Ve stanovách může doba noviciátu býti ustanovena delší, třeba i pod neplatností (can. 555, § 2).

Noviciát pravidelně započíná obláčkou (can. 553, 557) a koná se v místnostech novicních (can. 554), oddělených od ostatního života řeholního (can. 564). Vedení noviců je svěřeno novicmistřovi (*magister*), jehož podporuje po případě ještě řeholník jako pomocník; oba jsou zodpovědní pouze náčelníkům a visitátorům; novice jsou zavázáni poslušenstvím novicmistřovi a náčelníkům (can. 559—563).

Rok novicní má býti věnován výhradně přípravě na život řeholní při přesném zachovávání všechněch stanov; laikové mají býti zdokonalováni v křesťanské nauce (can. 565). I novice mají míti zaručenou volnost zpovědi; proto jsou jim ustanoveni zpovědníci řádní a mimořádní (can. 566).

Novicové požívají všech výhod udělených řeholi (can. 567).

Průběhem noviciátu nesmí novice pod neplatností ani se zřící, ani zavazovati svého majetku (can. 568). Nežli novice přistoupí ke slibům jednoduchým, musí pro dobu jich trvání na někoho přenést správu svého jmění a musí stanoviti, jak má se ho užívat (can. 569, § 1). Totéž právo mu přísluší, kdyby po vykonání slibů jednoduchých nabyt nového jmění (can. 569, § 2). Novic v kongregaci řeholní může před vykonáním slibů dočasných testovati o svém jmění nynějším i budoucím (can. 569, § 3).

Postulát a noviciát je bezplatný, leda že podle stanov neb obyčeje se vybírají poplatky za výživu a roucho. Všechno, co postulát na jmění přinesl a čeho řádně nebylo zužito, se mu vrací, vystupuje-li před vykonáním slibů (can. 570, § 1, 2).

Novic může, kdykoli chce, opustiti volně řeholi a náčelníci řeholní nebo kapitula mohou ho v mezích stanov propustiti z každého spravedlivého důvodu, který nemusí mu býti udán (can. 571, § 1).

Uznán-li novice po vykonaném noviciátu způsobným, připustí se ke slibům; jinak se propustí (cf. can. 2411). V případě pochybnosti může mu noviciát vrchním náčelníkem býti prodloužen, však ne přes 6 měsíců (can. 571, § 2).

§ 79.

b) O profesi řeholní.

I. *Professio* znamená odevzdání kandidátovo (*traditio*) do života řeholního a přijetí tohoto odevzdání se strany řehole (*acceptatio*); profese je tudíž *pactum bilaterale*. Se strany kandidátovy se děje *traditio* vždy *irrevocabilitér*; přijímá-li řehole kandidáta neodvolatelně, *professio* sluje *sollemnis*, přijímá-li ho výmínečně, sluje *simplex*.

Sliby konané při *professio simplex* se nazývají odtud *vota simplicia*; při *professio sollemnis*, *vota sollemnia*.

II. Aby byla profese řeholní platná, se vyžaduje (can. 572, § 1):

1. náležitě věku, a to dokonaných 16 let, jde-li o profesi dočasnou, 21 let při každé profesi trvalé (can. 573);
 2. připuštění příslušným náčelníkem;
 3. odbytí noviciátu;
 4. vykonání profese *výslovně*, bez násilí, beze strachu a bez podvodu;
 5. přijetí profese příslušným náčelníkem nebo jeho zástupcem.
- Každé trvalé profesi musí předcházeti jednoduchá dočasná profese pravidelně na tři léta (can. 572, § 2), kterou tudíž musí novice

vykonati v každém řádu mužském i ženském a v každé kongregaci se sliby trvalými; výjimkou vyžadují stanovy roční profese (can. 574, § 1). Tříletí toto může býti příslušným náčelníkem prodlouženo, však ne přes nové tříletí (can. 574, § 2).

Uplynul-li čas, na který byla vykonána profese dočasná, musí řeholník přistoupiti podle stanov k trvalé profesi, a to buď k slavné nebo jednoduché; jinak by musil opustiti řeholi.

Po dobu trvání dočasné profese může kandidát býti propuštěn od příslušného náčelníka (can. 575, § 1, 647); rada nebo kapitula má při první profesi dočasné hlas rozhodující; při následující profesi trvalé, ať slavné, ať jednoduché, jest jejich hlas pouze poradný (can. 575, § 2).

O tom, že profese je vykonána, sepíše a založí se protokol, podepsaný řeholníkem a aspoň tím, kdo přijal profesi. Příslušný náčelník oznámí slavnou profesi faráři místa, kde profes byl pokřtěn, aby mohl býti učiněn patřičný záznam (can. 576, § 2).

Obnovení profese dočasné má se státi bez průtahu, třeba jeden měsíc před vypršením lhůty (can. 577, § 1, 2).

III. Pokud není ve stanovách jinakého uspořádání, platí co do právního postavení řeholníků tyto obecné předpisy:

Kdo vykonal sliby jednoduché, má celkem též práva a tytéž povinnosti, jako profes slibů slavných a jednoduchých slibů trvalých; nemá však práva hlasovacího, ani práva býti volenu (can. 578, bod 1.—3.).

Příčí-li se právní jednání slavným slibům, je neplatné; je-li v odporu se sliby pouze jednoduchými, je nedovolené (can. 579).

Obsah slibu *poslušnosti* (votum *obedientiae*) není Kodexem vůbec upraven; platí tudíž v první řadě řeholní stanovy. Samozřejmě je, že nesmí se naříditi, co by se přičilo církevnímu právu nebo stanovám.

Slib *čistoty* (votum *castitatis*) jeví účinky co do uzavření manželství; o tom se jedná v právu manželském.

Slib *chudoby* (votum *paupertatis*) působí již při *slibech jednoduchých* takto:

1. Nemění se ničeho na dosavadním vlastnictví majetku, ani na způsobilosti, nabývati nového majetku (can. 580, § 1; 569); stanovy mohou míti ovšem odchylku.

2. Majetek nabytý vlastní pílí nebo nabytý vzhledem k tomu, že kdo je členem řehole, připadá řeholi (can. 580, § 2).

3. Dispozice, které učinil jako novic, může profes měniti s povolením nejvyššího náčelníka, resp. řeholnice s povolením ordiná-

řovým a případným povolením mužského řeholního náčelníka; povolení však není třeba, děje-li se změna ve prospěch řehole. Vystoupí-li řeholník z řehole, ztrácí jeho dispozice všeho účinku (can. 580, § 3).

4. Průběhem šedesáti dnů před slavnou profesí musí profes postoupiti celé své jmění někomu pod výminkou, že vykoná slavnou profesi (can. 581, § 1); dříve tak činiti nemůže. Vykonal-li ji pak, musí všechno se zaříditi, by postup byl i civilně platný (can. 581, § 2).

Po vykonání *slavné profese* náleží všechen majetek, profesovi jakkoli připadající, řádu, provincii nebo klášteru, je-li řád vůbec způsobilý k nabývání a to podle stanov; není-li řád způsobilý, nabývá onoho majetku apoštolský stolec (can. 582).

Majetek takto připadající řeholím má se spojití s ostatním majetkem, a peníze i hodnoty mají ve společné pokladně býti uchovány (can. 594, § 2).

5. V řeholních kongregacích nemohou však *profesové slibů jednoduchých* bezplatně se odříci vlastnictví svých statků jednáními mezi živými (can. 583, bod 1.).

Testament učiněný za trvání noviciátu mohou měniti pouze s povolením apoštolského stolce, a v případech naléhavých, kdy čas kvapí, pouze s povolením vyššího náčelníka, po případě jen s povolením místního představeného (can. 583, bod 2.).

IV. Z těchto pravidel nastávají výjimky, nabyli-li řeholník hodnosti biskupské nebo vůbec hodnosti mimo vlastní řeholi. Však sluší různiti tyto případy:

1. pozbyl-li řeholník následkem profese vlastnictví majetku, nabývá užívání, požívání a správy majetku znova mu připadajícího; vlastnictví tohoto majetku nabývá řeholník jako sídelní biskup pro diecési, jako apoštolský vikář pro vikariát, jako apoštolský prefekt pro prefekturu. Řeholníci v jiných hodnostech nabývají vlastnictví pro řád, nebo pro apoštolský stolec, není-li řád sám k tomu způsobilý (can. 582, can. 628, bod 1). O kardinálech mluveno bylo shora, str. 85, č. 5.

2. Nepozbyl-li řeholník následkem profese svého vlastnictví dřívějšího, nabývá opětně jeho užívání, požívání i správy. Pozdějšího majetku nabývá řeholník zcela i co do vlastnictví (can. 628, bod 2). S majetkem, jenž se dává řeholníku pouze k dispozici, musí naložiti tak, jak věnovatel si přeje (can. 628, bod 3).

V. Beneficia farní posud zastávaná řeholníkem se uprazdňují po roce od profese kterékoli; benefícia ostatní se uprazdňují po tříletí (can. 584). Vykonal-li někdo sliby trvalé, pozbývá příslušnosti k diecési, kterou měl jako neřeholník (can. 585).

VI. Zbývá ještě otázka, lze-li napravit neplatnost profese; při tom se různí, z čeho vznikla, zdali z nedostatku souhlasu nebo z příčiny vnější (can. 586, § 1—3). V prvním případě musí souhlas být opakován, při čemž se předpokládá, že řehole tomu se neprotiví. V druhém případě buď apoštolský stolec sanuje neplatnost, buď odstraní překážku a souhlas se opakuje.

Kdyby však platnosti profese vadily vážné důvody, a řeholník se zpěchoval ji obnoviti z opatrnosti, nebo žádati za nápravu, věc se předloží stolci apoštolskému.

§ 80.

5. O životě řeholním.

I. Řeholníci mají, pokud možno, zachovávat všeobecné povinnosti kleriků (can. 592, cf. can. 124—142) a mají přizpůsobiti celý svůj život řeholím (can. 593). Všude má být proveden společný způsob života (can. 594, § 1, 2), a náboženské povinnosti křesťanské mají být plněny do nejmenších podrobností (can. 595). Všichni řeholníci mají stále nositi roucho své řehole; výjimky musejí být zvláště povoleny (can. 596). Ve všech kanonicky zřízených domech, jak mužských, tak ženských *řádů* musí se zachovávat přísná *klausura*, zvaná papežskou; opustiti tuto klausuru může dovoliti pouze papež nebo jeho delegát, ovšem mimo případy nevyhnutelné nutnosti, jako je nebezpečí ohně, povodně a pod. Volnější je klausura v kláštěrech kongregačních. Jednotlivosti jsou uvedeny v can. 597—607; tresty na porušení klausury v can. 2342.

II. Řeholníci, jsouce k tomu ustanoveni svými představenými, mají vypomáhati v duchovní správě diecéšní (can. 608, § 1, 2). Je-li kostel řeholní současně kostelem farním, platí obdobně pravidla o kostele katedrálním nebo kolegiálním, který je současně farní (cf. 415, 609, § 1). U kostela řeholnic fara nemůže být zřízena (can. 609, § 2).

III. Všichni řeholníci mají úplnou volnost si dopisovati s kterýmkoli svým představeným nebo s apoštolským stolicem (can. 611).

Výsady řeholníkův a řeholnic se řídí Kodexem, resp. privileji *zvláště* udělenými, ale nemohou budoucně být na nikoho rozšířeny (can. 613).

Zejména mají všichni, i novicové, veškeré výsady kleriků (can. 614, cf. can. 119—123).

IV. Kodex upravuje také *sbírání almužen* a milodarů se strany řeholníkův. Oprávnění k tomu jsou mniši *řádů žebrových*; potřebují pouze povolení svých představených pro sbírky v diecési, kde jest

jih klášter; v jiných diecésích smějí sbírat pouze s písemným povolením příslušných místních ordinářů (can. 621, § 1). Řeholníci kongregací papežského práva potřebují ke sbírkám povolení apoštolského stolce a pravidelně ještě písemného povolení místního ordináře (can. 622, § 1).

Řeholníci kongregací diecéšního práva mají ke sbírkám zapotřebí písemného povolení jak ordináře diecése, v níž jest jejich klášter, tak i ordináře diecése, kde hodlají sbírat (can. 622, § 2).

Aby mohli orientálové sbírat v latinských diecésích a naopak, je zapotřebí zvláštního reskriptu kongregace orientální (can. 622, § 4). Způsob sbírání musí se díti přísně podle instrukcí apoštolského stolce (can. 623, 624).

V. Každá řehole klerikální má míti svou *školu* řeholně schválenou; studující mají žítí společným životem, jinak nemohou být ordinováni. Kdyby řehole nebo provincie neměla svých vlastních škol, mají alumnové poslání být na školu v jiné provincii, nebo na školu jiné řehole, nebo do semináře biskupského, nebo na veřejnou školu katolickou. Nikdy nemají však řeholníci za svých studií žítí v domech soukromých, nýbrž vždy v ústavech katolicky řízených (can. 587, § 1—4).

Řeholníci podléhají po dobu svých studií zvláštní péči *prefekta* nebo *magistra spiritus* (can. 588). Po nižších studiích mají být vzdělávání, výlučně aspoň po dvě léta ve filosofii a po čtyry léta v theologii; vyučování se děje na základě thomistickém (can. 589, § 1).

O návštěvě světských fakult platí nyní dekret konsistoriální kongregace z 30. dubna 1918 (A. A. S. X., 237).

VI. Řeholní kněží musejí každoročně průběhem prvních pěti let po ukončených studiích se podrobovat zkoušce z různých oborů theologických u examinatorů k tomu ustanovených; vyňati z této povinnosti jsou, kdož obdrželi zvláštní povolení a kdož sami vyučují theologii, právu kanonickému nebo scholastické filosofii (can. 590).

Mimo to mají měsíčně nejméně jednou v kláštěrech rázu *formatae domus* se konati řešení případů z morálky a liturgiky, po případě výklady o dogmatických věcech a souvislých naukách; na těchto cvičeních mají účastenství všichni klerikové profesové, buď oddávající se studiu theologie, buď je již ukončivší, přebývají-li v kláštěrech (can. 591).

VII. Důsledkem slibů je, že řeholník nemůže přijmouti ani hodnosti, ani úřadu, ani benefícia, které se nedá srovnati se stavem řeholním; jen papežský stolec, resp. papež sám, mohl by stanoviti výjimku (can. 626, § 1, 3). Volbu kolegia může přijmouti řeholník pouze s povolením náčelníkovým (*postulatio simplex*) (can. 626, § 2).

b) utekl-li řeholník se ženou, nebo řeholnice s mužem;

c) pokusil-li se o uzavření manželství neb uzavřel-li je, třeba jen civilně (can. 646, § 1).

Tresty jsou stanoveny v can. 2385.

V těchto případech neprovádí se žádné zvláštní řízení; stačí, zjistí-li formálně vrchní náčelník řeholní se svou kapitulou nebo radou, co se stalo. Průkazní spisy se uloží ve spisech řeholního domu (can. 646, § 2).

II. Propuštění řeholníků se sliby dočasnými:

a) Příslušným k tomu je (can. 647, § 1):

z) nejvyšší náčelník řeholní v řeholích papežského práva;

3) opat v klášteřích *sui iuris*; v obou případech je nutný souhlas rady řeholní, daný na jevo tajným hlasováním;

γ) ordinář místní při řeholnicích, a je-li ženský klášter podroben vedení představeného v mužském klášteřu, ještě řeholní představený, a to na základě písemně podaného osvědčení převorkyně s její radou.

δ) Ordinář místní při kongregacích práva diecézního, ale ne bez vědomí náčelníků řeholních a nikoli proti jejich vůli.

b) *Důvody propuštění* musejí býti vážné a prokázané, ovšem ne nutně formálním řízením soudním, a musejí řeholníkovi se oznámiti, by mohl plně se zodpovídati. Důvody mohou býti jak na straně řehole, tak na straně řeholníkově (can. 647, § 2, bod 1—3).

c) Proti nálezu propouštěcímu je možný *rekurs* k apoštolskému stolci, a to s účinkem suspensivním. (can. 647, § 2, bod 4).

d) Řeholnicím chudým nutno poskytnouti výpomoc k návratu domů a k živobytí pro první čas (can. 647, § 2, bod 5 cf. 643, § 2).

e) Řeholník propuštěný je sprostěn všech následků ze slibů; je-li knězem, zůstává podroben povinnostem plynoucím z vyššího svěcení i platí o něm shora vytčené předpisy o příslušnosti k diecési i o nezpůsobilosti, zastávati církevní úřad (cf. can. 641, § 1, 642). Klerik nižších svěcení se vrací do stavu laikálního (can. 648).

III. Propuštění řeholníků se sliby trvalými v klerikální řeholi *vyňaté* nebo v laiké řeholi.

Podmínkou propuštění v mužských řeholích je trojí provinění přes dvoje napomenutí bezvýsledné (can. 649). Provinění musí býti vážné, čeliti buď právu obecnému, buď zvláštnímu právu řeholnímu (can. 656). V provinění musí se zračiti vytrvalost na cestě zločinné (can. 657). Jednotlivosti jsou uvedeny v can. 656—662. Všeobecná je zásada, že musí řeholníkovi býti poskytnuta možnost, volně se obhajovati (can. 650, § 3).

Řízení je dvojí: přípravné a konečné. Přípravné přísluší nejvyššímu náčelníku řeholnímu a jeho radě, která může rozhodnouti i většinou hlasů (can. 650, § 1 a 2). Dojde-li se takto k názoru, že *dimissio* jest opodstatněna, postoupí se nyní věc ku provedení místnímu ordináři, jde-li o příslušníka řehole diecézní (can. 650, § 2, bod 1). Jde-li o příslušníka řehole papežského práva, vyřkne vyloučení sám nejvyšší náčelník, musí však věc předložiti k schválení apoštolskému stolci (can. 650, § 2, bod 2).

Proviní-li se *řeholnice v laikých řeholích* se sliby trvalými, musí býti před propuštěním jasno, že podle úsudku převorkyně není naděje na polepšení, ač tomu příležitost byla poskytnuta (can. 651, § 1).

Příslušnost je zde upravena takto (can. 652, § 1—3): V řeholích *diecézního práva* provádí propuštění místní ordinář. V *řádech ženských* činí ordinář a případný řeholní mužský představený návrh, jež zašle se všemi spisy kongregaci řeholní. Jde-li o řehole *práva papežského*, předloží nejvyšší řeholní představená celou věc kongregaci řeholní, která konečně rozhodne.

O propuštěnou řeholnici musí býti postaráno jak co do návratu domů, tak i co do její výživy v nejbližší době (cf. can. 643, § 2).

Při vážném pohoršení na venek nebo při převeliké újmě hrozící řeholi může řeholník býti ihned propuštěn, při čemž musí odložití řeholní šat; právo k tomuto propuštění přísluší vrchnímu náčelníkovi za souhlasu rady, a v případech naléhavých místnímu náčelníku za souhlasu rady a místního ordináře. Konečné slovo přísluší apoštolskému stolci (can. 653).

IV. *Propuštění řeholníků se sliby trvalými v klerikální řeholi vyňaté*. Pouze v tomto případě je definitivní propuštění vázáno na předchozí proces soudní; ale případy propuštění *ipso facto* nastalého (can. 646) a náhlého propuštění z příčin naléhavých (can. 668 a 653) jsou i zde možny.

Rozsudek se vynáší zvláštním soudem, jež tvoří nejvyšší náčelník řeholní nebo náčelník klášterní kongregace se svou radou nebo kapitulou, která musí se skládati aspoň ze čtyř řeholníků (can. 655, § 1). V krajinách velmi odlehlých může býti delegován mimořádný soud alespoň z tří řeholníků se skládající (can. 667).

Předseda musí za souhlasu ostatních přisedících jmenovati *promotora iustitiae* z rady alumnů téže řehole (can. 655, § 2; cf. 1589, § 2).

Podmínkou procesu je, by řeholník se dopustil trojího deliktu, by byl napomenut a ukázal se býti nepolepšitelným. Zde platí o způsobu napomenutí totéž, co shora bylo již řečeno (can. 656—662).

Bezprostřední vrchní představený sebere všechen potřebný materiál o provinění a o nepolepšitelnosti a předloží jej nejvyššímu náčelníkovi, jenž jej odevzdá promotorovi iustitiae k prozkoumání a k návrhu (can. 663).

Na základě podané žaloby promotorovy se zahájí a provede soudní řízení pravidelné (can. 664). Vše musí býti prozkoumáno a prokázáno; promotor dokazuje vinu, obžalovaný má právo se hájiti. Soud vynese pak rozsudek, jenž v případě odsouzení musí býti stvrzen řeholní kongregací, by mohl býti proveden (can. 666).

V. *Následky propuštění řeholníků se sliby trvalými* jsou:

a) Propuštěný zůstává *pravidelně* zavázán sliby řeholními (can. 669, § 1).

b) Je-li klerikem nižších svěcení, vrací se do stavu laického (can. 669, § 2).

c) Je-li klerikem vyšších svěcení a provinil-li se hrubě (can. 646) tak, že ipso facto byl propuštěn nebo že jeho provinění se trestá infamií iuris, deposicí nebo degradací, pak nesmí nikdy nositi roucha kněžského (can. 670).

d) Je-li klerikem vyšších svěcení, však se prohřešil lehčím způsobem, než jak vylíčeno pod lit. c), propadá suspensi, která může se zrušiti apoštolským stolcem v případě jeho polepšení. Do té doby má se zdržovati v určité diecési, buď v nějaké církevní polepšovně nebo pod dozorem kněze k tomu určeného; podporu za něho poskytuje po případě sama řehole. Je-li zarputilý, odejme se mu veškerá podpora i právo nositi roucho duchovní (can. 671, bod 1—7).

e) Řeholník laik, vázaný sliby, má se vrátiti do kláštera. Trvá-li jeho polepšení celá tři léta, musí řehole jej opětně přijmouti (can. 672, § 1).

f) Byl-li řeholník slibů sprostěn, zůstane v diecési biskupa jej přijavšího, ovšem bez možnosti, zastávati kterýkoli úřad církevní (can. 672, § 2).

g) Nenašel-li by biskupa ochránce, budiž věc předložena stolci apoštolskému (can. 672, § 2).

§ 84.

B. Sdružení nápodobená řeholím.

Již shora (str. 178) bylo poukázáno k tomu, že jsou v církvi sdružení nápodobená řeholím, však se různící od nich hlavně tím, že členové veřejně se nezavazují třemi sliby pravidelnými (can.

673, § 1). I tato sdružení mohou býti buď klerikální a laikální, buď práva papežského a diecésního (can. 673, § 2).

Jejich ústava je zařizena takto: *Zřízení a zrušení* sdružení jako celku, pak jich provincií a jednotlivých sídel se řídí podle předpisů platných pro řeholní kongregace (can. 674).

Správa se vede podle vlastních stanov, které však nesmějí v ničem se odchylovati od zásad, vytyčených pro řehole, obdobně pro ně platných (can. 675).

Podle vlastních stanov se přijímají *noví členové*; platnost a dovolenost jich *noviciátu* se řídí podle obecných předpisů řeholních (can. 677).

Vlastními stanovami jsou upraveny *zvláštní povinnosti členů* (can. 679, § 1), jakož i způsob *klausury*, nad jejímž zachováním bdí ordinář (can. 679, § 2). Mimo to jsou členové klerikové zavázáni všeobecnými předpisy, platnými pro kleriky, a všichni členové povinnostmi, stanovenými pro řeholníky, ovšem vždy v mezích vlastních stanov (can. 679, § 1).

Všeobecná *oprávnění stavovská* jsou stejná jako oprávnění kleriků; zvláštní oprávnění, zejména oprávnění řeholní musila by zvláště býti udělena (can. 680).

Způsob *studii* a přijímání *svěcení* jest celkem upraven týmiž pravidly, jako při světských klericích (can. 678).

V otázce *přestoupení* k jinému sdružení nebo k nějaké řeholi a v otázce propuštění platí v mezích stanov obdobně předpisy vydané pro řeholníky; totéž stanovisko přichází k platnosti pro apostaty a fugitivy (can. 681).

Ve směru *majetkovém* je zvláště stanoveno toto: Sdružení jako celek, provincie a jednotlivá sídla jsou způsobily nabývati majetku a držeti ho (can. 676, § 1). *Správa* majetku se koná podle předpisů kodexových, platných v příčině majetku řeholního (can. 676, § 2). Sdružení nabývá všeho majetku, jenž připadá členům (*sodales*) vzhledem k jejich příslušnosti ke sdružení. Jinak nabývají členové v mezích stanov majetku pro sebe i mají právo na vlastní jeho správu (can. 676, § 3).

§ 85.

Ustanovení světského práva ve věcech řeholních.

Československý zákon z 28. října 1918, č. 11 sb. z. a n., ponechal článkem 2. prozatím v platnosti veškeré posavadní zemské a říšské zákony a nařízení. Odtud podáváme stručný přehled starých předpisův o životě řeholním.

Řeholní útvary se označují jako „klášterní společenstva“, jež jsou upravena právem zvláštním (§ 31 zák. 7. V. 1874, č. 50 ř. z.).

Toto právo není jednotně kodifikováno, naopak je velmi rozptýlené; lze v něm různiti kmen církevně politický a kmen civilní.

Nejdůležitější z novějších ustanovení je výnos ministerstva kultu a spravedlnosti z 13. června 1858, č. 95 ř. z., upravující oba směry.

Jde-li o zavedení nové řehole, která ve státu neměla ještě vůbec sídla, bylo dříve (§ 3 cit. nař.) nutné povolení císařovo; tento připouštěcí akt, máje povahu pouhého správního úkonu, přešel podle prozatímní ústavy z 13. listopadu 1918, č. 37 sb. z. a n. (§ 14) na celou vládu, jež je pověřena mocí výkonnou.

Povolení se vyžaduje cestou ministerstva školství a národní osvěty.

Jde-li však pouze o zavedení nového kláštera řehole ve státu již existující, dává povolení volně zemská vláda (místodržitelství), prohlásilo-li ovšem dříve ministerstvo, že tak může se státi (nařízení min. kultu z 28. listopadu 1866, č. 68).

Podmínkou povolení je souhlas biskupa, v jehož diecési sídlo řeholní má býti zřízeno, pak průkaz o dostatečných prostředcích majetkových, k němuž při nových řeholích musí přistoupiti průkaz o její organizaci a o řeholních úkolech za současného předložení stanov (§ 1, 2).

Řečeným povolením, omezeným na určitou diecési, nabývá klášter povahy právnické osoby (korporace).

Zavedení nových řeholí se neuveřejňuje ve sbírce zákonův a nařízení.

Spolkový zákon z 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z. (§ 3) se nevztahuje na řehole.

Pouze milosrdní bratři a alžbětinky smějí vybíratí milodary. Žebravé řehole dostávají z náboženské matice na osobu 420 K (dekret dvorské kanceláře z 9. března 1831, č. 7403), ovšem bez práva na sbírání milodarů.

V kláštorech se *stabilitas loci* se vyžaduje státního občanství (min. výnos 11. října 1859, č. 1351).

Přechodné usazení *cizozemských* řeholníků ve státě jest upraveno zvláštními předpisy (výnosy min. kultu z 13. listopadu, 8. a 14. prosince 1880 a 6. ledna 1881).

Volba opatův, abatyšů, jakož i doživotních klášterních představených musí býti ministerstvem schválena; k volbě může býti vyslán zvláštní státní komisař. Před volbou musí býti jmění klášterní

místodržitelstvím znova inventováno, by se zjistilo, že předchozí představený ho neztenčil (výnos min. z 11. srpna 1857, č. 1091 a z 28. srpna 1865, č. 6657).

Místní a provinciální představení v řeholích bez *stabilitas loci* se pouze oznamují zemské vládě, která ovšem může činiti ministerstvu námitky z důvodů politických (výnos min. z 21. prosince 1858, č. 1641).

Taxy za potvrzení volby se neplatí, ale odvádí se ve *všech* komunitách roční paušál částkou $\frac{1}{4}\%$ z čistých ročních příjmů komunity, zjištěných při nové volbě představeného, která má se místodržitelstvím oznámiti zemskému finančnímu úřadu; příslušná částka se odvádí současně s ekvivalentem poplatkovým (zák. z 13. prosince 1862 č. 89 ř. z., § 17; výnos min. financí ze 17. června 1863, č. 29 min. věstn. a výnos min. kultu ze 17. října 1903, č. 1899)

Jednotlivé kláštery musejí každoročně podávati osobní výkazy zemské vládě (dekret dvorské kanceláře z 19. března 1834, č. 7010).

Exemce a visitace klášterů jsou pokládány za vnitřní věc církevní.

V příčině *disciplíny* je zevní donucování vyloučeno, a nikdo nesmí býti proti své vůli zbaven osobní svobody (výnos min. ze 7. srpna 1869, č. 135 ř. z.). Ministerstvu školství a národní osvěty musejí jednotlivosti všech případů řeholního vězení býti oznamovány, po případě okresními hejtmany býti vyžadovány (tamtéž). Nařízení toto musí býti s každým řeholníkem před vykonáním slibů sděleno a průkaz o tom musí jednotlivě býti podán zemské vládě (místodržitelství).

Bracchium saeculare se neposkytuje na vynucení řeholních předpisův a náležitů.

Překážky se nekladou stykům mezi jednotlivými řeholními domy a s náčelníky, v cizozemsku přebývajícími.

Profese řádová může býti vykonána jen po dovršení 24. roku, výjimečně u mužů po dokončeném 21. roku, byli-li dříve v řádovém kláštře s prospěchem strávili tři léta ode dne obláčky (min. nař. 27. června 1859, č. 297).

Nezletilí musejí se vykázati povolením otcovským, resp. vrchnoporučenským (dekret dvorské kanceláře z 26. ledna 1844, č. 780 sb. z. s.).

Politických práv osobních se nepozbývá vykonáním profese řeholní.

Řehole připuštěné mohou, zachovávajíce zákonné předpisy, zejména předpisy o zcizení a zavazení církevního majetku (§ 51 zák. ze 7. V. 1874, č. 50 ř. z.), činiti právní jednání a nabývati vlastnictví. Řehole jsou při tom zastoupeny svými místními představenými, kteří musejí

se vykázáti souhlasem svých provinciálů, nadřazených podle řeholních stanov, ovšem jen jde-li o jednání přesahující běžné hospodaření (§ 5 min. nař. z 13. června 1858, č. 95 ř. z.). Řeholní předpisy omezující větší měrou místní představené, musejí býti předloženy ministerstvu (školství a národní osvěty), by je za účelem účinnosti sdělilo s veřejností (§ 5 cit.). Při všech jednáních, konaných před státními úřady, musejí představení se vykázáti o svém postavení potvrzením biskupa svého domicilu; při nabývání vlastnictví nutno se vykázáti biskupským potvrzením, že mají řehole k tomu způsobilost podle svých stanov (§ 6 cit.).

Knihovní úřady musejí oznámiti zemské vládě každou změnu nastalou v majetku zapsaném v knihách veřejných (§ 7 cit.). Jednotlivé zvláštnosti jsou výtčeny v *Manzově* velkém vydání obč. z. při § 867.

Při očividném špatném hospodářství a při hrozící krizi ustanovuje vláda, dorozuměvši se s ordinářem, *sekvestra*, uplatňující takto své dozorní právo (§ 38 zák. ze 7./V. 1874, č. 50 ř. z.).

Finanční prokuratury nezastupují však řeholního jmění.

Jmění církevně zrušených klášterův a řeholí případně náboženské matice, nejsou-li tomu na odpor podmínky listiny zakládací (§ 53 zák. ze 7./V. 1874, č. 50 ř. z.).

Z *civilních* následků příslušnosti k řeholím vytýkáme *hlavní* ustanovení, pokud o nich se nemluví na vhodnějším místě:

Řeholníci, zavázaní slavnými sliby, nemohou *adoptovati* (§ 179 obč. z.).

Řádovým duchovním nemá se ukládati *poručnictví* (§ 192 obč. z.), ani *opatrovnictví* (§ 281 obč. z.).

Řádoví řeholníci se sliby slavnými jsou nezpůsobilí, by nabývali *vlastnictví* jednáními *inter vivos a mortis causa*; z této nezpůsobilosti jsou vyňati řádoví duchovní, kteří *dovoleně* vystoupili z řádu (dv. d. 7. června 1833, č. 2618 sb. z. s. a z 28. prosince 1835, č. 111 sb. z. s.; §§ 538, 539 obč. z.).

Vzhledem k tomu, že řeholníci dostávají od svých představených *peculium monasticum*, to jsou peníze pro drobné životní potřeby, má se v praxi za to, že mohou konati jednání, nutné v denním obchodě.

Řádoví řeholníci se sliby slavnými nemohou *testovati*; z tohoto zákazu jsou zvláště vyňati členové některých řádů (srovn. *Manzovo* velké vydání obč. z. při § 573), členové ze slibů propuštění, vystoupí následkem zrušení řádu nebo kláštera, a nabyvší takového postavení, že podle politických nařízení se nepokládají za členy řádu nebo kláštera (jsou-li n. př. ustanoveni jako biskupové, § 573 obč. z.).

Testamenty, učiněné *před* slavnými sliby, zůstávají platny i po vykonání těchto slibů; není-li takového testamentu, nastává dědění ab intestato podle občanského zákona.

Vykonal-li někdo *řádové* sliby, jimiž podle zákona se pozbývá volné správy majetkové, má soud ustanoviti kurátora jmění, o němž nepořídil mezi živými (§ 182 patentu z 9. srpna 1854, č. 208 ř. z.).

Na Slovensku platí prozatím dále ustanovení uherského práva.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Ústava církevní.

PODODDĚLENÍ III.

O laicích.

§ 86.

I. Laikové jsou podrobeni kleru ve věcech duchovních (can. 682). Roucha duchovního nesmějí nositi; z tohoto zákazu jsou vyňati laičtí chovanci v seminářích a laičtí čekatelé stavu duchovního, prodlávající mimo seminář, pak laikové obstarávající služby uvnitř nebo vně kostela (can. 683).

II. S pochvalou vytýká Kodex spolčování se laiků ve spolecích církevně zřízených nebo doporučených (can. 684), buď za dosažením dokonalejšího života křesťanského, buď pro konání pobožnosti nebo lidumilnosti, buď pro vzrůst veřejné bohoslužby (can. 685).

Spolky laické se *zřizují* nebo *schvalují* písemně místními ordináři, pokud není výjimka stanovena; vikář generální musí bytí mítí k tomu zvláštní plnou moc, kdežto vikář kapitulní je vyloučen z toho práva (can. 686).

Zrušení spolků přísluší vůbec ordinářům místním, nebyly-li zřízeny apoštolským stolcem (can. 699, § 1, 2).

Spolky nabývají povahy *právnícké osoby* teprv obdrževše zřizovací dekret od příslušného církevního náčelníka (can. 687).

Každý spolek musí mítí své *stanovy* schválené buď apoštolským stolcem, buď místním ordinářem (can. 689).

Všechny spolky jsou pravidelně *podřízeny* místnímu ordináři, jenž má právo je *visitovati* (can. 690, § 1); z této *visitace* jsou vyňaty spolky *eximovanými* řeholníky dovoleně zřízené u vlastních kostelů (can. 690, § 2), a to po stránce vnitřní disciplíny a duchovního řízení.

Spolky laické mohou držeti a spravovati svůj *majetek* za dozoru ordinářova (can. 691, § 1). Spolky tyto mohou přijímati *dary* a jich *zužítkovati* k vlastním potřebám za šetření vůle věnovatelovy (can. 691, § 2); *sbíratí almužny* smějí pouze tenkráté, dovolují-li to stanovy nebo káže-li tak nutnost, ale vždy za souhlasu ordinářů, v jejichž obvodu má tak se díti (can. 691, § 3, 4). Místnímu ordináři jsou spolky povinny řádným vyúčtováním (can. 691, § 5).

Přijímání členů se děje podle stanov; nekatolíci, příslušníci zakázaných náboženských sdružení, notoricky censurovaní a veřejně známí hříšníci jsou vyloučeni z členství; řeholníci mohou býti členy, nepřiči-li se to stanovám (can. 693). Členové se zapisují do zvláštní knihy členské, což je pod neplatností nutné u spolků s povahou právníckých osob (can. 694, § 2).

Propouštění z členství se děje podle stanov; ovšem má vždy místní ordinář právo propouštětí členy podle svého úsudku nehodné, což též přísluší řeholnímu představenému u spolků, zřízených řeholníky na základě apoštolského povolení (can. 696).

Spolky mají právo konati *schůze*, vydávati zvláštní *předpisy* o životě spolkovém, *voliti* správce majetku, úředníky a zřizence (can. 697, § 1, 2). *Ustanovení a odvolání představeného* (*moderator*) a duchovního (*cappellanus*) pro správu duchovní přísluší *pravidelně* místnímu ordináři (can. 698, § 1, 3), který také schvaluje světské duchovní řeholním náčelníkem ustanovené jako představené u spolků, zřízených od řeholníků při vlastních kostelích. Představeným může býti i kaplan (can. 698, § 4).

III. Církevní spolky se *dělí* (can. 700): 1. na tertiáry světské (*tertií ordines saeculares*); 2. bratrstva (*confraternitates*) a 3. na zbožná sdružení (*piae uniones*).

K č. 1. Světští tertiárové (*tertiarii saeculares*) žijí životem světským podle pravidel schválených papežským stolcem, jsouce podřízeni správě nějakého řádu a majíce účel v jeho duchu se domáhati křesťanské dokonalosti (can. 702, § 1).

Původně byly různěny při řeholi *sv. Františka prima regula* pro muže, *secunda regula* pro ženy a *tertia regula* pro muže i ženy, žijící mimo řeholi.

Rozpadá-li se celé sdružení na více spolků, nazývá se každý *sodalitas tertiariorum* (can. 702, § 2).

Žádná řehole nemůže sama si přiřčení třetího řádu. Přiřčení je tedy možné buď na základě výsady dříve udělené a v platnosti zachované, buď na základě zvláštního apoštolského povolení

(can. 703, § 1, 2); ale i v tomto případě potřebují řeholní náčelníci souhlasu místního ordináře ke zřízení sodality tertiárů (can. 703, § 2).

Řeholník, který vykonal kterékoli sliby, nemůže býti vedle toho tertiárem (can. 704, § 1); není též bez apoštolského stolce dovoleno, býti současně členem ve dvou sdruženích tertiárů (can. 705).

K č. 2. a 3. Piaie uniones jsou sdružení založená k vykonávání účelů pobožných nebo lidumilných; jsou-li korporacemi (což výslovně musí býti uděleno), nazývají se *sodalitia*. Mají-li tato *sodalitia* mimo to ještě účel rozšíření veřejné bohoslužby, nazývají se *confraternitates*, jich členové *confratres* (can. 707, § 1, 2, can. 709) a potřebují ke svému vzniku formálního dekretu zřizovacího (can. 708); i ženy mohou býti členy, ovšem jen pro získání odpustkův a duchovních milostí (can. 709, § 2). Jen ve velkých obcích může býti více bratrstev téhož jména a téhož účelu vedle sebe (can. 711, § 1).

Místní ordináři mají se starati o to, by v každé fáře zřízena byla bratrstva nejsv. svátosti oltářní a křesťanského učení (can. 711, § 2).

Bratrstva mají se zřizovati pouze při kostelích, veřejných nebo poloveřejných kaplích (can. 712, § 1).

Místní ordinář má právo předsedati schůzím bratrstev bez práva hlasovacího, dále schvalovati (*confirmare*) vhodné úředníky a zřizence, odstraňovati nehodné, opravovati a schvalovati stanovy i jiné předpisy, ovšem nebyly-li vydány samým stolcem apoštolským (can. 715, § 1).

Bratrstva a zbožná sdružení, zřízená při vlastních kostelích, smějí šetřice předepsaných pravidel konati duchovní výkony farářům nevyhrazené, jen když tím nepoškozuji práv farních (can. 716, § 1).

Jmění bratrstva a zbožného sdružení zřízeného u cizího kostela, neb u kostela současně farního, musí býti vždy oddělené od jmění zádušního nebo korporačního (can. 717, § 2).

Za souhlasu místního ordináře, resp. náčelníka řeholního, může bratrstvo nebo zbožné sdružení býti přeneseno na jiné sídlo, není-li to zakázáno právem nebo stanovami schválenými apoštolským stolcem (can. 719, § 1, 2).

Bratrstva, která mají od apoštolského stolce oprávnění, sobě přiřčeniti jiná sdružení téhož jména a téhož účelu, se nazývají *archisodalitia* neb *archiconfraternitates*; zbožná sdružení, *uniones*, *congregationes*, *societates* s týmž právem slují *primariae* (can. 720, 721). I čestný titul jich může býti udělen pouze stolcem apoštolským (can. 725).

Přiřčení (*aggregatio*) je formálním aktem, musí se tudíž dít v určitých formách a za šetření určitých podmínek, které vyčíslovává can. 723. Přiřčení má pouze význam co do společenství výsad, nemá však účinku co do správy a vedení (can. 722).

Pouze s povolením papežským lze přenést arcibratrstvo nebo *primaria unio* na jiné sídlo (can. 724).

Světské právo posuzuje všechna sdružení laická pouze podle spolkového zákona z 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z.

oblaciones, dávky, které byly pro celou církevní provincii stanoveny provinciálním sborem nebo shromážděním provinciálních biskupův, a to po schválení stolcem apoštolským (can. 1507, § 1 a 736).

O svátostech zvláště.

1. Břimování.

§ 89.

O *břimování* sluší zde pouze vytknouti, že zakládá duchovní příbuzenství (jako při křtu viz § 20), a to mezi břimovaným a kmotrem; kmotr je zavázán, pokládati břimovaného za svého svěřence, o jehožto křesťanskou výchovu má se starati (can. 797). Z tohoto příbuzenství nevzniká však překážka manželská (can. 1079), i kdyby mimořádně kmotr byl jiného pohlaví, nežli břimovanec (can. 796, bod 2).

Udělení břimování se zapisuje do zvláštní knihy, jakož se poznamenává v knize křestní (can. 798), a to buď na základě přítomnosti vlastního faráře při břimování, buď zvláštního oznámení udělovačova (can. 799). Jinak může břimování býti dokázáno jedním svědkem bezvadným nebo přísahou břimovaného, nebyl-li v době břimování ještě dítětem (can. 800).

2. Eucharistie.

§ 90.

Svátost oltářní tvoří jednak jako eucharistická oběť středisko mše, jednak se podává věřícím (can. 802 nsl., can. 845 nsl.).

I. Právnický význam mají *mešní poplatky* (*missarum elemosynae seu stipendia*) a *mešní nadace*. Mešní poplatky jsou starý zvyk v církvi (can. 824, § 1) a platí se u příležitosti mše, sloužené za jistým úmyslem šlechtným (mešní intence). Poplatky mešní, placené věřícími přímo duchovnímu, slují *stipendia manualia* (can. 826, § 1); plynou-li poplatky z nadace (*missa fundata*), nazývají se *stipendia fundata* (can. 826, § 3).

Poplatky plynoucí ze založených mešních nadací slují *stipendia ad instar manualium*, platí-li se jiným kněžím, než kteří by měli čisti mši podle zakládací listiny (can. 826, § 2).

Poplatky mešní nesmí nikdy se státi předmětem obchodování (can. 827), a vždy nutno sloužit tolik mší, kolik stipendií bylo přijato (can. 828).

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Správa církevní.

§ 87.

Úvod.

Třetí kniha Kodexu jedná „*de rebus*“; tím se vyrozmívají prostředky k dosažení církevních účelů. Se stanoviska církevního jsou prostředky tyto (*res*) buďsi duchovní (*spirituales*), buďsi světské (*temporales*), buďsi smíšené (*mixtae*, can. 726).

Souhrn činnosti církevní, uplatňovati prostředky naznačené, nazýváme označením nám běžnějším jako správu církevní, o které nyní promluvíme v následujících kapitolách.

KAPITOLA PRVNÍ.

O svátostech.

§ 88.

Všeobecně.

Z nauky o svátostech probereme pouze ony části, které mají praktický význam i pro právníka světského, při čemž podotýkáme, že jsme z didaktických ohledů mluvili již shora o křtu (v § 20) a o ordinaci (v § 22 a nsl.).

Zakázáno je, přisluhovati svátostmi kacířům a schismaticům, třeba by byli bona fide v omylu a svátostí žádali; jich účastni mohou býti po odstoupení od omylu a po smíření s církvi (can. 371, § 2).

Křest, břimování a svěcení kněžské vtiskují nesmazatelný znak a nemohou býti opakovány (can. 732, § 1); jen pod výminkou mohou býti opětně uděleny, kdyby vznikla vážná pochybnost, zdali byly vůbec uděleny nebo zdali platně (can. 732, § 2).

Za přisluhování svátostmi nesmí přisluhující, ani přímo ani nepřímou, vymáhati nebo žádati úplatku; dovoleny jsou pouze

Je povinností místního ordináře stanoviti výši mešních poplatků nařízením, vydaným nejlíp na synodě diecesní; (výměra poplatků pro fundace se nazývá *cynosura*); nikdy nesmí kněz vymáhati poplatek většího (can. 831, § 1); pokud není takového nařízení, rozhoduje obyčej diecesní (can. 831, § 2).

Nezakázal-li toho ordinář, smí kněz přijmouti i méně, nežli činí sazba stanovená; nabídne-li se knězi dobrovolně poplatek vyšší, smí ho přijmouti (can. 832).

Kněz nesmí přijmouti závazku čisti osobně větší počet mší, než který může splniti v jednom roce. Dá-li kněz se zastupovati při čtení mše, musí zástupci vydati celý manuální poplatek; výjimka je tenkrát dovolena, povolil-li ji výslovně, kdo platí poplatek, nebo je-li jasno, že částka, přesahující sazbu, byla poskytnuta vzhledem k osobě (can. 840, § 2). Při poplatech *ad instar manualium* je dovoleno knězi zastoupenému si ponechati převyšující částku, je-li poplatek částí příjmu beneficiálního nebo nadačního (can. 840, § 2).

Správci kostelů jsou povinováni vésti knihy na intence mešní zejména i po stránce poplatkové, a ordináři jsou povinni *prohlížeti* je ročně jednou, sami nebo zástupci (can. 843, § 1, § 2). Tutéž povinnost zapisovati intence mešní má každý, kdo je přejímá (can. 844, § 1, § 2). Ještě jiné podrobnosti jsou výtčeny v Kodexu v can. 824—844.

II. *O přijímání dětí* platí nyní tyto zásady: Nemají-li děti pro svůj věk dostatečného pochopení svátosti oltární, nebudtež k ní připouštěny (can. 854, § 1). Při nebezpečí smrti žádá se, by děti měly způsobilost různiti svátost od obyčejného pokrmu a by mohly uctivě ji vzývati (can. 854, § 2). Mimo tento případ mají děti míti dokonalejší znalost učení křesťanského a pečlivější přípravu (can. 854, § 3). O tom má rozhodovati zpovědník a rodiče nebo jich zástupci (can. 854, § 4). Farář má povinnost třeba i zkouškou se přesvědčiti, by děti nepřistupovaly k přijímání před užíváním svého rozumu nebo bez dostatečného rozpoložení; jinak má bdíti, aby děti přijímaly co nejdříve (can. 854, § 5).

3. O zpovědi.

§ 91.

I. *Přísluhovatelem* zpovědi je pouze kněz (can. 871), jenž mimo *potestas ordinis* musí míti *potestas iurisdictionis* nad zpovídajícím se, a to buď řádnou, buď přenesenou (can. 872).

II. *Řádnou* pravomoc mají pro celou církev papež a kardinálové, pro své obvody místní ordinář, farář a jeho zástupci (can. 873, § 1)

pak každý kanovník penitenciář (cf. can. 401, § 1) a eximovaní řeholní náčelníci vůči svým podřízeným, ovšem v mezích řeholních stanov (can. 873, § 2).

Pravomoc tato *zaniká* pozbytím úřadu (cf. can. 183) a pak exkomunikací, suspensí od úřadu, interdiktlem, a to na základě rozsudku odsuzujícího nebo deklaračního (can. 873, § 3).

III. Pravomoc k zpovědi se *deleguje* ordinářem místa, ve kterém má se zpovídati; kněží řeholní nesmí zpovídati proti zřejmému zákazu svého náčelníka (can. 874, § 1, 519).

Vlastní superior, ovšem v mezích stanov, uděluje ve vyňatých řeholích klerikálních jurisdikci zpovídati profesy, novice a příslušníky (can. 875, § 1, cf. 514, § 1).

Jde-li o laickou řeholi vyňatou, navrhuje superior zpovědníka, jenž obdrží pak pravomoc od ordináře místa klášterního (can. 875, § 2).

Týž ordinář uděluje jurisdikci zpovědníkům řeholnic a novic (can. 876, § 1, 2).

Aby někdo mohl obdržeti přenesenou moc zpovědní, musí se podrobiti třeba opětovné zvláštní zkoušce; vyňati z tohoto předpisu jsou kněží, jichž theologické znalosti jsou osvědčeny (can. 877, § 1, 2).

Přenesení zpovědní pravomoci může nastati měrou omezenou (can. 878, § 1), musí však býti vždy výslovné a bezplatné (can. 879, § 1, 2).

Odvolání plné moci zpovědní je možné, ovšem z důvodů vážných (can. 880, § 1), ano i vůči farářům a penitenciářům, kteří však mají rekurs k apoštolskému stolci bez účinku suspensivního (can. 880, § 2).

IV. Kněží s řádnou a přenesenou mocí zpovědní mohou a mají zpovídati ve svém obvodu kohokoliv, kdo k nim za tím účelem se obrátí; řádní zpovědníci mohou zpovídati své podřízené kdekoli (can. 881, § 1 a 2); duchovní správci jsou povinováni zpovídati své svěřence; v případě potřeby může zpovídati každý zpovědník (can. 892, § 2).

Při hrozící smrti může každý kněz, i k zpovědi neaprobovaný, platně a dovoleně rozhřešovati ode všech hříchův a censur (can. 882, cf. 884, 2252, 892 § 2).

Pro námořní cesty platí zvláštní předpisy (can. 883).

V. *Tajemství zpovědní* jest nezrušitelné jak u zpovědníka, tak u případného tlumočnicka a u všech, kdož jakýmkoli způsobem se dozvěděli o obsahu zpovědi (can. 889, § 1, 2, 890).

Novicmistři a ředitelé seminářů smějí zpovídati své podřízené jen, byli-li za to jimi zvláště požádáni z důležitého důvodu (can. 891).

I světské právo uznává zpovědní tajemství nepřipouštějíc duchovní jako svědky o tom, co jim bylo svěřeno ve zpovědi nebo pod pečeti mlčivosti v úřadě duchovním (§ 151, bod 1 trestn. řízení a § 320, bod 2 civilního řízení).

VI. Kdo má řádnou pravomoc udělovati zmocnění ke zpovědi, může některé případy rozhřešení *vyhraditi* svému rozhodnutí, vyjímaje je současně z pravomoci zmocněncovy. Z tohoto práva je však vyňat vikář kapitulní; vikář generální měl by zapotřebí zvláštního mandátu (can. 893, § 1). Vyhrazení takové sluje *reservatio*. O rezervování censur se mluví v právu trestním.

Apoštolskému stolci je vyhrazen k rozhřešení hřích falešného udání nevinného kněze u soudu církevního, jako by byl ve zpovědi sváděl k nemravnosti (*sollicitatio*, can. 894, 2363).

Reservovati lze jen tři, nanejvýše čtyři zločinné skutky, a to vážné a děsné, zvláště vytčené na dobu nutnou, by zlo nějaké bylo vykořeněno a pokleslá disciplína byla vzpružena (can. 897).

Místní ordináři mají tak činiti v případě nutnosti nebo prospěšnosti po úřadě na synodě diecéšní, nebo mimo synodu, po slyšení kapituly katedrální a zkušenějších a osvědčených správců duší (can. 895).

Právo toto přísluší také generálnímu náčelníku v eximovaných klerikálních řeholích, resp. opatovi v klášterech vlastního práva po slyšení příslušné rady (can. 896).

Bližší úprava jest obsažena v can. 898—900.

4. Manželství.

Kodex má předpisy o manželství v III. knize, první části, titulu VII., can. 1012—1143; předpisy procesní jsou v knize čtvrté, části první, sectio druhé, titulu XX, can. 1960—1992.

Kodex nevěnuje tudíž manželství zvláštní knihy, jak tomu bývalo v dřívějších zákonících, nýbrž pojednává o manželství jako o jedné ze sedmi svátostí.

ODDÍL PRVNÍ.

Manželství a právo manželské.

§ 92.

1. Pojem manželství.

I. Kodex nepodává definice manželství, asi podle vzoru nových zákoníků světských. Ale i podle Kodexu manželství se jeví

býti spojením muže a ženy, odpovídajícím řádu právnímu. Kodex správně nepřijal definice římské: „Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae, et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio“ (l. 1 Dig. *de ritu nuptiarum* 23, 2) nebo „nuptiae autem sive matrimonium est viri et mulieris coniunctio, individuum vitae consuetudinem continens“ (§ 1 Inst. I, 9), ačkoli tyto definice byly běžné v kanonické literatuře, ano i v dřívějším právu (c. 11 X. *de praesumptionibus* II, 23). Tyto definice nemají právního základu, jsouť spíše povšechně etické.

II. Křesťanská etika vytkla totiž manželství tyto úkoly (*bona*):

1. *bonum prolis*, zplodění a vychovávání dětí;

2. *bonum fidei*, manželskou věrnost co do ukájení pudu pohlavního;

3. *bonum sacramenti*, vzájemnou lásku manželskou a nerozlučitelnost svazku manželského (cf. can. 1081, 1082, 1084).

Ale přes to, že toho neb onoho úkolu nemůže býti dosaženo, v určitém případě je manželství po právu přece možné, neboť pojem manželství v právu jest jiný než v etice, ano právo mnohdy vtisklo i pojmu etickému rozhodný ráz, neboť pokládán svazek muže a ženy za nemorální, nevznikne-li podle zásad právních.

Ovšem se nedá popřít, že etika jest hlavním zdrojem při právní úpravě manželství.

Kodex dobře vystihl tento rozdíl mezi právem a morálkou, an prohlašuje (can. 1013, § 1), že *prvotním účelem* manželství je zplodění a vychování potomstva, účelem druhotným vzájemná pomoc manželská a prostředek proti tělesné žádostivosti.

Podobné stanovisko zaujímá také § 44. obč. z.

§ 93.

2. Právo manželské.

I. Manželství má trojí ráz:

1. *ráz civilní*, ano vzniká smlouvou a je podmínkou n. př. práva rodinného nebo práva dědického ab intestato;

2. *ráz politický*, neboť manželství *vyvolává* rodinu, jež jest opětně *předpokladem* lidské společnosti;

3. *ráz sociální*, ježto manželství umožňuje výchovu a zušlechťování dětí i manželů samých, tudíž je základem lidského pokroku vůbec.

Církev zcela oceňujíc veliký význam manželství prohlásila manželství uzavřená mezi osobami *křtěnými* za svátost, což je

pokládáno za zásadu práva božského (can. 1012, § 1). Tímto povznesením chtěla církev zajistiti manželství nejvyšší a stálou ochranu.

Forma svátosti je vzájemný souhlas osob uzavírajících manželství; udělovateli svátosti jsou manželé sami, nikoli farář.

Církev prohlašuje (can. 1012, § 2) každé platné manželství mezi křtěnými za svátost, a to proti učení, že lze různiti svátostná a nepsátostná manželství nebo různiti manželskou smlouvu od svátosti, jež podle tohoto necírkevního učení je jakýmsi přídatkem smlouvy, od které může se oddělit, ana svátost sama záleží prý jedině v požehnání sňatku.

Vzhledem k svátostné povaze manželství, prohlašuje církev za základní vlastnost jeho jedinnost a nerozlučnost (can. 1013, § 2). Proto také se pokládá manželství potud za platné, pokud neplatnost není zcela jistě, bez každé pochybnosti prokázána (can. 1014).

Vzhledem k důležitosti svazku manželského mají faráři poučovati lid o něm způsobem přiměřeným (can. 1018).

Církev odvozuje ze svátostné povahy manželství svou výhradnou příslušnost ve věcech manželských, uznávajíc příslušnost světských soudů pouze co do následků ryze civilních (can. 1016). Církev vyhrazuje si výlučné právo stanoviti manželské překážky pro osoby křtěné, a samostatně rozhodovati o tom, které překážky jsou *iuris divini* a které *iuris humani* (can. 1038, § 1, 2). Jen papež může zrušiti, pozměniti a promíjeti překážky, leda že by *dispense* byly přenechány někomu jinému, ať právem obecným, ať zvláštním svolením apoštolského stolce (can. 1040).

II. Kodex se přidržel celkem *terminologie* dosud obvyklé a nazývá platné manželství osob křtěných *ratum*, pokud soulož nebyla vykonána. *Ratum et consummatum* je manželství, byla-li soulož vykonána, již splynou manželé jaksi v jedno tělo, *una caro* (can. 1015, § 1) a jež až do odvodu se předpokládá, bylo-li manželství uzavřeno a bydleli manželé spolu (can. 1015, § 2; *praesumptio iuris tantum*).

Bylo-li manželství platně uzavřeno mezi osobami nekřtěnými, se nazývá *legitimum* (can. 1015, § 3).

Je-li manželství sice neplatné, bylo-li však uzavřeno alespoň z jedné strany *in bona fide*, se nazývá *putativum*, a to potud, pokud obě strany se nedozvěděly o neplatnosti jeho (can. 1015, § 4).

III. Moderní názory světské nesouhlasí s vyloženými zásadami církevními, pokud samostatně zákonodárství manželské se upírá státu. Neboť podle úkolů manželských shora vytčených vidí mo-

derní stát v manželství nutný základ svého bytí, tudíž spadá v manželství poměr právní, upravitelný světským zákonodárstvím.

Obsah manželství je stanoven způsobem nezměnitelným jednotlivci (*ius cogens, ius publicum*). Ustanovení o vzniku, trvání a zániku manželství je vyňato z moci jednotlivců, kteří mají tudíž pouze volnost, buď uzavřít manželství, jak státní právo dovoluje, buď ho vůbec neuzavřít; smlouvou nemůže býti obsah manželství ani stanoven, ani měněn.

Stát hájí stanoviska, že církev může upravit manželství pouze pro obor svůj církevní, nikoli však pro obor státní, v němž stát trvá na své výsosti. Manželské zákonodárství státní musí býti zcela nezávislé na církvi a naopak; v oboru státním může platiti toliko právo státní, v oboru církevním jedině církevní právo. Státní právo manželské musí býti úplně nezávislé na názorech různých církví a společností náboženských v jeho obvodu jsoucích, a jen takto může stát volně přizpůsobiti své zákonodárství změněným potřebám a názorům.

ODDÍL DRUHÝ.

Zasnoubení.

§ 94.

I. Kodex mluví o zasnoubení (*sponsalia* v indexu zákonním) pouze v jediném can. 1017 o třech §§. Kodex označuje zasnoubení jako příslibení budoucího manželství, *matrimonii promissio* (*promissio sponsalitia*), ale různí *unilateralis* a *bilateralis* (can. 1017 § 1.). Jelikož však Kodex spojuje s oběma *promissiones* tytéž následky, plyne z toho, že mezi nimi nemůže býti věcného rozdílu, nýbrž, že může býti jen rozdíl formální. Při *promissio bilateralis* následuje po *promissio* jedné strany *repromissio* strany druhé. Při *promissio unilateralis* jen jedna strana činí *promissio*, kterou strana druhá přijímá, aniž by však zřejmě učinila *repromissio*, ale z okolností musí býti patrné, že přijetí *promissio* zahrnuje v sobě *mlčky* *repromissio*, neboť jinak nebylo by možno mluvit o zasnoubení jako o vzájemném si příslibení manželství. Přijetím tohoto rozdílu Kodex vyhověl názorům v této věci uplatňovaným v dosavadním učení, jak n. př. vidíme u *Gasparriho*, *Tractatus canonicus de matrimonio* I, str. 5, bod 6. (2. vydání v Paříži, 1892).

Zasnoubení pravidelně předchází manželství, aby všechny přípravy k platnému a dovolenému manželství mohly býti provedeny.

II. Aby zasnoubení bylo církevně platné, musí vyhověti určité formě: musí se děti písemně; listinu podepíší obě strany a buď farář nebo místní ordinář (nikoli jich pomocníci nebo zástupci), buď alespoň dva svědci. Nezachován-li tento předpis, zasnoubení neplatí ani ve *foru fori*, ani ve *foru poli* (can. 1017 § 1); jde tedy pouze o poměr skutečný, nikoli právní, o poměr právem vůbec nechráněný a neuznaný.

Neumějí-li, nebo nemohou-li psáti jedna neb obě strany, musí to býti pod neplatností poznamenáno na listině shora řečené a musí býti přibrán další svědek, jenž taktéž podepíše listinu (formulář) (can. 1017 § 2). Forma tato je staršímu obecnému právu neznáma, i byla zavedena teprve za *Pia X.* dekretem „*Ne temere*“ z r. 1907, od 19. dubna 1908, aby zasnoubení se uzavírala s rozvahou, by volnost stran byla zajištěna a důkaz usnadněn; ale v praxi tato forma se nezachovává, alespoň ne u nás, čímž význam zasnoubení skutečně mizí pro obor církevního práva.

III. O tom, kdo může se zasnoubiti, Kodex nemluví. Z povahy věci plyne, že tak mohou činiti jen ti, kdož mohou vůbec platně se zavázati a mohou spolu uzavřítí manželství platné i dovolené, třeba ne hned, ale budoucně; vadí-li na př. překážky prominutelné nebo časem odpadající, tu se pokládá zasnoubení za podmíněné nebo časem obmezené; ovšem nesmí býti *contra bonos mores*, jako by bylo za překážky svazku manželského v očekávání, že manželství brzy se ukončí.

Zvláštní favor iuris nesvědčí zasnoubení, jako je tomu při manželství, proto platí všeobecné předpisy o uzavírání smluv.

IV. Jelikož nutno předpokládati, že úmysl stran u zasnoubujících je vážný a smlouvu zakládající, musí zasnoubení býti potud uznáváno, pokud nezanklo po právu; t. j. snoubenec má si vzítí za manželku pouze snoubenku; ale zasnoubení nezakládá dnes překážky ani vylučující, pokud jde o *příbuzné* druhé strany (dřívější překážka veřejné mravopověstnosti, *publicae honestatis* čili *quasi-affinitatis*), ani nezakládá překážky zakazující, pokud jde o kteroukoli osobu jinou, však nepřibuznou.

Závazek plynoucí ze zasnoubení je však pouhá *obligatio naturalis*, které Kodex upírá *actio ad petendam matrimonii celebrationem*, i bylo-li zasnoubení platné a mohlo-li lehce býti splněno (can. 1017, § 3), což jest odstoupení od dřívějšího práva církevního potud, pokud připouštělo za účelem uzavření manželství tresty majetkové a osobní, ano i censury, ovšem bez přímého donucení (srovn. cap. 10 a 17 X. *de sponsalibus* IV., 1 a can. 3, *Trident.* sessio 25

de reform), ač sluší doznati, že stanovisko toto bylo pozdější praxí zcela opouštěno. Zvítězil tudíž v Kodexu správný názor, že manželství má býti uzavíráno zcela volně, bez kteréhokoli nátlaku; ostatně by exekuce rozsudku znějícího na uzavření manželství byla po právu nemožnou.

Ze zasnoubení plyne stranám pouze závazek nahraditi škodu případně vzniklou, nikoli však ušlý zisk (can. 1017, § 3), což se vysvětluje nesplněním závazku, nikoliv ale deliktem ani kvasideliktem snoubence nevěrného nebo zlomyslného. *Actio reparationis damnorum* je *mixti fori*.

V. Kodex nemluví vůbec o tom, jak zasnoubení zaniká; musíme tudíž se řídití povahou věci, nikoli však všemi větami dřívějšího práva. Zaniká tudíž zasnoubení

1. *obapolným odstoupením* od smlouvy zasnubní, neboť nerozlučitelnost zasnoubení není nikde stanovena.

2.) *Odůvodněným odstoupením jedné strany*

a) pro porušení zasnubních závazků stranou druhou na př. neoprávněným odkládáním uzavřítí manželství, zasnoubením nebo tělesným obcováním s osobou jinou;

b) pro změnu poměrů, za kterých zasnoubení bylo uzavřeno a pro vznik nových poměrů, za nichž by nebyvalo uzavřeno; na př. snoubenec se stane zločincem, jinověrcem, trvale chorým, nezpůsobilým nésti břemena budoucího manželství.

3. *Znemožněním* budoucího manželství, což může vyvolati na př.: vykonání slibů řeholních, přijetí vyššího svěcení, uzavření jiného manželství, smrt.

4. *Dispensí apoštolského stolce* od závazků zasnubních; pro obor církevní nelze o tomto případu ani nyní pochybovati; jelikož dispensí se hová jedné straně, druhé však škodí, předpokládá se všeobecně, že dispense se udílí jen z důvodů vážných, a to hlavně pro uklidnění svědomí.

Actio dissolutionis sponsalium se však nyní nedovoluje, byť byla *iusta causa*.

VI. Církev pokládala věci zasnubní vždycky za *res spiritualibus adnexas*, proto nutno i nyní tvrditi, že náleží před soudy duchovní (can. 1553, § 1, bod 1), vznikne-li spor o nich, na př. o tom, zdali zasnoubení je platné nebo zdali zaniklo. Ale spory takové jsou neobvyklé a celkem nepraktické vzhledem k tomu, že konečný cíl zasnoubení, t. j. uzavření manželství nemůže býti soudně vymáháno. Kdo nechce uznati platnosti zasnoubení, kdo tvrdí zánik zasnoubení,

vůbec nechce manželství a nemůže k tomu býti donucen. Rozsudky soudů církevních měly by skutečně tudíž jen význam akademický.

VII. Má-li zasnoubení přejíti v manželství, musí toto býti zřejmě uzavřeno; nestačí dnes po uzavřeném zasnoubení jednání, z něhož by dalo se usouditi na manželství (*matrimonium prae-sumptum*). Nestačí tudíž ani *copula carnalis* mezi snoubenci *cum consensu matrimoniali*. Tomu tak bylo ovšem všeobecně do Tridentina (cap. 30 X *de sponsal.* 4, 1), které však zavedlo určitou formu uzavření manželství (Cap. *Tametsi* = cap. 1, sessio XXIV. *de reform. matrimonii*). Tam však, kde Tridentinum neplatilo, vznikalo *matrimonium praesumptum*, ale které bylo odstraněno *Levem XIII.* roku 1892.

ODDÍL TŘETÍ.

O vzniku manželství.

I. O způsobilosti k manželství.

§ 95.

A) Všeobecné zásady.

Při otázce, jak manželství vzniká, dlužno nejprve stanoviti, kdo může býti podmínem manželského poměru právního. Při tom jsou rozhodny tři okolnosti: 1. Způsobilost k právu, neboť je manželství právním poměrem. — 2. Způsobilost k právním činům, ježto manželství se uzavírá smlouvou. — 3. Individuální svoboda osobní; jestliž úprava manželská úpravou životního poměru mezi mužem a ženou; přílišné obmezení možnosti uzavřítí manželství vyvolává poměry mimomanželské.

Nazýváme vůbec překážkami manželství, *impedimenta matrimonii* všechny poměry a okolnosti, které obmezují nebo vylučují způsobilost k právu a k právním činům vzhledem k manželství. Překážky mohou býti zavedeny pouze právem daným (*lex data*), nikoli obyčejem, který naopak se zavrhuje, pokud by jím se ujímala překážka nová nebo vznikaly poměry se přičítící překážkám církevně zavedeným (can. 1041).

Komu nevadí překážka, může uzavřítí manželství (can. 1035, § 47 obč. z.).

Kodex zná tyto rozdíly překážek: 1. *impedimenta dirimentia* a *impedientia* (v literatuře často nazvaná *prohibitia*), překážky

vylučující a zakazující podle toho, zakládají-li se na *lex perfecta* nebo na *lex imperfecta*, t. j. nedají-li vzniknouti platnému manželství vůbec, anebo nedají-li vzniknouti toliko dovolenému manželství (can. 1036, § 1, 2).

Spojení muže a ženy, jemuž vadí překážka vylučující, nepozůstává po právu, je *matrimonium invalidum, nullum*; v případě takovém možno pak jen soudně prohlásiti, že spojení po právu nikdy nebylo.

Spojení, jemuž je závadou překážka zakazující, je přece platné, ale nedovolené (m. *validum sed illicitum*). Příkladem tvoří různé náboženství imp. dirimens, ale různé křesťanské konfese jsou i. impediens.

2. *Absolutní a relativní* v tom rozumu, vadí-li překážka každému manželství, nebo jen manželství s určitou osobou, n. př. platný svazek manželský proti pokrevnosti.

Rozdíl tento vyjadřuje se také tím, že překážky jsou jednostranné neb oboustranné (can. 1036, § 3), n. př. nedospělost proti švagrovství. Manželství jest ovšem vždy neplatné, vadí-li mu kterákoli překážka.

3. *Impedimenta publica a occulta, veřejné a tajné* překážky, podle toho, dají-li se dokázati *in foro externo* čili nic (can. 1037). Rozdíl tento se uplatňuje při dispensaci z překážek a při sanaci manželství a procesu nulitním.

4. *Impedimenta iuris divini a iuris humani*, podle toho, zakládají-li se překážky v právu božském nebo v právu lidském (can. 1038, § 1, 2), n. př. překážka platného manželství proti překážce slavných slibů. Rozdíl tento je důležit proto, že překážky iuris divini jsou neprominutelné, *indispensabilia impedimenta*, kdežto překážky iuris humani jsou prominutelné (*dispensabilia*).

Impedimenta iuris humani jsou *vzhledem k státnímu a církevnímu zákonodárství* opětne:

a) i. *iuris civilis*, zakládají-li se pouze na právu státním, n. př. překážka chybcího svolení otcova;

b) i. *iuris ecclesiastici*, zakládá-li se pouze na právu církevním, n. př. imp. *publicae honestatis*;

c) i. *mixta*, zakládají-li se v obou právech, n. př. překážka příbuzenství.

5. *Impedimenta gradus maioris a minoris*, překážky závažné a méně závažné, rozdíl to, jenž se uplatňuje při dispensacích. *Méně závažnými* překážkami jsou:

a) příbuzenství v třetím stupni linie pobočné;

b) švagrovství v druhém stupni linie pobočné;

- c) veřejná mravopověstnost v druhém stupni linie přímé;
- d) příbuzenství duchovní;

e) cizoložství spojené s příslibem manželství nebo s pokusem o uzavření manželství, třeba jen civilního.

Všechny ostatní překážky se pokládají za závažné (can. 1042, § 1—3, cf. can. 1054).

Poznámka. Občanskému právu, jakož i právům moderním a právu protestantskému je znám hlavně rozdíl překážek na *impedimenta iuris publici (publica)* a *i. iuris privati (privata)*, překážky veřejnoprávní a soukromoprávní. Rozdíl záleží v tom, zdali překážka může být uplatněna z úřední povinnosti, nebo jen na žalobu osoby k tomu oprávněné.

Kodex nemá ničehož o tomto rozdílu (*impedimenta natura sua publica* v can. 1971, § 1, bod 2. nemá jiného smyslu, nežli rozdíl uvedený shora pod č. 3). Ani *kanonické právo předkodexové* neznalo toho rozdílu, jenž se vyskytoval v pozdější literatuře a shledáván v tom, zdali uplatnění překážek příslušelo církevnímu soudu z úřední povinnosti, aniž by musil vyčkati žaloby stranami podané, pokud se tkne, zdali každý, kdo má způsobilost státi k soudu, oprávněn byl přivesti překážku k platnosti, nebo zdali jen stranám zúčastněným přiřknuto právo, žalobou se domáhati neplatnosti manželství pro určité překážky. Jako důvod tohoto různění se uvádělo, že v onom případě rozhoduje zájem pro blaho celé církve, tudíž zájem veřejný, kdežto v případě tomto rozhoduje jen zájem zdánlivých manželů samých. K překážkám soukromým počítaly se překážky omylu, bázně a donucení, nesplnění výminky a tajné impotence.

Proti tomuto různění v literatuře předkodexové vystoupil *Henner* spisem „Různění překážek manželských na veřejné a soukromé není kanonické“ (v Praze 1899), ve kterém hledí dokázati, že rozdíl řečený se nedá ospravedlniti ani důvody vnějšími, ani důvody vnitřními. Podle něho totiž starší literatuře kanonické je rozdíl ten neznámý a vznikl teprve v XVIII. stol. za vlivu práva přirozeného a protestantských názorův o manželství; odtud přešel do světského zákonodárství.

Co se tkne vnitřních důvodů, *Henner* vytýká, že církevní právo manželské jest ovládáno pouze zřetelem k blahu církevnímu; zření k zájmům jednotlivců se děje jen potud, pokud blaho celé církve to dovoluje, že tedy *ius privatum* je neznámo v církevním manželství; vedle toho, že mají ustanovení o manželství ráz *iuris gentis* a nikoli ráz *iuris dispositivi*.

Mluví-li se o tom, že při překážkách soukromých jen manželé nebo jeden z nich podati mohou žalobu, může to podle toho výkladu znamenati pouze, že oni v první řadě jsou k tomu povoláni, poněvadž mlčením, resp. nepodáním žaloby dali na jevo, že obnovili čili revalidovali manželství. Kdykoli by soud nabyt přesvědčení, že taková revalidace nenastala, mohl sám zakročiti.

(Srovn. k tomu *Laurin* v *Právniku* r. 1899, str. 833 nsl. a *Henner*, tamže, str. 877 nsl.)

B) Jednotlivé překážky, vylučující manželství (*impedimenta dirimentia*).

§ 96.

Všeobecně.

Kodex mluví o vylučujících překážkách v can. 1067—1080 mezi nimi není vůbec uvedeno *impedimentum amentiae, erroris in persona, vis ac metus, conditionis appositae*. Poslední tři jsou uvedeny při obmezení projevu vůle, a nikterakž jako poměry a okolnosti, obmezující způsobilost k manželství; stanovisko theoreticky zcela správné.

Že se neuvádí zvláště *impedimentum amentiae*, je vysvětlitelné z toho, že je přirozeným požadavkem, aby uzavíral smlouvu manželskou jen, kdo dovede za ni zodpovídati, což u duševně chorého není (viz dole).

Probereme nyní překážky jednotlivě.

§ 97.

1. Nedospělost k manželství (*impedimentum aetatis*).

I. Dvě úvahy jsou závažny při stanovení určitého věku, jakožto podmínky k uzavření platného sňatku:

a) Úvaha, že manželství nemůže se uzavřít ve věku, kdy osobě vůbec se nedostává ani potřebné vůle, ani tělesné dospělosti co do souložení. Z důvodů těchto nutno vyloučiti vůbec děti a osoby pohlavně nedospělé.

b) Úvaha, zdali nejnižší věk, stanovený podle zásady vyslovené pod lit. a), zaručuje manželství sociálně a eticky přiměřené. Zde ovšem budou rozhodna stanoviska mravní, fyziologické i národohospodářské, podle nichž nejnižší věk bude se různiti v různých dobách a při různých národech.

II. Kodex stanovil jako hranici věkovou doplněný 16. rok u mužského pohlaví, doplněný 14. rok u ženského pohlaví (can. 1067, § 1). Nad to ještě se ukládá duchovním pastýřům, aby odvraceli mladé lidi od uzavření manželství ještě před dosažením vyššího věku, který je po případě stanoven teritoriálně (can. 1067, § 2).

Kodex upustil tudíž tímto ustanovením od dřívější zásady, že způsobilost k manželství se řídí římskou civilní dospělostí (*aetas legitima, pubertas*), tedy 14. rokem u hochů, 12. rokem u děvčat, při čemž dosažení těchto věkových hranic tvořilo pouhou *praesumptio iuris* o tělesné způsobilosti k manželství. Odvodem bylo lze dokázat, že nastala předčasná zralost pohlavní (*si malitia suppleat aetatem*), čímž manželství se umožnilo.

Kodex nemá ničeho z těchto zvláštností a spokojil se prostým vytknutím věkových hranic, jak shora bylo řečeno.

III. Kodex má pak ještě ustanovení v can. 1034, podle něhož má farář *nezletilé* děti (cf. can. 88, § 1) důtklivě napomínati, by nevcházely v manželství bez vědomí svých *rodičů* nebo proti jejich odůvodněnému zákazu; kdyby děti neuposlechly, musí farář předložit případ místnímu ordináři a podle jeho nálezu má se řídit. Kodex nepokládá tudíž chybcího souhlasu rodičův ani za překážku zakazující; proto také se nemluví o této věci při překážkách, nýbrž u příležitosti stanovení toho, co má předcházeti manželství.

§ 98.

2. Překážka tělesné nemohoucnosti (*impedimentum impotentiae*).

I. Impotenci rozumíme nezpůsobilost uskutečnit soulož. Je to *impotentia coeundi* či *perficiendi copulam carnalem*, ale není to *impotentia generandi* čili *sterilitas*, t. j. nezpůsobilost zplodit děti, která není vůbec překážkou, ani zakazující (can. 1068, § 1, 3).

Podle toho, jak právo přihlíží k etickému požadavku, by manželé ukájeli vzájemně pud pohlavní a měli děti, je nedostatek zmíněný buď důvodem neplatnosti manželství, buď důvodem rozloučení jeho, buď nemá vůbec vlivu.

Kanonické právo pokládá tuto překážku za zavedenou *ipso naturae iure* (can. 1068, § 1), neboť se žádá, by muž se oddal ženě a žena muži (can. 1081, § 2); není-li to možné, manželství se mine svého účelu. Dispense je vyloučena.

Podle kodexového práva jest impotence překážkou vylučující manželství, je-li

a) *antecedens*, t. j. byla-li již před uzavřením a tudíž i při uzavření manželství (can. 1068, § 1).

Impotentia subsequens čili *superveniens*, t. j. dostavivší se teprve za trvání manželství, nemá vlivu na platnost manželství.

b) Impotence musí býti *perpetua* (can. 1068, § 1), t. j. stálá a tudíž nezhojitelná. Zdali v určitém případě tomu tak, závisí na úsudku znaleckém a na rozhodnutí soudním.

Lhostejno je, zdali impotence *absoluta*, t. j. vzhledem ke každé osobě druhého pohlaví, či *relativa (respectiva)*, t. j. pouze vzhledem k určité osobě. Rovněž nezávažnou jest okolnost, zdali impotence *naturalis et intrinseca* (vnitřní), t. j. pozůstává-li její důvod na nějaké přirozené chybě organické, neb *accidentalis et extrinseca*, t. j. nastala-li impotence nějakou pozdější příčinou (can. 1068, § 1). Lhostejno je, zdali muž nebo žena jest impotentní, zdali impotence byla známá druhé straně, čili nic (can. 1068, § 1).

II. Impotence musí býti ovšem vždy prokázána; musí býti jasno, že vůbec jde o kanonickou impotenci (*ius*) a že příslušný manžel je stížen impotencí (*factum*). Nedocílí-li se jasnosti v tom neb onom směru, nesmí se brániti manželství (can. 1068, § 2).

Není-li impotence jinak dokázána, musí manželé, tvrdící impotenci, dáti si potvrditi svou věrohodnost sedmi svědky (*septima manus*) buď příbuznými, buď sešvakřenými, buď sousedy dobré pověsti, buď alespoň lidmi s věcí obeznámenými.

Svědci tito musejí moci přísahati o řádnosti manželův a zejména o pravdivosti tvrzených věcí. K těmto svědkům může soudce připojiti z úřední povinnosti ještě svědky jiné, vyžaduje-li toho veřejné dobro (can. 1759, § 3, can. 1975, § 1). Zákoník výslovně podotýká, že svědectví *septimae manus* je pouze osvědčení věrohodnosti, jež sesiluje výpovědi manželův, ale neposkytuje úplného důkazu, leda že by se opíralo ještě o jiné důkazní prostředky (can. 1975, § 2).

Vzhledem k povaze překážky je nutné tělesné ohledání obou manželů, resp. jednoho z nich, a to přirozeně znalci; ohledání toto odpadne, je-li zbytečnost jeho patrna (can. 1976). Ze znaleckého úsudku jsou vyloučeni, kdo soukromě prohlíželi manžely co do impotence; ovšem jako svědci mohou býti slyšáni (can. 1978).

Má-li býti prohlížen muž, přiberou se z úřední povinnosti dva lékaři jako znalci (can. 1979, § 1). K prohlídce ženy se přibírají dvě porodní babičky, řádně zkoušené; dá-li žena přednost dvěma lékařům nebo pokládá-li je ordinář za nutné, ustanoví se z úřední povinnosti (can. 1979, § 2). Prohlídka ženy má se díti vždy šetrně a za přítomnosti počestné starší ženy, která úředně se ustanoví (can.

což dá se vysvětliti tím, že církev nyní vůbec nemá příležitosti rozhodovati o manželstvích křesťanských jinověrců.

Aby manželství nebylo omezováno, an mu svědčí *favor iuris* (can. 1014), musí býti zcela jisto, že jedna strana je křtěna, druhá nikoli. Pokud tedy v době uzavření manželství všeobecně se má o určité osobě za to, že je katolicky pokřtěna, nebo pokud se jen pochybuje o jejím křtu, musí manželství býti posuzováno jako platné (can. 1070, § 2).

II. Překážka tato jest *iuris divini*, hrozí-li nebezpečí odvrácení od víry straně katolické nebo potomstvu (can. 1071 cituje can. 1060).

Nehrozí-li takové nebezpečí, je překážka *iuris humani*, i lze od ní dispensovati, což se činí ovšem jen ve výjimečných případech, n. př. je-li nebezpečí smrti, nebo bylo-li manželství již uzavřeno civilně. Dispense taková předpokládá však splnění určitých záruk, které jsou totožnými se zárukami požadovanými při smíšeném manželství, *matrimonium mixtum*. Ježto manželství tato jsou v praxi častější nežli manželství s překážkou různého náboženství, mluvíme o těchto zárukách při *impedimentum mixtae religionis* (can. 1071, cf. can. 1026, 1060—1064).

§ 101.

5. Překážka vyššího svěcení (*impedimentum ordinis*).

Can. 1072 stanovil tuto překážku jednoduchou větou: „*Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti.*“ Důvodem překážky je tudíž *církevně platné* přijetí třeba jen podjáhenství.

Překážka tato jest *iuris humani*, ale není přirozeným důsledkem vyššího svěcení, s ním nevyhnutelně spojeným, neboť taková manželství byla možna, jak vyplývá z dějin celibátu, pak ani dispense z bezženství nejsou zásadně vyloučeny. Překážka tato byla zavedena pozitivním zákonem (srvn. c. 7 § „*Ut lex*“ druhého sboru lateránského r. 1139 = c. 40 C. 27 qu. 1 decreti *Gratiani*; *conc. Trident. sessio XXIV. de sacramento matrimonii*, can IX.) i nemá svého základu ve zvláštním slibu (*votum continentiae*), ježto sliby takové nyní se nekonají.

Kdy duchovní mohl by býti sprostěn povinnosti celibátní, bylo již vyloženo shora v § 31. O své újmě nemůže duchovní se vymknouti této překážce, ani ne trestným vystoupením z církve.

Nižší svěcení vůbec nezakládá překážky manželské.

Trest pro přestoupení řečeného zákazu jak u klerika, tak u ženy, třeba jen civilně ho pojímající za manžela, jest exkomunikace *latae*

sententiae, vyhrazená jednoduše stolci apoštolskému; kdyby klerik nad to vytrval v takovém svazku přes dobu stanovenou ordinářem, musí býti degradován; kterýkoliv úřad jím zastávaný se uprázdní *ob tacitam renuntiationem ab ipso iure admissam* (can. 188, bod 5 a can. 2388).

§ 102.

6. Překážka slavných slibů (*impedimentum voti sollemnis*).

I. Podle Kodexu (can. 1073) jsou sliby řeholní *vylučující* překážkou:

a) jsou-li slavnými (*vota sollemnia*);

b) byl-li jednoduchým slibům řeholním (*vota simplicia*) přiřčen takový účinek zvláštním předpisem apoštolského stolce.

K lit. a). Ustanovení toto je staré; od konce IV. století posuzovány slavné sliby čistoty jako závada manželská (c. 1—43 C. 27, qu. 1 decreti *Gratiani*); neplatnost manželství byla ovšem zřejmě stanovena teprve na druhém sboru lateránském současně s překážkou ordinis (viz § 101), což potvrdili, resp. omezili na sliby řeholní učiněné při *professio religiosa* v rádech, papežem aprobovaných *Bonifác VIII.* v cap. un. in VI^{to} *de voto* (III, 15) a *Tridentinum* v sessio XXIV. *de sacram. matrim.* can. IX a nyní opětně Kodex.

Podmínkou překážky je platnost *professionis religiosae*. Byly-li sliby řeholní prohlášeny neplatnými, přestává překážka; v případě vyloučení z řádu je slib čistoty dále závazným (cf. can. 639, 645 § 1, 669 § 1). Dispense je možná, neboť překážka jest *iuris humani*.

Uzavření manželství třeba jen civilního přes tuto překážku má tytéž následky, jako jsme seznali u překážky ordinis; ovšem to platí stejně u řeholníkův obojího pohlaví; (srovn. can. 2388, § 1 a § 102 této knihy). Kdo z řeholníkův uzavírá manželství, třeba jen civilní, pokládá se i ipso facto za propuštěného z řehole (can. 646, bod 3.)

K lit. b) Účinek překážky vylučující byl dosud přiřčen jednoduchým slibům jesuitův učiněným po dvouletém noviciátě, a to konstitucí *Řehoře XIII.* „*Ascendente Domino*“ z 25. května 1584. Účinek tento však odpadá, byl-li řeholník vyloučen z řádu.

Uzavřel-li manželství řeholník nebo řeholnice s jednoduchými sliby učiněnými v rádech a kongregacích, propadává exkomunikací *latae sententiae*, vyhrazené ordináři (can. 2388, § 2).

II. Při této příležitosti sluší poukázat k tomu, že zakládají *zakazující* překážku manželskou *jednoduché* sliby

z) panenství (*virginitatis*), záležející v absolutním odřeknutí soulože;

β) úplné čistoty (*castitatis perfectae*), t. j. zdržení se od kterékoli smyslnosti;

γ) neuzavřítí manželství (*non nubendi*);

δ) přijmouti vyšší svěcení (*suscipiendi ordines sacros*);

ε) státi se členem řeholního stavu (*amplectendi statum religiosum*), (can. 1058, § 1).

I tyto sliby jednoduché mohly by míti účinek překážek vylučujících, ale jen, bylo-li tak zvláště stanoveno apoštolským stolcem (can. 1058, § 2).

§ 103.

7. Překážka únosu (*impedimentum raptus čili violentiae*).

I. Únosem vyrozumíváme v právu manželském *násilné* odvedení *kterékoli* neprovdané osoby ženské s místa jejího pravidelného pobytu na místo podléhající moci únoscově za tím účelem, aby únosce vynutil s ní manželství, pokud je ve stavu nesvobody (can. 1074, § 1).

Co do účinku rovná se únosu *násilné* zadržování neprovdané ženy *kterékoli* na místě jejího pravidelného pobytu nebo na místě, kam sama dobrovolně se dostavila, by takto manželství s ní bylo vynuceno (can. 1074, § 3).

Unesena býti může tudíž jen žena a ne muž; při tom je lhostejno, jakých mravů byla žena a jaké zaujímal postavení, třeba byla i snoubenkou únosníkovou.

II. Násilí může se jeviti buď v odvedení, buď v zadržování. Pokud prvý nebo druhý stav trvá, nemůže manželství býti *platně* uzavřeno mezi mužem vinníkem a ženou postiženou násilím, ježto žena nemá svobody.

Pomine-li toto násilné zasahování do osobní svobody ženiny, a může-li žena zcela volně si počínati, jsouc sprostěna kteréhokoliv omezení, mizejí následky únosu, a chce-li žena dobrovolně, může si vzítí svého dřívějšího únosce za manžela (can. 1074, § 2).

Bez násilí není únosu; nespadá tudíž pod únos t. zv. *raptus seductionis*, použití lsti a přemluv, ježto žena nepozbyla své svobody a nebylo použito násilí.

Útěk ženin z domova, třeba jejím nápadníkem připravený, nezakládá únosu, neboť se stal dobrovolně se strany ženy. Také

nerozhoduje při takovém útěku, byla-li žena pod mocí rodičů, jen byla-li žena způsobilou, uzavřítí manželství; právo kanonické nezná překážky *raptus in parentes*, t. j. neplatnosti manželství proto, že nebylo šetřeno práv rodičů; raptus takový jest ovšem trestný (can. 2353).

III. Nerozhodno, zdali únosce provedl únos sám, neb ho jen sosnoval a dal provésti jinými.

Vynuceno-li manželství na osobě unesené někým jiným, nežli únosníkem, je manželství také neplatné, ne sice pro únos, ale pro *coactio* resp. *vis ac metus*.

Kdyby muži se stalo, co se děje ženám při únosu; není manželství platné, poněvadž muž nesouhlasil s manželstvím; ale i v tomto případě nemluvíme o únosu, nýbrž po případě o *vis ac metus, coactio, non consensus*.

IV. Právo chce překážkou únosu chrániti žen jako slabších, a proto i Kodex zachoval tuto překážku, které některé novější zákonodárství (na př. německé, švýcarské, uherské) zvláště již nevytýkají, majíce za to, že svoboda manželství je dostatečně chráněna neplatností manželství, uzavřeného za cizího nátlaku.

Kodex pokládá únos jako *delictum contra libertatem* a trestá únosce vedle trestův uložených podle velikosti provinění, ještě tím, že ho pokládá za nezpůsobilého ke všem neduchovním funkcím v církvi (*actus legitimi ecclesiastici*) (can. 2353, cf. 2256, bod 2).

Stejně tak se trestá násilné odvedení ženy za účelem ukojení tělesných chťičův a zosnovaný, však dobrovolný útěk nezletilé dívky proti vůli rodičů nebo poručníků (can. 2353).

V. Překážka únosu jest *iuris humani* a proto prominutelná potud, že manželství výjimečně se povoluje, aniž by žena byla odloučena od únosce a převedena na místo bezpečné. Přirozeně není možná dispense z odporu ženy unesené, neboť cobyčíví souhlas nedá nikým se nahraditi (can. 1081 § 1).

To svědčí také smíšené povaze překážky únosu. Únos vylučuje svobodnou vůli ženy unesené; v tomto směru je samostatná překážka únosu skutečně zbytečnou. Ale únosem se děje příkoří ženě a porušuje se veřejný řád hrubým způsobem; i má jasně býti překážkou únosu osvědčeno, že takto nelze dosíci, co bylo zamýšleno.

VI. Kodex nezaujímá jiného stanoviska v této příčině, nežli mělo již Tridentinum (cap. VI, sessio XXIV, de *reform. matrim.*), které schválilo odklon od původního nazírání na únos jen jako na zločin (c. 1, 4, 10 a 11. C. 36 qu. 2 *decreti Gratiani* z 9. stol.)

při současném oceňování skutečnosti, že svobodná vůle ženina trpí únosem (cap. 6, 7. X. *De raptoribus* V, 17 z konce 12. a začátku 13. století).

§ 104.

8. Překážka zločinu (*impedimentum criminis*).

I. Kodex zná jednak *impedimentum adulterii qualificati*, jednak *impedimentum coniugicidii* (can. 1075) jako v právu předkodexovém.

a) *Impedimentum adulterii qualificati* záleží v tom, že manželství není možné mezi cizoložníkem a cizoložnicí po rozloučení manželství jimi vědomě porušeného, ale pouze tenkrát, je-li mimo cizoložství prokázána jedna z těchto tří přitěžujících okolností, nastalých ještě v době, kdy porušené manželství po právu trvalo:

z) Cizoložníci si jakkoliv, ale vážně, slíbili, že uzavrou manželství, až zemře překážející manžel (can. 1075, bod 1); je to případ nazvaný teorií předkodexovou: *adulterium cum sponsalibus de futuro*;

3) cizoložníci uzavrou bigamické manželství třeba jen civilní, *adulterium cum sponsalibus de praesenti* (can. 1075, bod 1);

γ) třeba jen jeden z cizoložníkův *usmrtí* překážejícího manžela, *adulterium cum coniugicidio uno machinante* (can. 1075, bod 2);

δ) *impedimentum conjugicidii (criminis utroque machinante)* záleží v tom, že manžel osnuje společně se svým nápadníkem útoky proti životu překážejícího manžela, které se končí jeho smrtí. Úmysl musil být ovšem umožnití budoucí manželství. Spoluúčastenství může být přímé i nepřímé, bezprostřední i prostřední (can. 1075, bod 3.). Cizoložství není třeba.

Překážky tyto jsou *iuris humani* a relativné, t. j. působí jen mezi provinilci.

Důvod zavedení těchto překážek v kan. právu je, že manželství se pokládá za nerozlučitelné a za svátost, a že tudíž nutno vystupovati proti všem činům, které čelí proti těmto vlastnostem, i chtělo se proto alespoň zameziti, aby takoví provinilci nemohli uzavřítí manželství s osobami, jež žily v manželství, jimi těžce porušeném.

§ 105.

9. Překážka příbuzenství (*impedimentum consanguinitatis*).

I. Při stanovení překážky příbuzenství čili pokrevenství (*cognatio naturalis, carnalis*) je zákonodárci šetřiti hlavně dvou úvah, a to:

a) úvahy, že etika toho vyžaduje, by právo neuznávalo spojení manželských, která obecně se jeví býti nemravnými. Názory různých dob a krajín vyžadují různých ustanovení. Jako nemravné se počítuje všeobecně, by pojily se v manželství děti se svými rodiči a jejich příbuznými, ježto jsou jim zavázány úctou a díkem, což by mizelo při lásce smyslné. Ježto příbuzné osoby namnoze spolu bydlí, anebo zastupují předčasně zemřelé rodiče, byl by bez zákazu manželství styk jejich po případě příliš volný, a tudíž mravům nebezpečný. Proto při blízkých příbuzných překážka manželství se uznává takřka všeobecně. Ostatně i rozdílnost věková bude mnohdy na závadu sňatku, který se jeví proto nepřirozeným.

b) Úvahy dokázané ze skutečnosti, že spojení mezi blízkými příbuznými má mnohdy zhoubné následky pro tělesný a duševní vývoj potomstva. Eugenika vysvětluje tento zjev zásadně nedostatečnou variabilitou zárodečného plasmatu a případnou latentní hereditou (utajenou dědičností zvanou druhdy atavismem) chorobných znaků nemocných předků. (Srov. vůbec *Kříženecký v „Právníku“*, 1918, str. 325 nsl.).

U církve přistoupil k úvahám těmto ještě názor, že manželství má založiti svazek přátelství a lásky mezi vrstvami co možná nejširšími a že má se brojiti proti sobectví malého kroužku příbuzných, které by dosáhlo nepřiměřené nadvlády, kdyby manželství mezi příbuznými bylo dovolováno.

Vliv jevil také předpis mojišský, že nikdo nemá si zvoliti chotě z příbuzenstva (III. Mojž. XVIII., 6 nsl. XX., 17 nsl.).

II. Těmito úvahami dojde se ovšem jen zásady, že manželství mezi příbuznými nemá se uzavíratí, ale není ještě rozhodnuto, kam překážka má sahati, které stupně jsou vyloučeny. Nikde se nepochybuje dnes u civilisovaných národův o tom, že manželství mezi ascendenty a descendenty a mezi sourozenci je zásadně vyloučeno bez možnosti prominutí; tu rozhoduje *pietas, reverentia erga parentes* a sourozenská sblíženost.

V ostatních stupních linie pobočné jeví se velké rozdíly v názorech, jimž se činí zadost stanovením překážky vylučující nebo pouze zakazující, nebo prominutí se stěžuje při stupních bližších, ulehčuje při stupních dalších.

Církev je toho nejlepším svědkem. Od 7. stupně příbuzenstva pobočného, kam až církevní překážka od VI. stol. znenáhla se rozšířila (c. 7, 19 C 35 qu. 2 et 3; can. 2 C 35, qu. 5 *decreti Gratiani*), došlo církevní zákonodárství na 4. sboru lateránském 1215 za pa-

peže Innocenta III. ke stupni čtvrtému (cap. 8 X. *de consanguin.* IV, 14; a pak Trid. *sessio XXIV, de reform. matr.*, c. 5).

Kodex uznává vylučující překážku pouze včetně do třetího stupně v linii pobočné (can. 1076, § 2) a výslovně vytkl ještě neplatnost manželství mezi všemi ascendenty a descendenty, ať příbuzenství bylo založeno manželstvím nebo mimomanželsky (can. 1076, § 1), což je při příbuzenství nutné, neboť tu rozhoduje svazek krevní, nikoli svazek jen právní; ostatně stačí i příbuzenství polokrevné, při čemž je lhostejno, zdali příbuzenství je rovné nebo nerovné v linii pobočné.

Překážka se tolikráte množí, kolik různých společných praotců se dá zjistiti, na př. dva bratři si vzali dvě sestry a nyní chce uzavřít manželství syn jedněch manželů s dcerou manželů druhých; mezi nimi je dvojitě příbuzenství v 2. stupni stejně vzdálené linie pobočné. Zmnožení příbuzenství jinou cestou nemá nyní vlivu při dispensích, t. j. dojde-li se k *témuž* praotci několikerou cestou.

III. Počítání kanonických stupňů jest od XI. století germánské; (*computatio germanica* čili *canonica* proti *computatio romana* čili *civilis*). Způsob počítání byl již vyložen shora v § 13 (cf. can. 96). Překážka příbuzenství jest jednak *iuris naturalis*, jde-li totiž o poměr mezi příbuznými v prvním stupni přímé linie (otec a dcera, matka a syn), jednak *iuris humani* v ostatních stupních, ale prominutí se nedává nikdy v přímém pokolení a mezi sourozenci, ani ne, kdyby příbuzenstvo bylo pouze pochybné (can. 1076, § 3), pročež mnohými spisovateli stupně neprominutelné se pokládají za stupně *iuris naturalis*.

§ 106.

10. Překážka švagrovství (*impedimentum affinitatis*).

I. Podle Kodexu je švagrovství kanonické též poměr jako švagrovství civilní (can. 97; srovn. § 40, 41 obč. z.); důvodem švagrovství je *platné* manželství; manželé nejsou sešvakřeni mezi sebou. Dnes tedy není rozdílu mezi švagrovstvím kanonickým a občanským (srovn. § 13 této knihy).

Není tak rozhodného důvodu stanoviti švagrovství překážkou manželství, jako je tomu při příbuzenství. Nicméně u všech téměř národů tak se děje z důvodu šetření různě pocítované nelibosti proti manželství mezi blízkými sešvakřenými. Toto stanovisko zaujímá také Kodex: stanovil švagrovství překážkou v linii přímé bez omezení, v linii pobočné do druhého stupně včetně (can. 1077,

§ 1). Překážka tato jest *iuris humani* a tudíž zásadně prominutelná, ač dispense v linii přímé jsou velice řídké; švagrovství nezaniká smrtí jednoho manžela. Je-li jednoduché švagrovství překážkou, jest jí tím více, rozmnožuje-li se překážka, a to že

a) je příbuzenství samo již kolikeré, vzhledem k němuž se stanoví švagrovství;

b) bylo-li manželství postupně uzavřeno s osobou příbuznou zvěčnělého manžela (can. 1077, § 2).

Poměry takové musejí býti vylíčeny v žádostech o dispensi.

Poznámka. By patrnó bylo, jak dalekosáhlou změnu provedl Kodex při překážce švagrovství, podáváme tyto vysvětlivky z práva historického.

Církevní právo předkodexové pokládalo za důvod švagrovství tělesné obcování, úplně provedené (*copula carnalis*), vycházející z názoru biblického: „*duo in una carne*“ (I. Mojž. II, 24; Mat. XIX, 5; Kor. VI, 16). Tímto smíšením stává se souložník takřka členem rodiny souložníka druhého, tudíž příbuzní jednoho se stávají příbuznými druhého; švagrovství bylo tedy poměrem mezi souložníkem a příbuznými souložníka druhého.

Rozhodovalť tedy dříve skutečné spolužití tělesné (skutečný stav), a nikoli manželský poměr (právní stav).

Souložení mohlo ovšem býti manželské, odtud *affinitas legitima*, nebo mimomanželské, *affinitas illegitima*.

A mimomanželské souložení mohlo z ase býti: *antecedens* (sc. *matrimonium*), nastalé vůbec mimomanželským souložením mezi dvěma osobami, a *subsequens* čili *superveniens*, když osoba, žijící v manželství, souloží s osobou, která je příbuznou manžela druhého. Takovýmto souložením stal se manžel sešvagřeným s manželem druhým, pročež dokonce i některé partikulární sbory 8. stol. připouštěly zpětnou neplatnost manželství, což ovšem dále se neujalo (cf. c. 19—21, 24. C. 32 qu. 7; c. 1, 6, 10, 11 X *de eo, qui cognovit* 4, 13, Trid. *sessio XXIV de ref. matr.* c. 4.).

Ale kanonické právo šlo ještě dále. Poměr mezi souložníkem na př. prvním manželem a příbuznými druhého (první manželky) byla *affinitas primi generis*. *Affinitas secundi generis* vznikla, když jeden ze souložníků (n. př. první manžel) souložil s osobou třetí (n. př. s druhou manželkou), a to jako poměr mezi touto osobou třetí a příbuznými druhého souložníka (první manželky), při čemž zase *una caro* byla toho podkladem.

Affinitas tertii generis vznikla, nastalo-li nové souložení třetí osoby (druhé manželky) s nějakou čtvrtou (s druhým manželem),

a to jako poměr mezi touto osobou čtvrtou s příbuznými osoby, shora naznačené jako druhé (první manželky). Jinak lze vysloviti tyto poměry: *affinitas secundi generis* byl poměr mezi souložníkem a sešvagřenými druhého souložníka, a *affinitas tertii generis* byl poměr mezi souložníkem a *affines secundi generis* druhého souložníka (c. 1—5, C. 35 qu. 10). Tyto daleké poměry měly v praxi ovšem význam hlavně při manželství, ježto mimomanželské styky lehce unikaly.

Uvažme nyní, kam až sahala tato překážka, když kanonické právo zakazovalo stejným postupem jako při příbuzenství uzavírání manželství až do sedmého stupně švagrovství prvního řádu (c. 7. C. 35. qu. 2. et 3. *decreti Gratiani*), při *affinitas secundi generis* až do třetího stupně rozlučujíc, a ve čtvrtém stupni zakazujíc; *affinitas tertii generis* byla vylučující překážkou v prvních dvou stupních.

Částečná náprava se stala za *Innocenta III.* na 4. sboru lateránském 1215: *affinitas secundi a tertii generis* byla jako překážka odstraněna i platilo odtud pravidlo: „*Affinitas non parit affinitatem*“; *affinitas primi generis* byla omezena na čtvrtý stupeň (c. 8. X. *de consanguin.* IV, 14). Později pokládána *affinitas illegitima* za překážku jen, byla-li *antecedens*, nikoli *superveniens*, a sbor tridentický ji omezil až na druhý stupeň linie pobočné, bez omezení v linii přímé (*sessio XXIV, de ref. matr.* c. 4).

§ 107.

11. Překážka veřejné mravopočestnosti (*impedimentum publicae honestatis*).

I. Překážka tato vzniká a trvá

1). z manželství *neplatného*, ať konsumovaného, ať nekonsu-

movaného;

2). z konkubinátu, veřejně nebo notoricky známého.

Překážka tato zasahuje příslušného muže a příbuzné ženiny, resp. ženu a příbuzné mužovy až včetně do druhého stupně *přímé* linie (can. 1078).

Důvod překážky sluší hledati ve skutečnosti, že i při manželství sice neplatném, ale církevně uzavřeném a při konkubinátu (n. př. při civilním manželství církevně neuznaném) nastávají skoro stejné poměry mezi súčasněnými osobami a příbuznými druhé strany jako při platném manželství, a že tudíž není radno, dovolovati manželství mezi nimi, zrovna tak ne, jako se nedovoluje mezi

sešvagřenými osobami. Ovšem nejde překážka tak daleko; muž nemůže si tudíž příkladem vzíti dcery své konkubiny, ať je manželského nebo nemanželského původu.

II. Překážka podle Kodexu se liší podstatně, ovšem ne zásadně od práva předkodexového, které uznávalo překážku veřejné mravopočestnosti nebo nápodobeného švagrovství z týchž důvodů, ale z jiných poměrů:

a) ze zasnoubení mezi snoubencem a příbuznými snoubence druhého; od XI. století překážka sahala až do 7. stupně, načež byla 4. sborem lateránským za *Innocenta III.* r. 1215 omezena na 4. stupeň a *Tridentinem* na stupeň první, ale jen při platném zasnoubení, kdežto dříve překážka platila i z neplatného zasnoubení, jen když důvodem neplatnosti nebyla vada v konsensu (c. 11—15, C. 27 qu. 2 *decreti Gratiani*; c. 3, 4, 8, X. *de sponsal.* IV, 1; *Trid. sess. XXIV, de reform. matr.*, c. 3);

b) z manželství platného, však nekonsuovaného, ale sahající i podle Tridentina do 4. stupně (c. un. in VI^{to} *de sponsal.* IV, 1);

c) z manželství neplatného, nebyla-li soulož vykonána, byli-li však konsens bezvadný (což přešlo do Kodexu), též do 4. stupně. (c. 3, X. IV, 1; c. un. in VI^{to}, IV, 1).

Kde bylo manželství civilně uzavřeno, ač mělo se tak státi církevně, překážka vůbec nevznikala (dekret papeže *Lva XIII.* ze 7. dubna 1879).

Překážka z veřejné mravopočestnosti jest *iuris humani*, tudíž prominutelná.

Občanské právo vůbec nezná této překážky.

§ 108.

12. Překážka duchovního příbuzenství (*impedimentum spiritualis cognationis*).

I. Překážka tato vzniká pouze ze křtu mezi křtěným na straně jedné a mezi křtícím a kmotrem na straně druhé (can. 1079, 768). Je to překážka *iuris humani*, odůvodňovaná tím, že mezi jmenovanými osobami vzniká poměr, podobný poměru mezi dětmi a rodiči; neboť křtící uvádí křtěného do života duchovního, a kmotr má bděti nad křesťanskou jeho výchovou. Vzájemný poměr rázu tak vnitřního a náboženského nemá býti zastíňován manželstvím, které je přece zbarveno i láskou smyslnou.

II. Nynější překážka kodexová je velmi zúžena u porovnání s *právem dřívějším*, jež znalo vedle křtu ještě biřmování za pramen

závady a jež se vyvíjelo obyčejem, prošlo zákonodárstvím *Justinianovým*, kdy křest dětí byl již zaveden a kdy i osoby druhého pohlaví byly vybírány za kmotry. Po rozmanitém a sporném vývoji stanovilo *Tridentinum* překážku mezi křtícím a biřmujícím jakož i kmotry na straně jedné a mezi křtěným, biřmovaným a jich rodiči na straně druhé (*Trident. sessio XXIV, de ref. matr. c. 2*).

Občanské právo nezná této překážky.

§ 109.

13. Překážka zákonného příbuzenství (*impedimentum cognationis legalis*).

I. Překážka plynoucí z *adopce* je podle Kodexu jen tam účinná (partikulární), kde je zavedena příslušným právem civilním, a je podle něho buď překážkou vylučující (can. 1080), buď překážkou zakazující (can. 1059). Je to případ *legis canonizatae*. Základem překážky je tudíž civilní adopce a jde tak daleko, jak je stanovena civilně.

Pro poměry církevní v našem státě (až na Slovensko) nemá překážka tato významu, ježto občanské právo sice zná adopci, ale neuznává ji jako překážky manželské. Na Slovensku platí překážka jako zakazující (§ 18, 131 tamějšího zákona manželského).

Že Kodex úplně poukazuje na příslušné právo civilní, se vysvětluje tím, že se mělo v předkodexovém právu za to, že rozhoduje jako překážka jen adopce, která vyvolává tytéž účinky právní jako římská *adoptio perfecta seu plena*, a jen potud, pokud sama byla překážkou. Mělo se tudíž za to, že církev přijala právo římské za své. A proto v určitém případě bylo otázkou předběžnou, zdali příslušná adopce vyvolává tytéž následky jako římská. Ježto však nyní právo římské jako takové neplatí, jsouc nahrazeno zvláštním právem civilním v jednotlivých státech, vytkl Kodex hořejší zásadu, čímž zásadně ničehož nebylo změněno, neboť dříve platilo vlastně za základ překážky jen právo římské, tudíž právo civilní, nyní platí příslušné teritoriální právo civilní.

II. Pro doplnění obrazu nyní podaného uvádíme ještě, kam překážka adopce sahala podle práva dřívějšího; byla uznávána po dobu trvání adopce

a) jako *paternitas legalis* mezi adoptujícími a adoptovaným, jakož i jeho potomky *sub patria potestate*;

b) jako *affinitas legalis* mezi adoptujícími a chotí adoptovaného, resp. mezi adoptovaným a chotí adoptujícího;

c) pokud adopce trvá jako *fraternitas legalis* mezi adoptovaným a vlastními dětmi adoptujícího, při čemž legitimní musejí býti *sub patria potestate* (c. 1, 6 C. 30, qu. 3 *decreti Gratiani*; cap. unic. X. *de cognat. legali*, IV, 12).

§ 110.

14. Překážka ze zvláštního zákazu církevního (*impedimentum ex vetito ecclesiae*).

Kodex sice neuvádí této překážky mezi *impedimenta dirimentia*, ale can. 1039, § 2 výslovně podotýká, že apoštolský stolec může jediný zakázati určité manželství pod neplatností. Jde zde tedy o *praeceptum*, nikoliv o *lex*. Předpis tento je pokračováním § 1. téhož kanonu, v němž se dovoluje místním ordinářům zakázati v určitém případě manželství svým příslušníkům, kdekoli přebývajícím, a cizím příslušníkům, pokud jsou v obvodu ordinářově. Zákaz musí však býti dočasný a spravedlivě odůvodněný; pomine-li důvod, má zákaz odpadnouti.

Ze souvislosti obou paragrafů je patrné, že i papežský zákaz je vázán podmínkami vytčenými; rozdíl je ten, že apoštolský stolec může stanoviti překážku vylučující, ostatní ordináři pouze překážku zakazující. Důvody zákazu jsou na př. zamezení veřejného pohoršení, obava vážných sporův, obava překážky prozatím neprokazatelné (na př. impotence), atd.

Občanské právo nezná ničehož podobného.

C) Překážky zakazující (*impedimenta impediencia*).

§ 111.

a) Všeobecně.

Abychom seznali pravou podstatu zakazujících překážek kodexových, musíme dříve věděti, které Kodex jako takové výslovně uznává. V nadhlaví: *De impedimentis impediētibz* vypočítává Kodex:

1. *Simplex votum virginitalis, castitalis perfectae, non nubendi, suscipiendi ordines sacros et amplectendi statum religiosum* (can. 1058, § 1). O nich bylo mluveno shora v § 102.

2. *Legalis cognatio* (can. 1059); srovn. shora § 109.

3. *Mixta religio* (can. 1060—1064).

4. *Catholicae fidei abiectio* (can. 1065).

5. *Indignitas ratione peccati aut censurae* (can. 1066).

Přihlédneme-li k podstatě těchto překážek, vidíme, že jsou to poměry, které také omezují způsobilost osob k uzavření manželství, tedy poměry zásadně a podstatně stejného rázu, jako překážky vylučující; ale poměry tyto se oceňují níže, čili nepřipisuje se jim tak velká váha, by pro ně manželství bylo neplatné. Nebo jinak řečeno, překážky tyto neohrožují podstaty manželství tou měrou, že by jich nedbání vyvolalo neplatnost manželství. Právo spokojuje se v těchto případech se zákazem a s nedovoleností poměru, což se jeví po případě v trestech uložených buď asistujícímu faráři, buď novomanželům samým.

Kodex neuznává tudíž překážek zakazujících, které by byly zavedeny za tím účelem, aby se předešlo neplatným manželstvím nebo by sociální zdatnost manželství byla zabezpečena. Kodex uznává za překážky jen takové poměry a okolnosti, které vylučují neb omezují způsobilost stran vzhledem k uzavření manželství a provedl tuto přijatou zásadu důsledně, odkazuje všechny přípustné odklady manželství na theoretické pole jiné.

My zde mluvíme nyní o překážkách vytčených shora pod č. 3, 4 a 5.

b) Jednotlivě.

§ 112.

1. Překážka smíšeného náboženství (*impedimentum mixtae religionis*).

I. O překážce této mluvíme tenkrát, jde-li o osoby sice křtěné, z nichž však jedna je katolíkem, druhá nekatolíkem, t. j. že *zřejmě* přináleží k nějaké organisované náboženské společnosti kacířské nebo rozkolnické (can. 1060).

Překážka je zavedena vzhledem k úplnému společenství, nutnému mezi manžely, a pak pro nebezpečí, jež hrozí katolíku z takového spojení.

Překážka *mixtae religionis* jest *iuris humani*, pokud nehrozí nebezpečí odvrácení strany katolické nebo potomstva od víry katolické; je-li však takové nebezpečí, pokládá se *zákaz* manželství za daný samým právem božským (can. 1060; cf. can. 1038, § 1), ale důsledek neplatnosti manželství nebyl z toho odvozen. Z toho plyne co do prominutí překážky: dá-li se jistota, že nenastane řečené odvrácení, je dispense možná a manželství takové je pak

i dovolené; nedá-li se však ona záruka, nesmí se udělit dispense a manželství je nedovolené, třeba ovšem platné.

Katolík uzavírající smíšené manželství bez dispense se vylučuje ode všech *actus legitimi ecclesiastici* (cf. 2256, bod 2) a od svátostin, a to, pokud neobdrží dispense od ordináře (can. 2375).

II. Aby dispense mohla býti udělena, je zapotřebí, by důvod dispensační byl spravedlivý a vážný a by manžel nekatolický dal záruku (*cautio*), že nebude se snažiti, by odvrátil katolického manžela od katolictví, a oba manželé se zavázali, že dají všechny děti pokřtiti a vychovati jen katolicky. Od těchto kaucej nemůže odstoupiti ani stolec apoštolský, poněvadž se pokládají za plynoucí z práva přirozeného. Ostatně musí býti morální jistota, že *cautiones* tyto budou skutečně splněny (can. 1061, § 1, bod 1—3). Vytčené záruky mají pravidelně se dít písemně (can. 1061, § 2).

Mimo to je manžel katolický zavázán se starati rozumným způsobem o to, by manžel nekatolický se obrátil na víru katolickou (can. 1062), ale podmínkou dispensační to není.

Udělená dispense opravňuje pouze k tomu, by snoubenci byli výjimečně ohlášení, uzná-li tak za vhodné ordinář a není-li při tom obavy veřejného pohoršení, i neučiní-li se zmínka o náboženství nekatolickově (can. 1026); pak mohou uzavřít manželství ve formě katolické (can. 1099, § 1, bod 2), při čemž ovšem asistující farář má pouze si vyžádati a přijmouti souhlas snoubenců (can. 1064, bod 4; can. 1102, § 1 a can. 1095, § 1, bod 3; asistence pasivní je vyloučena).

Všechny ostatní obřady se zakazují; ovšem může ordinář povolit některý obvyklý církevní obřad, ale nikdy ne čtení mše (čimž odpadá ovšem i požehnání snoubenců, can. 1101, § 1), bylo-li lze předvídati větší zlo ze zachování úplného zákazu (can. 1102, § 2). Ostatně mají taková manželství býti uzavírána mimo kostel; ordinář může zase povolit výjimku, seznal-li, že by jinak vzniklo povážlivější zlo (can. 1109, § 3).

Snoubenci však nesmějí se obrátiti na nekatolického duchovního správce, by je oddal, a to ani před sňatkem katolickým, ani po něm, ani osobně, ani zástupcem (can. 1063, § 1).

Neplatí nadále výjimky dříve připouštěné pro uzavírání smíšených manželství v některých zemích (známá „*Benedictina*“ z r. 1741 pro Holandsko a Belgie, později rozšířená i pro Německo (1906) a Uhersko, neboť can. 1099, § 1, bod 2 je všeobecně formulován a nezmiňuje se o žádném partikulárním právu opačném (Interpretační komise kardinálská z 9. XII. 1917).

Katolíci, jednající proti tomuto zákazu, propadají exkomunikaci, vyhrazené ordináři (can. 2319, § 1, bod 1).

Kdyby farář jistě věděl, že snoubenci nebudou se řídit podle vytčených předpisů, nemá vůbec asistovati při jejich sňatku, leda že by důvod byl *vysoce důležitý*, pohoršení bylo odstraněno a ordinář byl dříve dotázán (can. 1063, § 2).

Je-li ovšem sňatek před akatolickým duchovním předepsán civilním zákonem, nenamítá proti tomu ničehož ani církev, jelikož jde o vyhovění civilním předpisům za dosažením výsledků pouze civilních (can. 1063, § 3). Vzhledem k obtížím, vznikajícím ze smíšených manželství, mají ordináři a duchovní správci co možná odvracet věřící od nich; nemohou-li jim však zabrániti, mají bedlivě bděti nad tím, aby manželství nebyla uzavírána proti předpisům božským, ani církevním, a by všichni manželé věrně plnili sliby, učiněné při uzavření manželství (can. 1064, bod 1—3). A proto propadají exkomunikaci, ordináři vyhrazené, katolíci, kteří uzavírajíce manželství dovolují přímo nebo nepřímo, by všechny nebo jen některé děti byly vychovány nekatolicky, nebo kteří vědomě dovolují nekatolickým duchovním správcům pokřtiti děti jejich, nebo kteří vědomě dají své děti vychovati neb učiti v náboženství nekatolickém (can. 2319, § 1, bod 2—4). Mimo to jsou všechny osoby takto provinilé podezřelé z kacířství (can. 2319, § 2).

Předpisy tyto znějí všechny přísně; ale jak jsme viděli, jest ordinářům přenechána plná moc povolovati výjimky z nich, čímž jest umožněno zachovati dosavadní mírnější praxi.

Matrimonium mixtum neznamena ovšem manželství mezi katolíky různých ritů; jich manželství je katolické. Uzavírá se pravidelně, pokud výjimka není stanovena partikulárně, podle ritu *mužova* a před farářem mužovým (can. 1097, § 2).

§ 113.

2. Překážka zapření víry katolické (*impedimentum abiectionis catholicae fidei*).

Dosavadní výklady měly na mysli manželství mezi katolíky a zevními příslušníky nekatolických církví. Kodex mluví však ještě o manželském spojení s osobami, které příslušely ke katolictví, však notoricky se ho zřekly, třeba nepřešly zevně ke sdružení nekatolickému nebo přistoupily ke společnostem církví zakázaným. S osobami takovými uzavřítí manželství není dovoleno. V tomto směru mají působiti faráři (can. 1065, § 1); asistovati by směli při

takových manželstvech jen, zpravili-li dříve o tom ordináři, který uváživ všechny poměry, může povolití manželství, je-li důvod ovšem vážný, a je-li dostatečně postaráno o katolickou výchovu všeho potomstva, a není-li nebezpečí, že by katolický manžel byl odvrácen od pravé víry (can. 1065, § 2).

Občanské právo nezná takové překážky.

§ 114.

3. Překážka veřejného hříchu a církevní censury (*impedimentum indignitatis ratione peccati aut censurae*).

Zapověděno je manželství katolíka s hříšníkem veřejně známým, jenž nechce se vyzpovídati před sňatkem, a s osobou notoricky postiženou církevní censurou, která nechce se smířiti s církví. Asistence farářova při takovém sňatku je tenkrát možná, je-li důvod vážný, o němž však, možno-li, má napřed se dotázati ordináře (can. 1066).

Překážky tyto jsou stanoveny vzhledem k tomu, že jde při manželství o svátost, jejímiž uděliteli jsou právě sami manželé.

Právo státní nezná takové překážky.

D. O dispensaci z překážek manželských.

§ 115.

Dispensování z překážek manželských je přirozeně jen zvláštní osvědčování pravidel platných při dispensování vůbec. Odtud zde neopakujeme, co bylo již shora vytčeno. (Srovn. § 11.)

Zvláštnosti zavedené Kodexem při dispensování z překážek jsou tyto:

a) Podle zákona samého mohou dispensovati

1. *místní ordináři*, jsou-li splněny tyto podmínky (can. 1043):

1. bylo-li *m.* již uzavřeno (*in contractis*) a konsumováno;

2. hrozí-li nebezpečí smrti manželům, žijícím dosud v neplatném manželství;

3. bylo-li odstraněno každé pohoršení.

Dispense může pak se vztahovati:

a) k formě, jež měla býti zachována při uzavření manželství;

β) ke všem a jednotlivým překážkám *iuris humani*, ať jsou veřejné nebo tajné, třeba i mnohonásobné; vyňaty jsou pouze překážky plynoucí ze svěcení *kněžského* a ze švagrovství v linii přímé.

Má-li se dispensovati od překážky rozdílného nebo smíšeného náboženství, musejí obvyklé *cautiones* býti zajištěny.

Tyto dispense mohou svědčiti jak vlastním příslušníkům, přebývajícím kdekoli, tak i všem, kdož jsou právě v obvodě ordinářově.

Účel dispense je buď upokojení svědomí, buď po případě legitimize potomstva z příslušného manželství.

II. Nastane-li případ, kdy není možno se obrátiti k místnímu ordináři, pak mají dispensační moc za šetření všech podmínek shora vyznačených (cf. can. 1043): 1. farář; 2. kněz, jenž asistuje při manželství na místě faráře, však bez jeho splnomocnění (can. 1098, bod 2); 3. zpovědník, ale jen *pro foro interno* při svátostné zpovědi (can. 1044).

III. Místní ordináři mohou, za šetření záruk při překážce rozdílného a smíšeného manželství, udělití dispensi ze všech překážek, jak shora bylo vylíčeno (cf. can. 1043), objevily-li se teprve, kdy vše již bylo připraveno k manželství (*in contrahendis*), jež však nemůže býti odloženo pro pravděpodobné nebezpečí velikého zla, jde-li ovšem o případ, kde dispense od apoštolského stolce se uděluje (can. 1045, § 1).

IV. Táž plná moc přísluší ordinářům, jde-li o *konvalidaci manželství již uzavřeného*, ale když není kdy se obrátiti k ap. stolci a hrozí-li z odkladu pravděpodobné nebezpečí velikého zla (can. 1045, § 2).

V. Nemohou-li ani místní ordináři býti vyhledáni, mohou farář, kněz nebo zpovědník (cf. can. 1044) udělití dispensi za podmínek shora (III a IV) vylíčených, ovšem jen v případech tajných překážek, není-li se obávati, že tím tajnost se prozradí (can. 1045, § 3).

Udělí-li farář nebo kněz (cf. can. 1044) dispensi *pro foro externo*, musí o tom zpravit ihned ordináře místního; dispense musí se poznamenati v knize sňatků (can. 1046).

b) *In foro interno* se udělují dispense z překážek tajných římskou Poenitenciarií; udělení dispense takové musí se zapsati v knize přechovávané v tajném archivu biskupském (cf. 379), a není třeba nové dispense *pro foro externo*, i kdyby překážka tajná stala se časem veřejnou. Takové nové dispense je však třeba, kdyby dispense byla původně udělena pouze ve zpovědi (can. 1047).

c) Místní ordináři mohou však dispensovati také na základě *zvláštních fakult*. Ale byla-li žádost za dispensi již zaslána apošt. stolci, nemají místní ordináři užívati svých případných fakult, leda jen, jde-li o případ vážný a naléhavý, o čemž však mají ihned zpravit ap. stolec (can. 1048 a 204, § 2). K tomu sluší srovn. dekret

konsistoriální kongregace o fakultách ordinářů z 25. dubna 1918 (A. A. S. X, 190 nsl.).

d) Byla-li dispense udělena na základě řádné pravomoci nebo pravomoci delegované *všeobecně*, nikoli jednotlivě, uděluje se tím samým též legitimize potomstvu již narozenému nebo právě očekávanému, vyjmouc ovšem adulterini a sacrilegi (can. 1051).

Byla-li dispense udělena od překážky *minoris gradus*, zůstává v platnosti přes *obreptio* nebo *subreptio*, ano i když jediný hlavní důvod uvedený v žádosti byl falešný (can. 1054).

e) Dispensi z veřejných překážek svěřenou ordináři žadatelů provádí onen ordinář, jenž podal doprovod k žádosti nebo zaslal žádost k apošt. stolci (can. 1055).

f) Při udělení dispensi nesmějí ani ordináři, ani jich oficiálové požadovati nijakého poplatku, leda že by jim toto oprávnění bylo výslovně ap. stolcem uděleno, kdežto každý opačný obyčej se zavrhne; poplatek vybraný musí se vrátiti. Pouze při dispensi osob nechudých je dovoleno vybíratí nějaký poplatek za kancelářské výlohy (can. 1056).

Kdokoliv uděluje dispensi na základě delegace udělené od ap. stolce, má výslovně učiniti zmínku o papežském indultu (can. 1057).

g) Které překážky jsou prominutelné a které ne, bylo udáno shora při každé překážce.

Přirozeně může odpadnouti překážka manželská, pomine-li skutková povaha ji zakládající, na př. při imp. aetatis dosažením zákonního věku (t. zv. *impedimenta temporaria*). Účinek odpadnutí je týž jako při dispensi (can. 1133, § 1).

h) Účinek dispense *in contrahendis (matrimonii)* je, že manželství může býti uzavřeno bezzávadně.

Udělena-li dispense *in contractis (matrimonii)*, sluší různiti

1) *convalidatio matrimonii simplex*;

2) *sanatio matrimonii in radice*.

K lit. z). Doba, kdy právní poměr byl založen, je rozhodna pro jeho platnost. Stanoví-li právo, že jednání právní, prvotně neplatné, má býti posuzováno co do účinků jako platné od prvopočátku, když příslušné prvotní vady odpadly, mluví se o *konvalidaci*. V právu manželském nejví však odpadnutí překážky *in contractis* jiného účinku, než že od doby odpadnutí překážky lze platně uzavříti manželství. Avšak i tento případ se nazývá konvalidací v širším slova smyslu (can. 1133, § 1, § 2).

Opakování souhlasu manželského se nazývá *renovatio consensus* (can. 1134), a musí se státi alespoň stranou, která věděla o pře-

kážce (1133, § 1), jen když strana druhá neodvolala svého souhlasu (can. 1133, § 2).

Byla-li překážka *veřejně známou*, musí souhlas býti obnoven oběma manžely ve formě právem předepsané (can. 1135, § 1).

Při překážce *tajně* se různí, byla-li známa oběma manželům, nebo jen jednomu manželu. V prvním případě musejí oba obnoviti souhlas manželský soukromě a tajně (1135, § 2); v druhém případě stačí, obnoví-li strana vědomá souhlas manželský, vytrvá-li jen strana nevědomá při souhlasu dříve prohlášeném (can. 1135, § 3).

K lit. 3) Sanatio in radice se zakládá výhradně na zákonodárném právu apoštolského stolce (can. 1141), uspořádati i jednotlivé poměry právní a záleží v tom, že nastalá neplatnost právního jednání se odstraňuje výslovným zákonným ustanovením, čímž jednání právní se pokládá za platné od doby udělení milosti, avšak účinky jednání se posuzují pravidelně tak, jako by hned prvotně nastaly při založení právního jednání.

Při manželství, které bylo neplatně uzavřeno, ježto mu byla závadou vylučující překážka, může apoštolský stolec prohlásiti, že akt zdánlivého uzavření má míti od svého vzniku následky pravého manželství (při čemž zákon výslovně mluví o *factio iuris*, can. 1138, § 1) a že souhlas co do uzavření sňatku tehdy projevený má se pokládati za dále účinkující, pročez jeho obnovení není třeba. Od obnovení souhlasu, jakož i od překážky prominutelné se současně dispensuje. Platné je manželství ovšem teprv od doby udělené milosti (can. 1138, § 1, 2).

Dispense od obnovení souhlasu snubního může býti udělena i bez vědomí strany jedné nebo stran obou (can. 1138, § 3). To se děje tenkrát, je-li se obávati, že by jeden neb oba manželé neobnovili souhlasu, nebo že by manželství budoucně bylo nešťastné, když by totiž manželé se dověděli, proč žili dosud v neplatném manželství.

Řečená *sanatio* je možná při kterékoli překážce prominutelné i pro nedostatek formy, předepsané při uzavření manželství (can. 1139, § 1); však vůbec je vyloučena při překážkách *iuris naturalis vel divini*, i kdyby překážka odpadla (n. př. imp. *ligaminis*; can. 1139, § 2). Všeobecný předpoklad při sanaci ovšem je, že strany souhlasily v manželství a že neodstoupily od souhlasu (can. 1139, § 1, 1140, § 1), neboť souhlas manželský, vyslovený při uzavření manželství, třeba byla závadou překážka manželská, se pokládá za dále trávající, pokud jeho odvolání zřejmě nenastalo (can. 1093). *Sanatio* není tudíž možná, když snubní souhlas jednostranně neb

oboustranně chyběl při založení manželství, nebo kdyby později byl odvolán (can. 1140, § 2).

II. O uzavření manželství.

§ 116.

1. Smlouva manželská.

I. Právní skutečnost, zakládající manželství, záleží v projevení souhlasné vůle dvou způsobilých osob různého pohlaví, spolu uzavřítí manželství. Ježto toto projevení vůle se vztahuje k vzniku právního poměru, jde tu o právní jednání, a to smlouvu, neboť je podmíněno stejnou vůlí dvou osob. Manželství vzniká sice smlouvou, ale není poměrem smluvním. Obsah manželství je vytčen právem; osoby mají jen na vůli buď uzavřítí manželství, buď je neuzavřítí.

II. První podmínkou, by někdo mohl uzavřítí smlouvu manželskou, jest, aby měl vlastnosti odpovídající povaze poměru, jež chce založiti smlouvou; chorý na duchu nemá těchto vlastností vzhledem k manželství, odtud také nemůže je uzavřítí (can. 1081, § 2; 1082). Ostatně prohlásil can. 88, § 3, že dětem (*infantes*) jsou na roveň postaveni, kdo trvale postrádají užívání rozumu.

Dřívější právo pokládalo duševní poruchu jako *impedimentum amentiae*; Kodex zaujímá správné stanovisko, an mlčky předpokládá neporušenost duševního života jako základ souhlasu manželského, od něhož nelze vůbec odstoupiti. Ukázalo-li by se v určitém případě, že souhlas byl formálně projeven, ač prohlášující byl stížen duševní chorobou, musí manželství býti prohlášeno neplatným (*defectus consensus ob amentiam*, cf. can. 1082), je-li choroba uznána soudními znalci, kteří mohou slyšeti jako svědky ty, kdož dříve vyšetřovali nemocného. Znalecký úsudek má zde ovšem též význam, jako v procesu vůbec (can. 1082).

Jinakých předpisů Kodex nemá. Přirozeně, že nemůže nikdo jednati za chorého.

III. Náležitosti smlouvy manželské jsou tudíž:

1. Způsobilost snoubenců k manželství, o čemž bylo mluveno při překážkách manželství.
2. Určité náležitosti vůle a jejího projevu.
3. Zachování určité formy při projevení vůle manželské.

2. O náležitostech vůle a jejího projevu.

§ 117.

a) Souhlas mezi vůlí a jejím projevem.

Kdo chce manželství, musí chtít je uzavřít a pak musí dáti patřičný výraz této své vůli. Nechce-li kdo manželství, nemůže manželství vzniknouti. Kdo chce na př. pouze se zasnoubiti a nikoli ještě vstoupiti v manželství, neuzavírá platně manželství, třeba činí zadost formě uzavření. V tomto případě šlo by o *error in negotio*; ovšem slavnostní forma manželství nepřipustí asi takového omylu.

- Chybící vůle uzavřít manželství se nedá nikdy nahraditi (can. 1081, § 1). Aby manželství kanonicky vzniklo, je třeba, by obě strany znaly podstatu manželství a by chtěly převzít práva a povinnosti plynoucí z *bonum prolis*. Znalost této podstaty manželství se předpokládá u osob dospělých (can. 1081, § 2, 1082, § 1 a 2).

Prostý omyl co do *bonum fidei* a *bonum sacramenti* nevylučuje souhlasu manželského (can. 1084), třeba byl pohnutkou k manželství, poněvadž platné manželství bylo přece chtěno.

Vědomost o překážce manželské nebo domněnka, že nějaká překážka je závadou, ač tomu tak není, nevylučují nutně souhlasu manželského, poněvadž musí se míti za to, že kdyby strany nebyly chtěly manželství, by ho nebyly uzavřely (can. 1085).

Pokud tedy souhlas přes skutečnou překážku *iuris humani* nebyl odvolán, pokládá se dále za trvající, což je důležité při *sanatio matrimonii in radice* (can. 1139).

Při dalekosáhlém významu smlouvy manželské — zakládat se poměr doživotní a nezrušitelný — právo přirozeně požaduje, by vnitřní vůle zcela odpovídala jejímu projevu. Pokud nic nenasvědčuje opaku, má se za to, že tomu tak je při každém projevu vůle manželské; ale je to *praesumptio iuris tantum* (can. 1086, § 1). Manželství proto po právu nevznikne, prokáže-li se, že při uzavírání manželství buď jedna strana neb obě strany jistě *nechtěly* vůbec vejíti v sňatek nebo *nechtěly* převzít ani práv, ani povinností manželského spoluzítí, nebo *nechtěly* uznati nějaké základní vlastnosti manželství (can. 1086, § 2). Jinými slovy, v případě *reservationis mentalis* (jednostranné simulace) nebo v případě *simulace* (oboustranné) je manželství neplatné, poněvadž prohlášení manželské vůle není míněno vážně, tam u jednoho, zde u obou zdánlivých manželů, naopak je pouhým, ovšem nedovoleným prostředkem, dosíci nějakých jiných výsledků.

II. Bylo-li tedy manželství formálně sice uzavřeno, ale chyběl-li souhlas vnitřní, manželství po právu nemůže vzniknouti. Chtí-li strany později přece však žítí v manželství, musejí doplniti chybící vůli; nesouhlasila-li jedna strana, musí doplniti vůli ona, jen když druhá strana vytrvá při souhlasu prvotním (can. 1136, § 1).

Forma doplnění chybící vůle se řídí podle toho, osvědčil-li se nesouhlas na venek nebo nastal-li pouze vniterně. V prvním případě musí souhlas býti zevně osvědčen, a to v předepsané formě uzavření manželství, byl-li známý (před soudem dokazatelný); za to jen soukromě a tajně, byl-li tajný (před soudem nedokazatelný), n. př. povědomý jen straně druhé (can. 1136, § 3). Nesouhlas pouze vniterní se odstraní souhlasem učiněným vniterně (změna smýšlení, can. 1136, § 2).

Právo občanské o nápravě vnitřního nesouhlasu nemluví, poněvadž manželství se pokládá potud za platné, pokud nebylo prohlášeno neplatným; ztratily-li snad osoby k odporu oprávněné svého práva nařikacího, zůstává manželství stále platným, poněvadž podmínka neplatnosti odpadla; není proto též zapotřebí obnovení souhlasu. Rozdíl kanonického práva se vysvětluje thesís, že manželství je svátostí, jež vzniknouti může pouze skutečným, nejen zdánlivým souhlasem snoubenců.

III. Manželství nevznikne, nastala-li mýlka v osobě, *error circa personam*, a to proto, že manželství je svazkem dvou *určitých* osob (can. 1083, § 1). Aby se poznalo, zdali nastal takový omyl, sluší se ptáti, staly-li se manželé ty dvě určité osoby, které *chtěly* spolu uzavřít manželství. Čím takový omyl byl vyvolán, je lhostejno. Nerozhoduje tudíž, byl-li omyl *invincibilis* (nepoznatelný) čili *vincibilis* (poznatelný); nerozhoduje, sběhl-li se při tom podvod, čili nic; kanonické právo nemá zde zvláštních ustanovení o podvodu (*dolus*), ačkoli pravidelně bude omyl v osobě vyvolán podvodem.

Proto je neplatné manželství také v tom případě, kdy individualita osoby byla určena nějakou vlastností jen této osobě příslušící, n. př. nejmladší dcera určitých rodičů. Tento případ jest i Kodexem označován jako *error qualitatis redundans in errorem personae* (can. 1083, § 2, bod 1), ale není nic jiného, nežli *error circa personam*.

Omyl ve vlastnostech, jež nemění individuality osobní (*error circa qualitatem personae*) nemá vlivu na platnost manželství, pokud pozitivním právem nebyla výjimka zvláště stanovena.

Kodex zná, jako starší právo kanonické, pouze jedinou výjimku, když totiž svobodná osoba uzavírá manželství s osobou

domněle svobodnou, kdežto tato osoba je ve skutečnosti otrokem v pravém slova rozumu (*error conditionis liberae*, can. 1083, § 2, bod 2.). Tato pravidla se nemění ani tenkrát, když předpokládané vlastnosti byly pohnutkou k sňatku (can. 1083, § 2).

Error conditionis liberae přešel do práva kodexového vzhledem k poměrům v některých mimoevropských územích, kde ještě otroctví se uznává; vyvolán byl poměry středověkými, kde sňatek s otrokem ohrožoval svobodu strany druhé. Vědomé uzavření manželství s otrokem je tudíž platné, jakož i manželství mezi otroky, i kdyby pokládání byli za svobodné.

Jiné výjimky kanonické právo nezná, ani ne *error virginitalis*, ani omylu ve vlastnostech sociálních, fyzických, duševních.

Zvláště sluší vytknouti, že Kodex neužívá pro omyl označení „*impedimentum*“, jelikož pokládá za závadu v pravém slova smyslu pouze takové poměry, které omezují způsobilost k manželství, kdežto omyl vylučuje vůli. Kodex však nepřijal stanoviska některých moderních zákoníků manželských, které uznávají naříkatelnost manželství při omylu podle usouzení soudcova tak důležitém, že by při jeho znalosti manželství nebylo uzavřeno.

§ 118.

b) Svoboda vůle.

I. Can. 1087, § 1 stanoví: „Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim *vel* metum gravem ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.“

Vhledem k tomu, že manželství je nerozlučitelným, stanovilo právo jako důvod neplatnosti, byla-li vůle manželská vynucena bázní; neuznává se tudíž zásada: *coacta voluntas est semper voluntas*. Ustanovení toto jest *iuris ecclesiastici*; přes to není dispense možna, neboť jakmile by strana donucená za ni žádala, dává na jevo, že se smířila s poměry dřívějšími, a pak nemůže chybící souhlas nikým byti doplněn (can. 1081, § 1).

Mluvě o *vis*, má zákon na mysli *vis compulsiva* nebo *coactio moralis*, nikoli *vis physica (absoluta)*, neboť násilí fyzické vylučuje přirozeně každý souhlas, čeho zákon nemusí zvláště stanoviti. Aby manželství bylo neplatné, je třeba, by *vis* byla příčinou bázně (*metus*) a bázeň by byla pohnutkou k uzavření sňatku. Každé porušení vytčené souvislosti vylučuje neplatnost manželství. Bázeň musí býti zvláště kvalifikována, a to:

a) *gravis*; b) *ab extrinseco*; c) *iniusta*.

K lit. a) Bázeň musí býti vážná, však není třeba *metus absolute gravis*, postačí i *metus relative gravis*, což musí soudce rozvážně posouditi, bera zřetel ke všem jednotlivostem určitého případu. Všeobecně lze jen říci, že bázeň bude odůvodněna velikostí vyhrožovaného nebo působeného zla, možností provedení vyhrůžek a nemožností odvrátiti jejich uskutečnění. Bázeň taková bude na př. bázeň ze smrti, ze zmrzačení, ze zlého nakládání, žaláře, otroctví, ztráty panenství u dívek a pod.

Je lhostejno, od koho donucení vycházelo, zdali od budoucího manžela, neb od třetích osob nebo vztahuje-li se donucení na oba snoubence, nebo jen na jednoho nebo na třetí osoby s nimi sblížené; vyhrůžkou má býti vynucen souhlas manželský.

K lit. b) Bázeň musila býti vyvolána zvenčí vyhrůžkami nebo páchaným zlem, tedy určitými osobami; nestačí pouhé vnitřní pohnutky nikým nevyvolané (na př. bázeň z trestů nadpozemských); nestačí pouhý *metus reverentialis*, t. j. bázeň čili obava, odmítáním manželství urazit osoby (rodiče, poručníky), jimž úcta má býti prokazována; bázeň však se uznává, dopouštěly-li se tyto osoby neodůvodněných vyhrůžek nebo konaly-li zlo.

K lit. c) Osoba dopouštějící se zla nesměla býti k tomu oprávněna. Otázka tato jest otázkou skutkovou. Na př. bude manželství platné, vyhrožuje-li otec svedené dcery soudním oznámením, nevezme-li si svůdce svolující dcery za manželku; nebo ukládá-li světské právo trest žaláře pro násilníka ženy potud, pokud si nevezme svolující ženy za manželku; platí-li právní pravidlo: aut duc, aut dota, a nemůže-li *dos* býti poskytnuta pro nemajetnost.

Není-li bázeň tak kvalifikována, jak bylo vylíčeno, nevyvolává neplatnosti manželství, třeba byla pohnutkou k němu (can. 1087, § 2).

§ 119.

c) Možnost vůle podmíněné.

I. Kodex ponechal v platnosti možnost uzavřítí manželství pod výminkou dovolenou, i uznává, že manželství nevznikne, nesplnila-li se výminka doložená (can. 1092). Tato zásada vžila se ovšem od stáletí v kanonickém právu; proto nepřekvapuje, že i Kodex ji podržel, ačkoli moderně citlivému člověku zůstává věc přece cizí. Aby rozuměno bylo stanovisku kodexovému, nutno vyložiti vznik jeho.

II. Již civilistický ráz řečené zásady svědčí tomu, že souvisí s přijetím nauky o výmince podle práva římského. Když ve XII. století vstupuje na university samostatné kanonické právo, nezůstalo ne-
tknuto římským právem, slavně pěstěným. V římském právu platila zásada, že smlouvy mohou být činěny *pure* a *sub conditione*. Mezi *actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem* (I. 77 D. *de Regulis iuris* 50, 17), smlouva manželská nebyla uváděna, proto pochybnosti s této strany nevadily, by hájila se zásada, že i manželství může být uzavřeno pod výminkou.

Pro zavedení výminky mluvila zkušenost, že mnohá manželství jsou nešťastná proto, že průběhem jich neuskutečnily se očekávané a předpokládané poměry a vlastnosti; rozloučení manželství nebylo možné, neboť nerozlučitelnost byla již uznanou a nezměnitelnou vlastností křesťanského manželství. Odtud vznikla u právníků civilisticky vyškolených myšlenka, zdali by nešťastná manželství se nedala vyloučiti částečně tím, že by různé dovolené poměry a vlastnosti očekávané a předpokládané se staly obsahem výminky; pokud výminka se nesplnila, manželství nevzniklo; ale splněním výminky manželství vzniklo. Vývoj byl dosti dlouhý; uvádíme jen některá data. *Gratian* byl první, který se ptá po platnosti manželství uzavřeného s podmínkou, obrátili se žena nekřesťanská na křesťanství, ale sám nedal ještě odpovědi. (*Dictum Gratiani* ke C. 32, qu. 8.) Teprve magister *Rolandus Bandinelli*, pozdější papež *Alexandr III.*, posuzuje ve své *Summa* manželství s onou podmínkou za právní jednání učiněné *sub conditione*. Po mnohém kolísání posuzuje *Liber Sextus Bonifáce VIII.* věc tak (cap. unic. *De sponsalibus et matrimoniis* 4, 1), že podmíněný souhlas manželský v době jeho projevení nemá jiných účinků, nežli že obdařuje nějakou budoucí okolnost tou mocí, že svým uskutečněním způsobuje manželství tak jako manželský souhlas. A jako v římském právu výminky v testamentu uložené byly posuzovány *in favorem testamenti*, tak podobně se vykládají výminky při smlouvě manželské *in favorem matrimonii*.

III. Pojem výminky je též jako v právu římském. Je-li výminka pravá (*de futuro*) a *licita*, t. j. dovolená, odkládá vznik manželství (can. 1092, bod 3). Manželství teprve vznikne v době, kdy výminka se splnila; nenastává tedy retrotrakce co do účinků.

Z nepravých výminek vytyká Kodex:

a) *conditio de praeterito* a *de praesenti*, i je manželství platné nebo neplatné podle toho, jak obsah výminky se uskutečnil v minulosti nebo v přítomnosti (can. 1092, bod 4);

b) *conditio necessaria* a

c) *impossibilis*.

Jim na roveň se klade co do účinku *conditio turpis* (nemravná), při čem se pokládá za nedoloženou; ovšem se předpokládá, že nečelí proti podstatě, resp. proti *bona* manželství (can. 1092, bod 1).

Bylo-li tomu ovšem tak (*conditio contra matrimonii substantiam*), stává se smlouva manželská neplatnou, neboť strany ehtí něco jiného, než manželství (can. 1092, bod 2). Sem také spadají *conditiones resolutivae*, neboť čelí proti nerozlučitelnosti manželství.

Výjimka musí být patrně určena při uzavření smlouvy manželské nebo časově tak blízko před ní, by nemohlo se míti za to, že s ní sešlo (*conditio semel apposita et non revocata*.)

3. O formě uzavření manželství.

§ 120.

a) O předchozích opatřeních, zejména o vyhláškách.

I. Nežli se přikročí k uzavření manželství, má být zjištěno, že bude platné a dovolené (can. 1019, § 1). Zjišťování toto odpadá v případě hrozící smrti; tu sluší v nedostatku jiných důkazních prostředků se spokojiti přísežným stvrzením snoubenců, že byli pokřtěni a že jim nevadí žádná překážka manželská, ovšem nenavědčuje-li nic opaku (can. 1019, § 2).

II. Farář, jenž má asistovati při sňatku, musí vhodnou dobu před tím se přesvědčiti o jeho právní možnosti, proto vyslýchá snoubence, třeba odděleně, zdali jim nevadí překážka, zdali svolují — zejména žena — dobrovolně k sňatku, a jelikož jde o svátost, zdali jsou dostatečně obeznámeni s učením křesťanským. Zjišťování těchto vědomostí může odpadnouti všude tam, kde se dají předpokládati u snoubenců. Jednotlivostí výslechu, resp. zkoušky snoubenců mají být upraveny místními ordináři (can. 1020, § 1—3).

Farář má vždycky přiměřeným způsobem poučiti snoubence o svátosti manželské a má jim připamatovati budoucí vzájemné povinnosti manželův a povinnosti vůči dětem (can. 1033).

III. Kdo nebyl ve faře pokřtěn, kde chce uzavřít manželství, musí předložit křestný list (can. 1021, § 1). Nebířmovaní katolíci mají se dáti bířmovati před manželstvím, je-li to možno bez velkých obtíží (can. 1021, § 2). Před uzavřením manželství mají snoubenci jíti ke zpovědi a ku přijímání (can. 1033).

IV. Vyhlášky (*denuntiationes, publicationes matrimonii*) mají se díti farářem příslušným (*proprius*, cf. can. 94); vyhlášky jsou prohlášením, mezi kým manželství má být uzavřeno (can. 1022, 1023, § 1).

Kdykoli snoubenec došed dospělosti byl se zdržoval v nějakém místě mimo svůj domicil alespoň šest měsíců, má to farářem být ohlášeno ordináři, jenž buď nařídí vyhlášky i na tomto místě, buď dá sebrati jiné důkazní prostředky o tom, zdali stranám nevadí překážka. V případě pravděpodobnosti nějaké překážky musí tak se díti i při kratším prodlévání mimo domicil (can. 1023, § 1—3).

Přísné provádění tohoto nařízení vyvolá mnohdy velmi citelný průtah ve vyhláškách.

Vyhlášky se konají o třech nedělích nebo nařízených svátcích po sobě jdoucích, v kostele u příležitosti čtení mše, nebo jiných bohoslužeb, k nimž věřící hojně se dostávají (na př. odpolední požeňání; can. 1024).

Ordinář místní může ve svém obvodu nahraditi vyhlášky tím, že list se jmény snoubenců se přibije na dveřích farního nebo jiného kostela po dobu alespoň osmi dnův, ale s podmínkou, že v tom zahrnuty jsou dva nařízené dny sváteční (can. 1025).

Účel vyhlášek je, by věřící se dozvěděli o zamýšleném sňatku a by oznámili faráři nebo místnímu ordináři případné překážky, k čemu jsou právem povinováni (can. 1027).

Příslušný čili vlastní ordinář může dispensovati od vyhlášek z vážného důvodu, i kdyby měly být konány v jiné diecési (can. 1028, § 1). Je-li více ordinářů příslušných, má právo dispensovati ten, v jehož obvodu manželství má se uzavřít. Kdyby manželství mělo se uzavřít mimo příslušné diecése, může dispensovati kterýkoliv ordinář příslušný (can. 1028).

Kdyby jiný farář, než před kterým manželství se uzavírá, vykonal šetření před manželstvím nebo vyhlášky, má tohoto zpravití úřední listinou o docíleném výsledku (can. 1029).

Po ukončení šetření a vyhlášek má farář jen tenkrát asistovati při sňatku, obdržel-li od stran všechny nutné doklady, a pak teprv, uplynuly-li tři dny od poslední vyhlášky, leda že by vážný důvod tomu odporoval (can. 1030, § 1).

Nebylo-li manželství uzavřeno do šesti měsícův od poslední vyhlášky, musejí vyhlášky se opakovati; ovšem může místní ordinář jinak stanoviti (can. 1030, § 2).

Nevyskytla-li se po vyhláškách žádná překážka, ani jistá, ani pochybná, může farář připustiti snoubence k uzavření sňatku (can.

1031, § 3). Can. 1031, § 1 a 2 má podrobná ustanovení o tom, jak farář má si počínati, vyskytla-li se pochybnost o nějaké překážce nebo přišla-li na jevo překážka skutečná. Manželství může pak ovšem se uzavřít jen tenkrát, byla-li odstraněna řečená pochybnost nebo překážka, což bez součinnosti ordinářovy není ovšem možné.

§ 121.

b) O sňatku.

I. Platnost manželství závisí *pravidelně* na zachování této formy: přivolení k sňatku musí být prohlášeno před farářem (cf. can. 451), nebo místním ordinářem (cf. can. 198, § 2), nebo před knězem delegovaným od jednoho z nich, a pak před svědky alespoň dvěma (can. 1094). Jmenovaní duchovní zastupují církev, svědci přifařené; tyto tři osoby musejí být současně přítomny, když snoubenci projevují souhlas manželský.

II. Farář a místní ordinář asistují při manželství *platně* jen tenkrát, jsou-li splněny tři podmínky:

1. že řádně se ujali držení svého benefícia (srovn. can. 334, § 3; 1444, § 1), nebo že nastoupili úřad; ovšem nesmějí být ani konstitutivním rozsudkem exkomunikováni, interdikováni nebo suspendováni od úřadu, ani prohlášeni za takové nálezem deklaračním (can. 1095, § 1, bod 1);

2. že vystupují úředně jen v obvodu své působnosti, při čemž je lhostejno, jsou-li snoubenci jich příslušníky, čili nic (tamže, bod 2);

3. že požadují a přijímají projev přivolení k manželství, aniž by k tomu byli donuceni násilím nebo vážným strachem (tamže, bod 3); je to tak zv. *assistentia activa*. (*Assistentia passiva* značí pouhé vyslechnutí souhlasu stran způsobem kterýmkoli.)

III. Příslušný farář nebo místní ordinář mohou také povolití jinému knězi, by v jich obvodu platně asistoval při sňatku (can. 1095, § 2).

Řečené povolení (*licentia*) může pod neplatností se uděliti *všeobecně* pouze kooperátorům farním (can. 476) pro obvod farní; jinému knězi lze dáti povolení jen zvláštní a svědčící určitému manželství (can. 1096, § 1). Ovšem je povolení jen tenkrát možné, když vše je splněno, čeho zapotřebí pro důkaz, že strany jsou svobodny (can. 1096, § 2).

IV. Kodex nemluví o zvláštní kvalifikaci *svědků*; stačí tudíž, mohou-li svými smysly postřehnouti, oč v příslušném případě jde.

V. Zachovány-li předpisy dosud vypsané, je manželství platné; ale tím ještě nejsou dány všechny záruky, že manželství je také dovolené, čili není zajištěno, že zachovány všechny opatrnosti. Proto asistující farář nebo místní ordinář musí mít prokázáno (can. 1097, § 1, bod 1—3):

1. že strany jsou svobodny (neprovdány nebo neženaty);

2. že strany mají v jich obvodu bydliště nebo kvasidomicil, resp. jednoměsíční pobyt, čímž má se umožniti, by vše mohlo být zjištěno, čeho třeba k dovolenému manželství. Jde-li o osoby toulavé (*vagi*), musí být zjištěno, že jeden z nich právě přebývá v místě, kde sňatek se koná (srovň. can. 91. nsl.).

3. Nejsou-li podmínky o bydlišti, resp. pobytu, splněny, musí mít asistující duchovní povolení (*licentia*) od faráře, resp. ordináře *příslušného*. Vyjma případ naléhavosti nemá však farář asistovati při sňatku osob toulavých beze zvláštního povolení *ordináře* nebo kněze od něho delegovaného (can. 1032). Takového povolení není třeba, jde-li o osoby toulavé (bez domova), jež právě cestují a jež nemají nikde pobytu, a pak v případech vážné nutnosti.

Pravidelně má být manželství uzavřeno před farářem nevěstiny; vážný důvod ospravedlňuje výjimku (can. 1097, § 2). Asistuje-li farář bez patřičného povolení u nějakého manželství, tresce se tím, že nesmí si přivlastniti štolného, nýbrž že musí je vrátiti příslušnému faráři (can. 1097, § 3).

V. Nebylo-li by lze bez vážné újmy vyhledati duchovního řádně příslušného, před nímž manželství může být platně uzavřeno (can. 1095, 1096), platí tyto *mimořádné* předpisy:

1. v případě hrozící smrti je manželství platné i dovolené, uzavřeno-li pouze před svědky;

2. totéž platí, lze-li rozumně předpokládati, že potrvá po celý měsíc nemožnost obrátiti se na duchovní řádně příslušné, a to z příčiny kterékoli (can. 1098, bod 1).

Byl-li by snad po ruce jiný kněz, jenž není ani farářem, ani místním ordinářem, ani nemá jich povolení, má přece být v obou případech volán, aby byl současně přítomen se svědky, čeho však není k platnosti manželství zapotřebí (can. 1098, bod 2.); v tomto případě má kněz dispensační právo podle can. 1044 a 1045, § 3 (viz shora).

VI. Formu církví stanovenou pro uzavření manželství mají zachovávat (can. 1099, § 1, bod 1—3):

1. všichni v katolické církvi pokřtění a k ní se obrátivší z kacířství nebo rozkolu, beze zřetele k tomu, zdali později od ní odpadli, a to kdykoli *mezi sebou* uzavírají manželství nebo

2. tak činí s nekatolíky, ať křtěnými, ať nekřtěnými, i byla-li udělena dispense od překážky náboženství rozdílného nebo smíšeného; výjimka není vyloučena;

3. příslušníci církve východní, uzavírají-li manželství s příslušníky církve latinské, vázanými řečenou formou. Formou církevní však nejsou vázáni (can. 1099, § 2): nekatolíci ať křtění, ať nekřtění, uzavírají-li manželství mezi sebou; dále ne děti nekatolických rodičů, třeba byly křtěné v církvi katolické, když vyrostly od dětského věku v kacířství, v rozkolu, v nevěřenství nebo vůbec bez náboženství, kdykoliv uzavírají manželství s nekatolíkem.

Rituelní předpisy obsahují can. 1100—1102.

VII. Že manželství bylo uzavřeno, musí farář nebo jeho zástupce zapsati v matrice sňatků, zachovávaje při tom také předpisy partikulární; na této povinnosti zápisu nemění se ničehož, i když delegát farářův neb ordinářův asistoval u sňatku (can. 1103, § 1).

Mimo to farář musí poznamenati sňatek v knize křtěnců; byl-li manžel jinde pokřtěn, než kde uzavřel manželství, musí farář asistující při sňatku zaslati o něm zprávu faře, kde byl křest vykonán, a to přímo nebo cestou biskupské konsistoře, by poznámka sňatku mohla být připojena v knize křtěnců (can. 1103, § 2). Bylo-li manželství uzavřeno ve formě mimořádné (can. 1098), jsou kněz případně přibráný, nebo svědci souručně s novomanžely povinni co nejdříve zaslati obě nutná oznámení o učiněném sňatku. (can. 1103, § 3).

VIII. Forma, při uzavření manželství předepsaná Kodexem, *celkem* se shoduje s formou, která byla zavedena za *Pia X.* dekretem „*Ne temere*“ z 2. srpna 1907, s účinností od 19. dubna r. 1908.

Dekret „*Ne temere*“ zreformoval předpis sboru tridentského, obsažený v caput I. („*Tametsi dubitandum non est*“), *sessio XXIV. de reformatione matrimonii*. Samozřejmě, že po publikaci Kodexu řečený dekret také již neplatí.

Hlavní rozdíly proti dřívějšímu právu jsou tyto:

Forma tridentská platila pouze v těch farázech, kde buď příslušné caput „*Tametsi*“ bylo zvláště prohlášeno jako článek sboru tridentského, ovšem uplynulo-li již třicet dní od prohlášení; buď kde onen článek skutečně se zachovával jako článek sboru tridentského. Dekret „*Ne temere*“ platil tam, kam byl ordinář zaslán. Kodex platí všeobecně.

Podle Tridentina byl příslušným farářem farář domicilu nebo

kvasidomicilu obou snoubenců (zásada osobní příslušnosti), podle dekretu a Kodexu platí zásada *territoriality*, t. j. farář může platně asistovati ve svém obvodu vůči každému, kdo v něm přebývá.

Podle Tridentina stačila i trpná přítomnost farářova (*assistentia passiva*), třeba vynucená, kdežto podle Kodexu se vyžaduje *assistence aktivní a dobrovolné*, ovšem nikoliv již (jak tomu bylo podle dekretu „*Ne temere*“), by byl farář řádně pozván (*invitatus ac rogatus*).

Podle Tridentina manželství se nepoznamenávala do matriky křtěnců, kdežto dekret a Kodex to předeepsaly.

Jen mimochodem poukazujeme k tomu, že dřívější zákony, resp. literatura nazývala manželství uzavřená bez ohlášek a bez předeepsané formy *matrimonia clandestina*; Kodex tohoto označení neuzivá v textu, pouze v indexu uvádí se „*clandestinitas*“.

IX. Předpisy dosud platné o manželstvích zvaných *matrimonia conscientiae* zůstaly celkem v platnosti (can. 1104—1107, cf. encykliku *Benedikta XIV. „Satis vobis compertum“* ze 27. listopadu 1741). Manželstvím takovým vyrozumívá se sňatek, uzavřený bez ohlášek a tajně, ale u zachování předeepsané formy. Povolení k němu může udělit jen místní ordinář, vikář generální by musil mít zvláštní příkaz. Důvod musí býti vysoce vážný a vysoce naléhavý (can. 1104), i musí býti přihlíženo k tomu, by povolení sňatku nepodporovalo nějakého jednání nemravného nebo protizákonního. Manželství taková musí zachováti v tajnosti kněz asistující, svědci, ordinář a jeho nástupci a manžel, dokud druhý manžel nechce svoliti k uveřejnění sňatku (can. 1105).

Ale *ordinář* není vázán k mlčelivosti, kdyby z jejího zachování hrozilo nějaké pohoršení nebo snížení svátosti manželské, nebo kdyby rodiče se nestarali o pokřtění dětí z manželství, toho pocházejících, nebo dali je pokřtiti pod cizími jmény, aniž by mezitím do třiceti dnů zpravili ordináře o narození a pokřtění jich s přesným udáním rodičů, nebo kdyby rodiče zanedbali křesťanskou výchovu dětí (can. 1106).

Manželství *conscientiae* se nezapisuje do obyčejných matrik snubních, ani nepoznamenává v matrikách křestních, nýbrž se zapisuje do zvláštní knihy, která se chová v tajnosti biskupského archivu (can. 1107, cf. can. 379).

I těmto manželstvím se říkávalo dříve někdy *matrimonia clandestina*, kteréžto označení však Kodex neuzivá.

Tato *matrimonia conscientiae* jsou něco zcela jiného nežli *matrimonia clandestina* po rozumu manželství na levou ruku.

X. Všeobecný je kanonický předpis, že má-li manželství se

státi platným, které bylo neplatným (*matrimonium nullum*) pro nezachování předeepsané formy, musí opětně býti uzavřeno ve formě zákonné (can. 1137); ovšem výjimka může nastati při *sanatio in radice*.

XI. Přivolení k sňatku může platně býti projeveno buď jen přítomnými snoubenci samými, buď jich zmocněnci (can. 1088, § 1). Souhlas se projevuje slovy; jiný způsob projevu je možný pouze u těch, kdo nemohou mluvit (can. 1088, § 2).

Aby manželství mohlo býti platně uzavřeno zástupcem, je zapotřebí zvláštní plné moci k uzavření manželství s určitou osobou. Plná moc musí býti podepsána zmocnitelem, a buď farářem neb ordinářem místa, kde plná moc se uděluje nebo knězem delegovaným od jednoho z nich, neb alespoň dvěma svědky. Partikulární předpisy v té příčině snad vydané zůstávají v platnosti (can. 1089, § 1).

Neuměl-li by zmocnitel psáti, budiž to poznamenáno v plné moci, a budiž přibrán pod neplatností jiný svědek, který podepíše listinu (can. 1089, § 2). Manželství nemůže platně býti uzavřeno, byla-li plná moc v době uzavření odvolána neb upadl-li zmocnitel v duševní chorobu, třeba nevěděl o tom zmocněnec nebo strana druhá (can. 1089, § 3).

Zmocněnec musí osobně jednati (can. 1089, § 4). Nutno-li, lze manželství uzavřiti také pomocí tlumočnicka (can. 1090). Farář má pristoupiti k sňatku jen tenkrát, je-li naléhavá nutnost zastoupení nebo pomocí tlumočnickovy, přesvědčil-li se o pravosti plné moci a o věrohodnosti tlumočnickově. Nekvapí-li čas, má si vyžádati povolení ordinářova.

§ 122.

c) O času a místě sňatku.

Manželství může církevně býti uzavřeno kdykoli (can. 1108, § 1). *Slavnostní žehnání* manželství je však zakázáno (*tempus clausum*) od první neděle adventní včetně do dne narození Páně a od popeleční středy včetně do neděle velikonoční (can. 1108, § 2). Ovšem mohou místní ordináři povolit z důvodu vážného, by manželství bylo za šetření liturgických předpisů uzavřeno i v době jinak zapověděné s podmínkou, že snoubenci se zdrží vši hlučné veselosti (can. 1108, § 3).

Manželství katolíků má býti uzavřeno v kostele farním. V jiném kostele nebo v kapli veřejné nebo poloveřejné může býti uzavřeno jen s povolením místního ordináře nebo faráře (can. 1109, § 1).

V soukromých domech mohou oddavky se konati jen s povolením místních ordinářů v případech mimořádných a jen z důvodu spravedlivého a vážného.

V kostelích a kaplích seminárních a ženských řeholí je to možné za šetření vhodné opatrnosti pouze v případech naléhavé nutnosti (can. 1109, § 2).

ODDÍL ČTVRTÝ.

O účincích manželství.

§ 123.

Zde vytykáme účinky manželství pouze, pokud jde o církevní právo. Občanské účinky manželství náleží do nauky o rodinném právu občanském, které se vymyká z rámce našeho pojednání.

Z platného manželství vzniká mezi manžely svazek trvalý a vylučný (can. 1110). Oba manželé mají hned od vzniku manželství rovné právo a stejnou povinnost k manželskému spoluzítí (can. 1111). Není-li výjimka právem stanovena, nabývá žena stavu manželova (can. 1112).

Rodiče jsou přísně zavázáni, by podle sil svých vychovávali své děti po stránce náboženské, morální, tělesné a občanské, i by se starali o jich pozemský blahobyť (can. 1113).

Manželskými jsou děti počaté nebo narozené v manželství platném nebo putativním, to je v manželství, které bylo uzavřeno *bona fide* aspoň u jednoho manžela; nemanželským bylo by však dítě, kdyby v době početí byl rodičům pro pozdější slavný slib řeholní nebo pro pozdější přijetí vyššího svěcení zakázán tělesný styk v manželství dříve uzavřeném (can. 1114).

Za manželské se pokládají děti, které se narodily aspoň po šesti měsících od uzavření sňatku nebo průběhem deseti měsícův ode dne rozvázaného života manželského (can. 1115, § 2).

Za otce se pokládá manžel žijící v platném manželství; opak musil by býti jasně dokázán (can. 1115, § 1).

Legitimace dětí nastává nápotomním manželstvím rodičův, ať je pravé nebo putativní, ať bylo teprve vůbec uzavřeno nebo konvalidováno, i nebylo-li třeba konsumováno; podmínkou ovšem jest, aby rodiče byli způsobilými uzavřítí spolu manželství v době početí, nebo těhotenství, nebo porodu (can. 1116).

Pokud není nic jiného zvláště stanoveno, jsou děti legitimo- vané nápotomním manželstvím ve všem na roveň postaveny dětem

manželským, na kolik jde o účinky, stanovené kanonickým právem (can. 1117).

ODDÍL PÁTÝ.

Rozloučení a rozvedení manželství.

§ 124.

1. Dissolutio vinculi (rozloučení čili rozluka manželství).

I. Po mnohém kolísání, vyvolaném zejména právem římským, franským a anglickým, se ustálil v církvi římské as od doby *Gratiánovy* názor, který byl stvrzen sborem tridentským (can. V—VII, sessio XXIV de sacramento matrimonii), že manželství platně uzavřené mezi osobami křtěnými a konsumované (*validum, ratum et consummatum*) je rozlučitelné pouze smrtí jednoho manžela (can. 1118), kdežto manželství mezi křtěnými, jakož i manželství mezi křtěným a nekřtěným, umožněné dispensí, které bylo sice platně uzavřeno, však nebylo ještě konsumováno (*non consummatum*), je rozlučitelné *per sollemnem professionem religiosam* a *per dispensationem a Sede Apostolica* (can. 1119).

II. Zvláštní zmínky zasluhuje rozloučení manželství *in favorem fidei ex privilegio Paulino* (*casus apostoli*, 1 Korint. VII, 12—15).

Případ tento předpokládá

1. platné manželství mezi dvěma nekřtěnými osobami; lhostejno je, zdali bylo manželství konsumováno (can. 1120, § 1). Sem tudíž nepatří případ manželství mezi křtěnanem a nekřtěnanem, uzavřeného s dispensí od překážky *disparitatis cultus* (can. 1120, § 2).

2. Jeden manžel se obrátí na víru křesťanskou, druhý však buď vůbec nechce dáti se pokřtiti, buď ani nechce dále klidně pokračovati v manželském spoluzítí bez rouhání Bohu křesťanskému (can. 1121, § 1).

3. Je-li zmíněná zatvrzelost prokázána po té neb oné stránce, může manžel novokřesťan uzavřítí nové manželství s katolíkem, při čemž se předpokládá, že nezavdal po svém křtu manželův nekřesťanskému příčinu k opuštění společného života (can. 1123).

Původní manželství se rozlučuje teprve manželstvím novým (can. 1126).

Zatvrzelost řečená se prokazuje pravidelně tím, že manžel křesťan se dotazuje manžela nevěřícího (*interpellatio*) před ordinářem svým, zdali trvá při zatvrzelosti proti víře křesťanské; inter-

pelace tato se děje sumárně a mimosoudně. Manžel nevěřící může obdržeti na svou žádost i lhůtu na rozmyšlenou; dá-li jí však uplynouti bezvýsledně, pokládá se to za odpověď zápornou (can. 1122, § 1). Platná je však i soukromá interpelace katolickým manželem; ano ona jest i dovolena, nejde-li zachovati formu shora vypsanou. Ale *pro foro externo* je zapotřebí, by soukromá interpelace byla dokázána aspoň dvěma svědky nebo jiným přípustným důkazním prostředkem (can. 1122, § 2).

Interpelace může odpadnouti pouze s povolením apoštolského stolce (can. 1121, § 2; can. 1123).

Žil-li by manžel katolík po svém křtu dále ve starém manželství, nepozbývá tím práva na nové manželství, i může je uskutečnit tenkrát, když by manžel nevěřící změnil svůj úmysl žíti dále v manželství a opustil společnou domácnost bez spravedlivé příčiny, nebo kdyby nechtěl žíti klidně v manželství bez rouhání se Bohu křesťanskému (can. 1124).

O can. 1125 mluvili jsme již stručně shora na str. 6.; jím byly v platnosti zachovány a na podobné poměry i jinde rozšířeny tři konstituce papežské, jež jsou otištěny v kodexových dokumentech. Věc je příliš detailní a v našich poměrech nepraktická, než abychom ji zde vyličili podrobně; jde o uznání jedné legitimní manželky z více pohanských žen u národů žijících v polygamii, když manžel polygamista se stal křesťanem.

Důvod, proč se připouští rozloučení manželství, ačkoli bylo konsumováno, je ten, že manželství mezi nekřtěnými nebylo manželstvím svátostným, ani se jím nestalo, přestoupil-li pouze jeden manžel na křesťanství. Nerozlučitelné je však jen svátostné manželství konsumované. Kdyby musila se provésti nerozlučitelnost i manželství shora vylíčeného, byl by rozpor v tom, že by byla ohrožena víra křesťanská zarputilým manželem nekřesťanem; a tu přednost se dala záchraně víry, jež je podstatou života církevního. Tímto názíraním se vysvětluje také řehole can. 1127, že v případě pochybnosti *privilegium fidei* má býti podporováno a chráněno, ježto mu svědčí *favor iuris*.

O kompetenci kongregace Officii v příčině *privilegia Paulini* nutno srovnati can. 247, § 3, 1962 a shora str. 88.

III. Důvod, že se připouští rozloučení *nekonsumovaného* manželství sliby slavnými, je ten, že jeho nerozlučitelnost se zakládá pouze na *ius humanum*, neboť jen o konsumovaném manželství se v písmě praví: „Protož opustí člověk otce i matku, a připojí se k manželce své, i budou dva jedno tělo. A tak již nejsou dva, ale

jedno tělo. A protož, což Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mat. XIX, 5, 6; Mark. X, 7—9 a pod.).

Kdo pak vykonal slavné sliby řeholní, odumírá takřka světu a uskutečňuje se sliby řeholními aspoň pro jednoho z manželů stav svobodný, jež církev výše staví nežli manželství (can. X. sessio XXIV *concilii Trid. de sacramento matrimonii*).

Ovšem musí býti dokázáno, že manželství ještě nebylo konsumováno; důkaz tento se vede týmž způsobem jako při impotenci (can. 1975—1981). Rozloučení nastane teprve skutečným vykonáním slibů *slavných* bez kterékoli výjimky. Vstoupil-li do řádu papežem aprobovaného pouze jeden manžel, je druhý volný a může uzavřítí manželství nové (can. 1119). Řízení v této příčině přísluší kongregaci *de disciplina sacramentorum*, cf. can. 249, § 3 a shora str. 89.

IV. Dosud *zákonem* nebylo stanoveno, ale dlouho trvajícím praxí bylo vykonáváno právo apoštolského stolce, udělití důvodnou dispensi z nerozlučitelnosti nekonsumovaného svazku manželského. Canon 1119 nyní výslovně stanovil toto právo. Za dispensi mohou žádati buď oba manželé, buď jeden z nich, i proti vůli druhého (can. 1119, 1973). I zde přísluší konečné řízení kongregaci *sacramentorum* (can. 249, § 3, 1962 a shora str. 89), i nesmí proto soudce nižší zahájití řízení za účelem dosažení dispense, leda že k tomu byl apoštolským stolicem oprávněn (can. 1963, § 1) a nesmí v přípravném řízení samostatně rozhodnouti, musí naopak zaslati všechny spisy do Říma i s písemným dobrým zdáním biskupa a obhájce svazku manželského (can. 1985).

Přípravné řízení vede vždy soudce jednotlivce (can. 1966). Ve všech těchto věcech dispensačních musí býti přibrán *defensor vinculi matrimonialis* (can. 1967). Rovněž musí soudce předložití kongregaci *sacramentorum* všechny procesní spisy o neplatnosti manželství z důvodu impotence, když provedený důkaz svědčí tomu, že přes tělesnou způsobilost soulož nebyla vykonána; neboť kongregace může upotřebiti spisů k dispensi *super rato et non consumato matrimonio* (can. 1963, § 2).

Udělí-li se taková dispense, je tím současně udělena dispense vzhledem k budoucímu manželství z případné překážky, plynoucí z cizoložství kvalifikovaného slibem nebo pokusem uzavřítí nové manželství (can. 1075, bod 1 a can. 1053), což se děje vzhledem k možnosti sňatku civilního.

V. Bylo-li manželství rozloučeno co do svazku, může další manželství býti uzavřeno platně a dovoleně (can. 1142). Církev ovšem nepřeje takovým *seaundae nuptiae*, poněvadž pokládá neporušené

vďovství za výhodnější nežli nové manželství (can. 1142); je to důsledek názoru, že svobodný stav má přednost před stavem manželským a že láska, která pojila manžely za živa, má trvati nadále i po smrti jednoho z nich.

Žena znova se provdávající nemůže ovšem opětně obdržeti slavného žehnutí manželského, byla-li již jednou jeho účastna (can. 1143, cf. 1101).

§ 125.

2. O rozvodu manželství.

I. *Dissolutio vinculi* (rozlučka manželství) a *separatio tori, mensae et habitationis* (rozvod, rozvedení manželství co do manželského spoluzití neb od stolu a lože) je zcela něco různého. Při rozluce dřívější platné manželství se ruší, netrvá tudíž dále, kdežto při rozvodu svazek manželský dále trvá, jen že manželé jsou prosti práv a povinností, plynoucích z manželského spoluzití.

Nerozlučitelnost konsumovaného manželství toho nevyžaduje, by manželé spoluzili bezvýjimečně; mohou totiž nastati případy, kde by spoluzití bylo nesnesitelným břemenem, ano snižováním svazku manželského (can. 1128). Ku přerušení manželského spoluzití nutný je důvod právem uznaný.

Rozvedení je možné jednak rozhodnutím církevního soudce (*iudicis sententia*), jednak může *nevinný* manžel odejiti i o své újmě (*propria auctoritate*) (can. 1130, 1131, § 1; 1971, § 1, bod 1).

Samovolné opuštění není vázáno při cizoložství druhého manžela žádnými podmínkami (can. 1130); při všech ostatních důvodech separace je však nutno, by byly zcela zjištěny a nebezpečí hrozilo z prodlení (can. 1131, § 1).

Kodex uzákonil dřívější praxi církevních soudův ustálenou od druhé polovice středověku, i uznává *separatio perpetua* (trvalý rozvod) a *separatio temporaria* (dočasný rozvod), a to *ad certum incertumve tempus*, na dobu určitou i neurčitou.

II. *Separatio perpetua* je možná, však ne nutná, pouze při cizoložství (*adulterium*) jednoho manžela (*etiam in perpetuum*, can. 1129, § 1). Samozřejmě je, že cizoložství (v právním slova smyslu) u jednoho manžela musí býti dokázáno.

Rozvod však *není* dovolen (can. 1129, § 1):

- a) spáchal-li druhý manžel taktéž cizoložství (kompensace viny);
- b) souhlasil-li s životem cizoložným;
- c) způsobil-li cizoložství na př. návodem, kuplířstvím;

d) odpustil-li cizoložství výslovně nebo mlčky.

Odpuštění mlčky učiněné se shledává v tom, že nevinný manžel věda o cizoložství, pokračoval v dřívějším manželství; odpuštění se předpokládá, nevyhnal-li nebo neopustil-li, nebo nezažaloval-li manžela vinníka do šesti měsícův ode dne, kdy se dověděl o cizoložství (can. 1129, § 2).

Nevinný manžel není nikdy povinován připustiti manžela vinníka k opětnému manželskému spoluzití; chce-li ovšem, může tak učiniti na jeho žádost neb o své újmě; při tom ovšem se předpokládá, že manžel vinník nezvolil si již za jeho souhlasu stavu neslučitelného s manželstvím, na př. stavu duchovního nebo stavu řeholního (can. 1130).

III. Rozvod *dočasný* se povoluje z důvodů rušících manželské spoluzití a zaviněných jedním manželem; jako takové uvádí can. 1131, § 1 *příkladem*: přistoupení k víře nekatolické, nekatolické vychování dětí, zločinný a potupný život, vážné nebezpečí rázu duševního nebo tělesného, kruté nakládání ztěžující manželský život.

V těchto případech musí však spoluzití býti obnoveno, odpadli-li důvod rozvodu. Byl-li však rozvod povolen ordinářem, ať na dobu určitou, ať neurčitou, je k obnově života povinován nevinný manžel pouze tenkrát, nařídil-li tak ordinář, neb uplynula-li doba, na kterou byl rozvod povolen (can. 1131, § 2).

IV. Byl-li rozvod proveden, mají děti býti vychovávány u manžela nevinného; ale u manžela katolického, je-li jeden manžel nekatolíkem. Ovšem může ordinář v obou případech jinak naříditi, shledá-li to nutným vzhledem k dětem, a je-li katolická výchova zajištěna (can. 1132).

V. Pokusy o smír mezi manžely nejsou Kodexem *zvláště předepsány*, ani žaluje-li se na rozvod, což je tím pochopitelnější, že rozvod je možný i *propria auctoritate*.

ODDÍL ŠESTÝ.

Řízení ve věcech manželských.

§ 126.

I. Zde nepodáváme úplného obrazu o řízení ve věcech manželských, poněvadž řízení toto je pravidelným řízením ve věcech sporných (o tom později), pouze s některými výjimkami, které vy-

plývají ze zvláštní povahy manželství vylíčené v předchozích §§ a které s ní souvisí. A o tyto zvláštnosti nám zde jde.

Církev hájí ze svátostné povahy manželství vylučného soudnictví svého, pokud jde o *causae matrimoniales* mezi křtěnými (can. 1960). Civilní účinky manželství, tudíž účinky nesvátostné, náleží na pořad práva státního (can. 1061, 1961), pokud má o nich být rozhodnuto samostatně; církevní soudce může o nich rozhodovati pouze tenkrát, naskytnou-li se průběhem řízení manželského, *incidenter et accessorie* (can. 1961).

II. *Místní příslušnost* soudu se řídí ve věcech manželských podle toho, kde manželství bylo uzavřeno, nebo kde má domicil nebo kvasidomicil strana žalovaná, resp. strana katolická při manželstvích smíšených (can. 1964).

Ježto církev z důvodů politických zvláště si váží panujících katolických knížat a jich rodin, ustanovuje papež od případu k případu římskou kongregaci, římský tribunál nebo zvláštní komisi k rozhodnutí manželských věcí panujících knížat, jich dětí, resp. jich následníků (can. 1557, § 1, bod 1 a can. 1962).

III. *Favor matrimonii* toho vyžaduje, by vše bylo učiněno pro záchranu manželství; proto má soudce před každým řízením o neplatnost manželství působiti k tomu, by po případě chybící souhlas manželský nebo chybící předepsaná forma byly doplněny a nahrazeny a by se zakročilo o dispensi z překážky pravidelně promíjené (can. 1965).

Tyž *favor iuris* připouští, by všichni příbuzní a sešvakření byli pokládáni jako způsobilí svědci ve věcech manželských (can. 1974).

IV. Charakteristickou známkou procesu o neplatnost manželství (procesu vinkulárního, nulitního) je, že musí být přibrán *defensor vinculi matrimonialis*, čímž zachována byla instituce, zavedená *Benediktem XIV.* bulou „*Dei miseratione*“ z r. 1741 (cf. can. 1587).

Defensor matrimonii se ustanovuje ordinářem z kněží, již jsou neposkvrněné pověsti, doktory práva kanonického neb jinak zkušení, obezřetní a spravedliví (can. 1589); ustanovení mohou být všeobecně nebo pro určité případy (can. 1588, § 2).

Defensor musí být zván ke každému soudnímu jednání; stačí ovšem, je-li přítomen i bez pozvání (can. 1587, § 1). Nedostaví-li se, jest jednání sice platné, ale výsledek jeho musí později být s ním sdělen buď ústně, buď písemně, by mohlo podle jeho návrhu se zaříditi, co je nutné nebo vhodné (can. 1587, § 2). Přítomnost defensorova je zvláště nutna při důkazním řízení, by každý předvedený

důkazní prostředek mohl být prozkoumán a oceněn vzhledem k zachování platnosti manželství (can. 1968).

Stručně řečeno: úkolem a povinností defensorovou je stále bděti nad tím, by manželství bylo zachováno v platnosti, pročež může kdykoliv, i po skončeném procesu a po uveřejněném rozsudku vše podniknouti, co k tomu uzná za vhodné, ovšem v mezích procesních předpisů (can. 1969). Nežli soud přistoupí ke konečnému rozsudku, musí defensor být dotázán, má-li ještě nějaký návrh; neodpoví-li do dne, kdy konečný rozsudek má být vyřčen, má se za to, že nečiní dalších kroků; neboť právo, činiti poslední návrhy, má právě on (can. 1984, §§ 1—3).

V. Rozsudky ve věcech manželských mají vždy jen ráz provisorní, zejména co do neplatnosti, neboť bylo-li manželství jednou platně uzavřeno, nemůže žádným rozsudkem státi se neplatným. Pročež může vždycky každý proces být obnoven, jakmile nové vážné důvody k tomu se vyskytnou (can. 1989, cf. can. 1903); svědci jednou již slyšení i noví svědci mohou být vyslyšáni, ovšem musí být defensorovi poskytnuta možnost činiti ve věci této své návrhy, resp. námitky (can. 1781, 1786, 1983).

Uzná-li soudce první instance manželství neplatným, musí defensor se odvolati v předepsané lhůtě k instanci druhé; neučinil-li by tak, musí být soudcem k tomu donucen (can. 1986).

Kdyby druhá instance potvrdila rozsudek, svědčící neplatnosti manželství, a defensor nepodal další apelace, mají manželé právo uzavřítí nové manželství, uplynulo-li deset dní od ohlášení druhého rozsudku (can. 1987).

Místní ordinář musí o to se postarati, by rozsudky o neplatnosti manželství byly poznamenány v matrikách křestních a snubních, kde uzavření manželství bylo zapsáno (can. 1988).

VI. Pravidelný proces o neplatnost manželství vůbec se nekoná, vyplývá-li zcela jasně a nesporně z *pravoplatných listin* překážka rozdílného náboženství, vyššího svěcení, slavného slibu čistoty, platného svazku manželského, pokrevního příbuzenství, švagrovství nebo duchovního příbuzenství. Ovšem musí být stejně jasně prokázáno, že dispense z nich nebyla udělena. V případech těchto předvolá ordinář strany a za přítomnosti defensorovy může prohlásiti neplatnost manželství (can. 1990). Kdyby ovšem defensor byl názoru, že překážky nejsou dostatečně prokázány, nebo že dispense pravděpodobně byla udělena, pak je povinován dovolati se instanci druhé, již musejí být spisy postoupeny a jež písemně se požádá, by rozhodla o věci (can. 1991).

Soudce druhé instance rozhodne taktéž bez procesu za přítomnosti defensorovy, má-li první nález býti potvrzen, nebo má-li věc se odkázati na pořad práva před první instancí (can. 1992).

VII. Ptáme-li se nyní, kdy proces ve věcech manželských vůbec může býti zahájen, tož platí zásada, že soud sám o své ujmě nemůže zahájit žádné řízení; musí předcházeti buďsi pravidelná žaloba, buďsi žádost po právu podaná (can. 1970).

Žalovat mohou:

1. manželé ve všech případech rozvodu a neplatnosti, *neavinili-li* sami příslušné překážky (can. 1971, § 1, bod 1).

2. *Promotor iustitiae* při manželských překážkách, povahou svou veřejných. *Veřejnými* překážkami se vyrozumívají tytéž, co v can. 1037, totiž překážky, které mohou býti dokázány u soudu.

Promotor iustitiae je církevní zástupce, analogon to ke státnímu zástupci (cf. can. 1586). O promotorovi platí stejné zásady jako o defensorovi, pokud jsou obsaženy v can. 1586—1589. Úřad promotora a defensora může býti dokonce svěřen též osobě, ovšem ne v témž procesu a ne tenkrát, kdyby množství soudních jednání a procesů tomu vadilo (can. 1588, § 1).

Žalobní právo nepřísluší jiným osobám; všichni ostatní i příbuzní manželů mohou pouze *ohlásiti* (*denuntiare*) neplatnost manželství ordináři nebo promotorovi *iustitiae* (can. 1971, § 2).

Nebylo-li manželství za živa manželů jako neplatné zažalováno, pokládá se po smrti jednoho neb obou z nich za platné *per praesumptionem iuris et de iure*, proti čemu odvod se nepřipouští, leda že by při jiných sporech vznikla incidenčně otázka o platnosti takového manželství (can. 1972).

ZÁKLADY

PŘÁVA KANONICKEHO.

ČÁST DRUHÁ.

PŘÁVO PLATNÉ.

SEŠIT TŘETÍ.

NAPSAL

JUD^{R.} KAMIL HENNER.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — KNIHTISKÁRNA „POLITIKA“

1920.